МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра мовної та психолого-педагогічної підготовки

Допущено до захисту

Завідувач кафедри
д. психол. н., професор Ю.О.Асєєва
_____
(підпис)
«____»_____2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістр

Зі спеціальності_____053 Психологія_____
(шифр та найменування спеціальності)

За освітньою програмою____«Практична психологія»_____
(назва освітньої програми)

На тему: **«ОСОБЛИВОСТІ КРЕАТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ РІЗНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ»**

Виконавець:
студентка 2 (6) курсу 6зф12/1м групи
факультету ЦЗФН
_____Шостак Ірина Іванівна
/підпис/

Науковий керівник:
Науковий керівник
доцент кафедри МППП
кандидат психологічних наук, доцент
_____Пундєв Володимир Васильович
/підпис/

Одеса 2025

ЗМІСТ

ВСТУП……..3
РОЗДІЛ 1. Теоретико-методологічні особливості вивчення психологічних чинників розвитку креативності студентів різної професійної спрямованості…….....8
1.1. Поняття креативності та її значення для розвитку особистості……...8
1.2. Психологічні механізми розвитку креативності студентів різної професійної спрямованості……...13
1.3. Креативність як складова професійної компетентності студентів різної професійної спрямованості …...……...23
1.4. Формування креативності студентів різної професійної спрямованості у навчальному процесі……...31
ВИСНОВКИ З РОЗДІЛУ 1……...38
РОЗДІЛ 2. Організація емпіричного дослідження розвитку креативності різної професійної спрямованості ……..40
2.1. Аналіз методик, спрямованих на розвиток креативності студентів різної професійної спрямованості ...……...40
2.2. Хід проведення дослідження з урахуванням обраних методик……48
ВИСНОВКИ З РОЗДІЛУ 2……...51
РОЗДІЛ 3. Результати дослідження психологічних чинників розвитку креативності студентів різної професійної спрямованості……..52
3.1. Аналіз результатів дослідження особливостей розвитку креативності різної професійної спрямованості ……52
3.2. Практичні рекомендації з розвитку креативності студентів різної професійної спрямованості……70
ВИСНОВКИ З РОЗДІЛУ 3……78

ВИСНОВКИ……81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……..85
ДОДАТКИ……..92

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. У сучасному суспільстві виникає нагальна потреба у підготовці фахівців, які не лише є висококваліфікованими та володіють усіма необхідними професійними навичками, а й можуть креативно мислити, знаходячи нестандартні підходи до вирішення фахових питань та задач. Наразі перед майбутніми фахівцями постають нові виклики щодо впровадження у подальшій професійній діяльності на новому рівні, їхнього особистісного саморозвитку та творчого підходу до вирішення завдань у професійному становленні. Наразі творча особистість стає затребуваною у суспільстві у всіх сферах діяльності. Постійні виклики, які з'являються у суспільстві, вимагають від фахівця якостей, які дозволяють творчо і продуктивно підходити до будь-яких змін та інновацій.Саме креативна особистість здатна адекватно і гнучко вирішувати сучасні проблеми, швидко реагувати на нестандартні ситуації як в повсякденному, так і професійному житті, проявляти ініціативу до вирішення викликів сьогодення, брати на себе відповідальність, уміти комунікувати з іншими учасниками професійної діяльності на належному рівні, відстоювати свою власну точку зору, а також вміти самостійно приймати відповідальні рішення. прийоми до вирішення своїх професійних завдань.

Під терміном «креативність» («creatio» (лат.)) розуміють процес і продукт творення чогось нового; його суб'єкт та обставини, в яких творчий процес відбувається; чинники, які його зумовлюють. Під поняттям «креатив» розуміється творча особистість, схильна до нестандартних способів розв'язання завдань, здатна до оригінальних і нестереотипних дій, відкриттю нового, створення унікальних продуктів. Розвиток креативності потребує використання низки психологічних механізмів, які впливають на когнітивні процеси, мотивацію та емоційний стан особистості. Гнучкість мислення є основою для розвитку креативності, оскільки вона забезпечує здатність адаптуватися до нових викликів. Саме завдяки розвитку креативного

мислення набувається здатність бачити різноманітні шляхи вирішення проблем, змінювати стереотипні моделі поведінки та адаптуватися до змін та викликів. Креативність робить процес мислення захоплюючим і допомагає знайти нові рішення старих проблем.

Креативне мислення – це здатність особистості генерувати нові ідеї та рішення, які є нестандартними танезвичними. Воно є ключовим фактором в інноваційному розвитку особистості та суспільства загалом.У сучасній психології мислення розуміється і досліджується як складно структурована психічна діяльність, не представлена повністю в усвідомленні, що має багатообразні відносини з чуттєвими процесами, образами і практичними діями, з реченням і минулим досвідом. Креативне мислення включає творчість, оригінальність, гнучкість мислення та здатність до інноваційного мислення.

Однією з особливостей креативного мислення є здатність генерувати багато різноманітних ідей, необмеженої кількості варіантів рішень, а також бути відкритим до нових можливостей. Креативні люди здатні відмовитись від стандартних рішень і досліджувати нові шляхи розв'язання проблем. Вони можуть бачити підходи, які інші не помічають, та відкривати нові перспективи у вирішенні завдань. Окрім того, креативне мислення передбачає гнучкість та адаптивність у вирішенні проблем. Креативні особистості здатні швидко адаптуватися до мінливих ситуацій, знаходити рішення в умовах невизначеності, а також змінювати свій підхід до розв'язання завдань залежно від обставин.

Можемо констатувати, що креативність є невід’ємною складовою успішності та інноваційного потенціалу особистості. Успішність особистості залежить не лише від зовнішніх досягнень, але й від здатності гармонійно поєднувати свої власні цінності з оточенням. Необхідно зауважити, що креативне мислення має важливе значення в навчанні здобувачів освіти різних спеціальностей. У цьому випадку креативне мислення сприяє розвитку їх критичного мислення, самостійності та саморефлексії, а також

допомагає їм розвивати вміння сприймати та аналізувати інформацію, критично оцінювати її, висувати свої власні нестандартні рішення задач, а також впроваджувати ці рішення на практиці. Креативність розглядається як багатовимірне явище, що включає когнітивний потенціал до генерування нових думок, ідей, емоційну готовність до прийняття викликів та спрямованість на пошук нестандартних підходів, а також виступає потужним фактором, який зміцнює захисні ресурси особистості.

Крім того, практика творчої самореалізації сприяє формуванню позитивної самооцінки здобувачів освіти, підвищує відчуття їх власної компетентності, а також їхньої внутрішньої мотивації. Креативність відіграє ключову роль у цьому процесі, оскільки сприяє гнучкості мислення, адаптації до змін та ефективному вирішенню проблем. Використання психологічних механізмів розвитку творчого потенціалу, створення сприятливого середовища та підтримка мотивації є важливими складовими розвитку креативності здобувачів освіти. Відтак, з метою розвитку креативності, здобувачам вищої освіти різних спеціальностей необхідно надавати можливість максимально проявляти свою креативність, активність та ініціативність, заохочуючи та спонукаючи їх брати участь у різних формах аудиторної та поза аудиторної академічної діяльності.

Мета дослідження: Вивчити рівень розвитку креативності у студентів різної професійної спрямованості та розробити та випробувати ефективні педагогічні технології, що сприяють підвищенню креативного потенціалу та застосуванню креативних підходів у навчанні та професійній діяльності.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати теоретичні підходи до розуміння креативності та існуючі психологічні інструменти її вимірювання.
2. Визначити особливості розвитку креативності студентів різної професійної спрямованості (економічні та гуманітарні).

3. Проаналізувати різні методики та інструменти для вимірювання креативності та обрати найбільш ефективні для дослідження у студентів різної професійної спрямованості.
4. Надати рекомендації щодо впровадження методик та технологій для розвитку креативності студентів різної професійної спрямованості.

Об'єкт дослідження:рівень розвитку креативності студентів різної професійної спрямованості.

Предмет дослідження: психологічні та педагогічні особливості розвитку креативності студентів різної професійної спрямованості.

Методи дослідження:

1. Методи теоретичного рівня: теоретичні (аналіз та систематизація теоретичних підходів та емпіричних результатів, що містяться у наукових літературних джерелах); 2) емпіричні (тестування); 3) математико - 6 статистичні методи (t-критерій Стьюдента (SPSS 13.0 for Windows)); використовувався кількісний (кореляційний) та якісний аналіз за кожною з 4-х методик за допомогою однофакторного дисперсійного аналізу Метод дисперсійного аналізу має загальноприйняте позначення ANOVA.

2. Методи емпіричного рівня: інструменти вимірювання креативності**:** діагностика особистісних творчих здібностей за Є. Тунік, діагностика Т. Елерса «Мотивація до успіху», яка розроблена для дослідження мотиваційної спрямованості особистості на досягнення успіху, а також два опитувальника студентів: «Мотиви вибору сфери трудової діяльності» – для визначення мотивів, які впливають на вибір трудової діяльності та готовність до специфіки роботи за цією професією; "Визначення провідного типу мотивації", який діагностує головні мотиви, що впливають на вибір спеціальності або є головними при виборі професії. Аналіз продуктів навчальної діяльності (інноваційні технології: проєкти, презентації, «мозковий штурм» тощо). Статистичні методи: описова статистика, порівняльний аналіз, кореляційний аналіз,t критерій Student.

Вибірку склали 50 студентів економічних спеціальностей Одеського національного економічного університету: 076 «Підприємство, торгівля та біржова діяльність», 075 «Маркетинг та міжнародна логістика», 241 «Готельно-ресторанна справа» та гуманітарних спеціальностей: 053 «Психологія» та 015 «Професійна освіта (Економіка), віком 20-22 років, серед яких переважали студенти жіночої статі – 46 осіб та 4 студенти чоловічої статі.

Аналіз досліджень та публікацій: креативність досліджували з різних точок зору вітчизняні та зарубіжні науковці, наприклад: Д. Богоявленська, Дж. Гілфорд, Є. Ільїн, А. Маслоу, В. Моляко, Р. Стернберг, П. Торренс та багато інших вчених.

Практичне значення дослідження.

1. Впровадження інноваційних методик та технологій, спрямованих на розвиток креативності студенів різної професійної спрямованості. Отримані результати емпіричного дослідження можуть допомогти вибрати найефективніші технології та методики для максимального розвитку креативності студентів різної професійної спрямованості.

2. Розвиток креативності студентів різної професійної спрямованості має на меті позитивно вплинути на усвідомлення ними своїх власних особистісних можливостей, їхнього саморозвитку та самовизначення як в повсякденному житті так і в професійному становлення.

3. Використання інноваційних технологій і завдань за сценаріями реальних проблем підвищують креативність студентів незалежно від професійної спрямованості.

Апробація результатів роботи.

Шостак І.І. Інноваційні технології як складова розвитку креативності майбутніх педагогів професійної освіти. Науковий журнал «Габітус», випуск 78/2025, м. Одеса.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що налічує 72

найменування. Загальний обсяг роботи складає 133 сторінки. Робота містить 10 таблиць та 8 додатків.

РОЗДІЛ 1
1.1.ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ РІЗНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ

З метою розвитку креативного потенціалу студентів різних спеціальностей, ми проаналізуємо значення креативності, а також дослідимо психологічні механізми впливу на розвиток креативності студентів різної професійної спрямованості, розглянемо креативність як складову професійної компетентності студентів різної професійної спрямованості.

1.1.Поняття креативності та її значення для розвитку особистості.

Необхідно зазначити, що наразі для сучасного суспільства є важливою підготовка креативного, творчого фахівця різних сфер діяльності, який здатний успішно здійснювати фахову діяльність, обираючи та впроваджуючи нестандартні форми організації своєї діяльності, сучасні інноваційні технології, методи та мають оволодіти здатністю до генерування нових ідей у професійній діяльності, проявляти ініціативність у пошуку креативних підходів, а також не боятися нестандартно підходити до вирішення вже існуючих проблем та викликів. Необхідно констатувати, що розвиток сучасної педагогіки та психології характеризується підвищеною увагою до креативного потенціалу особистості, створенням освітнього середовища, що сприяє його розвитку. Існуюча в системі вищої освіти нагальна необхідність у підготовці високоінтелектуальних, ініціативних, творчих фахівців вимагає приділяти належну уваги виявленню і розвитку креативності здобувачів вищої освіти як їх загальної здатності до творчості. Така особистість зуміє правильно обрати свій шлях у житті, враховуючи власні можливості; зможе максимально доцільно використати власні ресурси; буде ставити перед собою завдання самовдосконалення й саморозвитку, що стане запорукою успіху в різних сферах діяльності в майбутньому.

Проблема креативності досліджувалася в наукових працях як вітчизняних (Ю. Пономарьов, А. Маслоу, С. Рубінштейн, Д. Богоявленська, В. Дружинін, В. Дунчев, В. Козленко, Л. Єрмолаєва-Томіна, Н. Гнатко, Е. Яковлєва, А. Морозов та ін.) так і зарубіжних дослідників (Дж. Гілфорд, Е. Торренс, С. Меднік, Де Боно, Р. Мей, Н. Роджерс, К. Роджерс, Дж. Рензуллі, Ф. Дж. Раштон, А. Танненбаум, Р. Штернберг, К. Хеллертощо) [67].

Термін «креативність» вперше вжив Д. Сімпсон у 1922 році. Дослідник визначав креативність як здатність людини відмовлятися від стереотипних думок. Відомого британського вченого Ч. Спірмен також вважається одним із засновників школи креативного менеджменту, який тлумачить креативність як здатність людського розуму створювати нові значення шляхом змін та встановлення нових зв'язків.

Креативність вважається «когнітивною креативністю» особистості. Представниками «когнітивного» напряму є Дж. Гілфорд [48], С. Медник, С. Тейлор, Е. Торранс [66]. У цьому напрямі креативність розглядається саме як особливий тип мислення, а об'єктом дослідження стає взаємозв'язок креативності, інтелекту, когнітивних здібностей та реальних результатів, а також вплив когнітивних характеристик інтелекту на здатність генерувати нові ідеї. У рамках іншого підходу креативність визначається як система особистісних характеристик людини, що дозволяє генерувати нові ідеї та інноваційні продукти. Найбільш відомими представниками цього методу є Ф. Баррон та А. Маслоу. Їхні дослідження присвячені виявленню рис творчої особистості та визначення індивідуальних та соціальних факторів креативності. В цілому, якщо розглядати феномен креативності з різних точок зору, ці підходи не суперечать один одному. Терміном «creatio» (лат.) позначають процес і продукт творення чогось нового; його суб’єкт та обставини, в яких творчий процес відбувається; чинники, які його зумовлюють. Під поняттям «креатив» розуміється творча особистість, схильна до нестандартних способів розв’язання завдань, здатна до оригінальних і нестереотипних дій, відкриттю нового, створення унікальних

продуктів. Складовою тлумачення «креативна особистість» є поняття - «креативність». У своєму дослідженні Д. Гілфорд розглядав креативність як здатність відкидати стереотипи. Вінбачив креативність як здатність відкидати традиційне мислення [51]. Однак пізніше він опублікував такі праці, де досліджував креативність – як здатність відкидати фіксовані способи мислення. Поняття креативності набуло широкої популярності та активно досліджується і сьогодні. Дослідник розглядав операцію диференціації разом з операцією трансформації як основу креативності. Операція диференціації – основа креативності. Дж. Гілфорд стверджував, що креативність як природний творчий потенціал є генетично детермінованою. На його думку, вона є генетично визначеною. Вчений виділив чотири, а пізніше шість основних параметрів креативності [49]:

1) оригінальність – це здатність формувати власні асоціації, незвичні відповіді та реагування на стимули нестандартними способами;

2) семантична гнучкість-здатність виділяти ключові ознаки об'єкта та пропонувати нові способи його використання [26].

3) адаптивна гнучкість – здатність змінювати форму стимулу для пошуку нових ознак і можливостей використання;

4) семантична спонтанність – генерування різноманітних ідей у хаотичній ситуації.

П. Торренс вважав, що креативність передбачає виявлення проблем, які підвищують чутливість до нестачі інформації та суперечностей, вжиття заходів для виявлення цих проблем, пошук рішень на основі гіпотез, перевірку або модифікацію гіпотез та формулювання результатів рішень.

Дослідниця Р. Харун у своїх наукових працях зауважує, що на дослідження феномена креативності немає єдиного погляду як на саму проблему, так і на визначення поняття «креативність», здійснюються спроби співставлення існуючих підходів, їх аналіз та узагальнення, з’являються дослідження, основною метою яких є аналітичний огляд існуючих дефініцій креативності [37].

Розглядаючи проблему розвитку креативності, деякі науковці визначають її тісний зв’язок з категорією «мислення». Саме креативне мислення є визначальним для творчої спрямованості всіх видів діяльності людини. Останнім часом аналізсутності ряду дефініцій (творчість, творчий потенціал, творчі здібності, творчий процес, творче мислення, творча діяльність) дозволив обґрунтувати правомірність їх самостійного застосування, визначити певні засади їх класифікації тощо. Але проблема визначення понять «креативність», «креативне мислення», меж їх застосування та перехрещення з вищезазначеними термінами залишається нерозв’язаною.

В психології та педагогіці існує багато підходів до вивчення сутності розвитку креативної особистості.

Наведемо декілька прикладів. Під поняттям «креативність» розуміють процесс створення того, що не існувало раніше [67]. У тлумачному психологічному словнику за редакцією А. Ребера, підпоняттям креативність розуміють: «розумові процеси, щоведуть до рішень, ідей, осмислення, створення художніх форм, теорій або будь-яких продуктів, які є унікальними й новими» [27].

У психологічному словнику за редакцією А. Петровського і М. Ярошевського сформульоване наступне тлумачення: «креативність – це 6 рівень творчої обдарованості, здатності до творчості, що становить відносно стійку характеристику особистості» [16].

Психолог А. Маслоу вважав самовиявлення та прагнення до самовдосконалення основною потребою особистості. На думку дослідника, суспільство може розвиватися лише за умови наявності можливості реалізуватись сильним, розумним та активним особистостям. В працях А. Маслоу поняття самоактуалізації особистості тісно переплітається з поняттям креативності [22].

Дослідник В. Максименко під поняттям «креативність» розуміє здатність до творчості, можливість продукувати незвичні та нетривіальні ідеї,

не стереотипність думок, а також швидке розв'язання проблемних ситуації [23].

У сучасній педагогіці та психології креативність є спрямованістю на розвиток особистості, талантів, креативності й здібностей особистості.
Е. Воронцова, розглядає креативність, як індивідуальну особливість людини, здатність відмовлятися від стереотипних способів мислення у вирішенні певних завдань: побутових, навчальних, соціально-етичних тощо [7].

У сучасному тлумачному психологічному словнику креативність визначається як здатність породжувати незвичайні ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко розв'язувати проблемні ситуації [40].

У сучасній психології креативність розглядається як особова категорія в аспектах: прояву дивергентного мислення; актуалізації інтелектуальної активності та особистісних якостей людини.

Можна констатувати, що креативність – це інтелектуальні та особистісні особливості індивіду який здатний самостійно висувати проблеми, генеруватинові, оригінальні ідеї, знаходити нетрадиційні та нешаблонні способи вирішення проблемних завдань [42].

Відтак, необхідно зазначити, що уніфікованого визначення креативності не існує, однак всі тлумачення пов'язані з творчими здібностями особистості та її обдарованістю.

Загалом креативність розглядається як багатовимірне явище, що включає когнітивний потенціал до генеруваннянових думок, ідей, емоційну готовність до прийняття викликів та спрямованість на пошук нестандартних підходів, виступає потужним фактором, який зміцнює захисні ресурси особистості.

Окрім того, практика творчої самореалізації сприяє формуванню позитивної самооцінки особистості, підвищує відчуття власної компетентності та внутрішньої мотивації. Креативність відіграє ключову роль у цьому процесі, оскільки сприяє гнучкості мислення, адаптації до змін та ефективному вирішенню проблем.

Таким чином, з метою розвитку креативності, здобувачам вищої освіти різних спеціальностей необхідно надавати можливість максимально проявляти свою креативність, активність та ініціативність, заохочуючи та спонукаючи їх брати участь у різних формах аудиторної та поза аудиторної академічної діяльності.

Використання психологічних механізмів розвитку творчого потенціалу, створення сприятливого середовища та підтримка мотивації є важливими складовими.

Про психологічні механізми, які є важливими для розвитку креативності студентів різної професійної спрямованості розглянемо у наступному підрозділі.

1.2. Психологічні механізми розвитку креативності студентів різної професійної спрямованості

Розвиток креативності потребує використання низки психологічних механізмів, які впливають на когнітивні процеси, мотивацію та емоційний стан особистості. Гнучкість мислення є основою для розвитку креативності, оскільки вона забезпечує здатність адаптуватися до нових викликів. Саме завдяки розвитку креативного мислення набувається здатність бачити різноманітні шляхи вирішення проблем, змінювати стереотипні моделі поведінки та адаптуватися до змін та викликів. Креативність робить процес мислення захоплюючим і допомагає знайти нові рішення старих проблем.

У сучасній психології мислення розуміється і досліджується як складно структурована психічна діяльність, не представлена повністю в усвідомленні, що має багатообразні відносини з чуттєвими процесами, образами і практичними діями, з реченням і минулим досвідом. Креативне мислення включає творчість, оригінальність, гнучкість мислення та здатність до інноваційного мислення.

Однією з особливостей креативного мислення є здатність генерувати багато різних ідей, необмеженої кількості варіантів рішень, і бути відкритим

до різних можливостей. Креативні люди здатні відмовитись від стандартних рішень і досліджувати нові шляхи розв'язання проблем. Вони можуть бачити підходи, які інші не помічають, та відкривати нові перспективи у вирішенні завдань. Окрім того, креативне мислення передбачає гнучкість та адаптивність у вирішенні проблем. Креативні особистості здатні швидко адаптуватися до мінливих ситуацій, знаходити рішення в умовах невизначеності, а також змінювати свій підхід до розв'язання завдань залежно від обставин.

Таким чином, креативність є невід’ємною складовою успішності та інноваційного потенціалу особистості. Успішність особистості залежить не лише від зовнішніх досягнень, але й від здатності гармонійно поєднувати свої власні цінності з оточенням. Необхідно зауважити, що креативне мислення має важливе значення в навчанні студентів різних спеціальностей. У цьому випадку креативне мислення сприяє розвитку їх критичного мислення, самостійності та саморефлексії, а також допомагає їм розвивати вміння сприймати та аналізувати інформацію, критично оцінювати її, висувати свої власні нестандартні рішення задач, а також впроваджувати ці рішення на практиці. Враховуючи такі елементи, як самосвідомість, самооцінка, рівень адаптивності, стратегії справляння зі стресом, міжособистісні навички, система цінностей та переконань, а також здатність до емпатії та рефлексії та інші, ці чинники взаємодіють між собою, формуючи унікальний психологічний профіль кожної особистості, який впливає на її поведінку та характерологічні особливості формування особистості та кожної навички та якості, які їй притаманні.

Креативність розглядається як багатовимірне явище, що включає когнітивний потенціал до генерування нових думок, ідей, емоційну готовність до прийняття викликів та спрямованість на пошук нестандартних підходів, виступає потужним фактором, який зміцнює захисні ресурси особистості.

Крім того, практика творчої самореалізації сприяє формуванню позитивної самооцінки особистості, підвищує відчуття власної компетентності та внутрішньої мотивації. Креативність відіграє ключову роль у цьому процесі, оскільки сприяє гнучкості мислення, адаптації до змін та ефективному вирішенню проблем. Використання психологічних механізмів розвитку творчого потенціалу, створення сприятливого середовища та підтримка мотивації є важливими складовими.

Таким чином, розвиток креативності потребує використання низки психологічних механізмів, що впливають на когнітивні процеси, мотивацію та емоційний стан особистості. Згідно з дослідженнями, креативність є багаторівневим процесом, який включає когнітивні, емоційні, мотиваційні та соціокультурні компоненти. Емоційно-мотиваційними механізмами можуть бути: висока внутрішня мотивація, яка сприяє глибокому зануренню у творчий процес, толерантність до невизначеності, допомагає справлятися з відкритими проблемами та шукати нові рішення, а також позитивний емоційний стан, розширює когнітивний потенціал і покращує творчі здібності. Соціокультурні компоненти, такі як: підтримка проявів креативності особистості в освітньому середовищі, робота в команді та міждисциплінарна взаємодія також відіграють дужу важливу роль та сприяють збагаченню творчого мислення особистості [41].

Творче мислення є важливим аспектом когнітивного розвитку, який передбачає генерування оригінальних і цінних ідей. Мета пізнання означає здатність рефлексувати над власними процесами мислення, а також контролювати й регулювати когнітивні процеси. Студенти з високим рівнем пізнання мають більшу схильність до творчого мислення, оскільки вони краще здатні розпізнавати та долати психічні бар’єри, а також встановлювати зв’язки між різними речами, які можуть бути не пов’язаними між собою.

Для того, щоб описати когнітивні процеси, які використовуються для регулювання власного мислення та навчання можна використовувати

термін «метакогніція». Цей термін означає вищий рівень мислення, який дозволяє розмірковувати над власними думками, знаннями та навичками, а також використовувати цю інформацію для прийняття обґрунтованих рішень про те, як підійти до навчального завдання чи вирішення проблеми.

Необхідно зазначити, що існує певна кількість різних компонентів пізнання, включаючи знання власних когнітивних процесів, знання стратегій навчання та вирішення проблем, а також здатність контролювати та регулювати власне мислення та навчання. Ці компоненти працюють разом, щоб допомогти людям стати більш ефективними у навчанні та вирішенні проблем. Одним із ключових компонентів пізнання є знання власних когнітивних процесів. Це передбачає розуміння того, як працює власний розум, включаючи здатність визначати власні сильні та слабкі сторони, розпізнавати, коли вам важко виконати певне завдання чи концепцію, і розуміти, як найкраще підійти до конкретного навчального завдання чи проблеми.

Окрім того, необхідно акцентувати увагу на когнітивних уміннях (інформаційно-рецептивний аспект), які передбачають спостереження, виявлення проблем і суперечностей, проведення експериментів, збирання, фіксування, систематизацію й класифікацію зібр даних та результатів спостережень і експериментів, а також наукових повідомлень різними способами. Студенти також навчаються здійснювати бібліографічний пошук і узагальнювати отримані дані, використовуючи свої творчі здібності для інтерпретації інформації. Когнітивні вміння (аналітико-синтетичний аспект) включають уміння виділяти головне; формулювати проблему та припущення (гіпотезу). Студенти навчаються аналізувати, співвідносити й порівнювати (зіставляти і протиставляти) факти, явища, концепції, точки зору, узагальнювати отриману інформацію [25] .

Іншим важливим компонентом пізнання є знання стратегій навчання та вирішення проблем. Це означає розуміння різних стратегій для вивчення,

запам'ятовування та розуміння, а також стратегій вирішення проблем, таких як виявлення та розбиття складних проблем на більш дрібні, легші частини. Пізнання також передбачає здатність контролювати та регулювати власне мислення та навчання. Це включає в себе здатність розпізнавати, коли людина робить помилки або бореться з певним завданням, і вживати заходів для вирішення цих проблем. Це також включає в себе здатність ставити перед собою цілі, контролювати свій прогрес у досягненні цих цілей і коригувати свої стратегії, якщо це необхідно для їх досягнення.

Робоча пам'ять є здатністю утримувати інформацію в короткочасній пам'яті під час маніпулювання нею. Ця когнітивна функція має вирішальне значення для творчого мислення, оскільки вона дозволяє людям відстежувати численні ідеї, встановлювати зв'язки між ними та оцінювати їхній потенціал. Студенти з високим рівнем оперативної пам'яті більш схильні до творчого мислення та створення більш складних та інноваційних ідей.

Робоча пам'ять – це система обмеженого об'єму, яка дозволяє людям зберігати та маніпулювати невеликою кількістю інформації у своїй свідомості протягом короткого періоду часу, зазвичай від кількох секунд до хвилини. Він був розроблений як розумовий робочий простір, який дозволяє людям активно утримувати та маніпулювати інформацією у своїй свідомості для досягнення конкретних цілей або вирішення проблем. Робоча пам'ять також відповідає за інтеграцію нової інформації в довгострокову пам'ять і пошук збереженої інформації, коли це необхідно. Ємність робочої пам'яті різна для людей і залежить від багатьох факторів, включаючи вік, генетику та фактори навколишнього середовища. Ємність оперативної пам'яті є предиктором академічних і професійних успіхів, а також індивідуальних відмінностей в інтелекті та когнітивних здібностях.

Необхідно також враховувати таку психологічну особливість, як емоційний інтелект. Емоційний інтелект означає здатність розпізнавати,

розуміти та регулювати власні емоції та емоції інших людей. Ця психологічна особливість важлива для творчого мислення, оскільки дозволяє людям підходити до проблем і завдань із позитивним і конструктивним мисленням, ризикувати та бути відкритими до відгуків і критики. Студенти з високим рівнем емоційного інтелекту більш схильні до творчого мислення та створення оригінальних, корисних ідей, які цінують інші. Ця концепція була запропонована психологами Пітером Саловеєм та Джоном Мейєром в 1990-х роках і з тих пір отримала значну популярність в наукових дослідженнях та в практиці. Згідно з теорією емоційного інтелекту, люди, які мають високий рівень цього інтелекту, можуть бути успішними в особистому та професійному житті. Вони можуть краще розуміти свої власні емоції та емоції інших людей, керувати своїми емоціями, розв'язувати конфлікти та спілкуватися з емпатією. Здатність до емпатії, розуміння та співпереживання з іншими людьми, є однією з головних складових емоційного інтелекту. Це дозволяє людині краще сприймати та розуміти емоції інших людей, а також бути більш ефективним у комунікації та спілкуванні з ними [11].

Важливо також акцентувати увагу на такій психологічній особливості як мотивація, яка має дуже велике значення для розвитку когнітивних процесів студентів. Мотивація – це психологічна особливість, яка спонукає людей займатися певною діяльністю чи поведінкою. Для творчого мислення потрібна внутрішня мотивація, тобто спонукання брати участь у діяльності заради неї самої, а не заради зовнішньої винагороди чи стимулу. Студенти, які мають внутрішню мотивацію до творчого мислення, мають більше шансів генерувати інноваційні та цінні ідеї, оскільки вони більш готові ризикувати, наполегливо протистояти викликам і шукати новий досвід і можливості. Мотивація може виникати як внутрішня сила, що спонукає до досягнення мети, так і зовнішня стимуляція, яка збуджує бажання діяти. Внутрішня мотивація є особистісним внутрішнім стимулом, який походить з самого внутрішнього “я” людини. Така

мотивація може бути пов'язана зі справжніми інтересами людини, її цінностями, потребами та бажаннями. Наприклад, людина може відчувати внутрішню мотивацію до навчання нових речей або створення щось цікавого, якщо це відповідає її особистим інтересам. Зовнішня мотивація, з іншого боку, є залежною від зовнішніх факторів, таких як винагорода, покарання соціальної норми. Існує безліч теорій мотивації, які допомагають пояснити, чому люди роблять те, що роблять. Одна з найбільш відомих теорій мотивації – теорія двоїстості мотивації. Згідно з цією теорією, люди можуть бути мотивовані двома протилежними факторами – прагненням досягнення та боязні провалу [29].

Люди, які прагнуть досягнення, мають високу мотивацію до досягнення мети і прагнуть до визнання за свої досягнення. Люди, які бояться провалу, намагаються уникнути помилок та провалів, щоб уникнути відчуття невдачі. Мотиваційна стійкість включає внутрішню установку на досягнення цілей, оптимістичний погляд у майбутнє та здатність долати невдачі. Розвиток креативності активізує ці механізми, оскільки продукування нових ідей підсилює почуття контролю над ситуацією та знижує почуття безпорадності.

Соціальна підтримка відіграє надзвичайно важливу роль у зміцненні стійкості. Створення групових творчих практик для студентів різної професійної спрямованості, як от: творчі майстер-класи, спільні проектні завдання, peer-learning формує колективний капітал довіри та взаємодопомоги. У таких умовах студент отримує подвійний ефект: по-перше, можливість апробувати свої ідеї без страху осуду, по-друге, соціальне підтвердження власних ресурсів, що додатково підживлює мотивацію та відчуття належності.

Продовжуючи аналізувати когнітивні механізми розвитку креативності, необхідно акцентувати увагу на: дивергентному мисленні як основного компоненту креативності, що передбачає здатність генерувати численні оригінальні рішення; асоціативному мисленні, яке сприяє встановленню

нових зв’язків між ідеями, що дозволяє створювати інноваційні концепції, а також евристичних стратегіях та інсайті, які є важливими для розв’язання творчих задач **[36].**

Емпіричні дослідження також продемонстрували важливість дивергентного мислення в різних сферах. Було доведено, що люди, які володіють дивергентним мисленням, кращі за показниками креативності, вирішення проблем та інновацій. Також виявили, що дивергентне мислення пов’язане з вищими рівнями академічних досягнень, особливо в точних науках тощо.

Були запроваджені дії для покращення навичок дивергентного мислення. Це були дії, які заохочують людей розробляти численні рішення певної проблеми, такі як мозковий штурм, творчі завдання тощо. Дослідження показали, що ці дії можуть призвести до значного покращення навичок дивергентного мислення особистості. Підсумовуючи можна сказати, що дивергентне мислення – це критично важливий когнітивний процес, який передбачає створення кількох рішень певної проблеми. Теоретичні та емпіричні дослідження продемонстрували важливість дивергентного мислення в різних сферах, і були розроблені заходи для покращення навичок дивергентного мислення. Проте необхідно зазначити, що потрібні подальші дослідження, для того, щоб в повній мірі зрозуміти основні механізми дивергентного мислення та розробити більш ефективні заходи для покращення цього важливого когнітивного процесу людини.

Характеризуючи значення асоціативного мислення, необхідно сказати, що воно являє собою процес встановлення неочевидних зв’язків між різними ідеями, що може бути основою для створення інноваційних концепцій студентами. За допомогою такого типу мислення студенти мають можливість генерувати нові ідеї, знаходити та приймати оригінальні та практичні рішення, при цьому виходячи за межі звичного мислення шляхом пошуку зв’язків між непов’язаними між собою речами. Говорячи про переваги асоціативного мислення, необхідно зазначити, що воно сприяє інноваціям:

відбувається генерація нових ідей, студенти вчаться поєднувати свої ідеї нестандартним чином, що призводить до створення нових рішень, а не просто покращення старого становища речей. Такий тип мислення заохочує до експериментів, що робить його фундаментом для інноваційного підходу. Для розвитку асоціативного мислення у студентів різних спеціальностей необхідно використовувати, наприклад, ментальні карти, що дозволить візуалізувати ідеї та їхні зв'язки, що у подальшому полегшить пошук нових рішень та розуміння складних ситуацій. Окрім того, асоціації є свідомим встановленням зв'язків між різними поняттями, об'єктами або подіями, що є прямим стимулюванням асоціативного мислення.

Евристичні стратегії для розв'язання творчих задач охоплюють індивідуальні та колективні методи, завдання яких є стимулювання генерації ідей за відсутності чіткої програми дій. До них можна віднести евристичні бесіди (постановка проблемних питань для стимулювання мислення, розбиття задачі на менші частини, «мозковий штурм» (групове обговорення учасниками без критики на початковому етапі, потім ці ідеї аналізуються та розвиваються), метод аналогій (пошук подібних ситуацій або рішень у минулому для застосування до поточної проблеми), інверсії (повертання задачі з «ніг на голову», розгляд її з протилежного боку), конференція ідей (кожен учасник може запропонувати свої ідеї та коментарі), та інші прийоми, що сприяють знаходженню оригінальних рішень студентами.

Значення інсайту є ключовим для розв'язання творчих задач для студентів, оскільки це раптове прозріння, коли правильне рішення з'являється неочікувано, часто таке трапляється під час невдалих спроб знайти рішення. Інсайт надає можливість нового, неочікуваного бачення проблеми, що дозволяє знайти нестандартний вихід там, де раніше його не бачили. Інсайт – це миттєве осяяння, яке дає розуміння правильного рішення, замість того, щоб до нього методично йти через спроби та помилки. Він допомагає подивитися на проблему під новим кутом, що сприяє знаходженню рішення, яке раніше було неочевидним, може надати відповідь,

яка раніше здавалася недосяжною. Необхідно також акцентувати увагу на емоційному компоненті інсайту. Часто інсайт супроводжується яскравими емоціями, що сприяє мотивації до подальшої творчої діяльності студентів.

Також до психологічних чинників можна віднести такі елементи, як самосвідомість, самооцінка, рівень адаптивності, стратегії подолання стресу, міжособистісні навички, система цінностей та переконань, а також здатність до емпатії та рефлексії тощо. Ці чинники взаємодіють між собою, формуючи унікальний психологічний профіль кожної особистості, який впливає на її поведінку та характерологічні особливості формування особистості та кожної навички та якості їй притаманній. Важливо розуміти те, що психологічні чинники не існують ізольовано, але є частиною більш широкої структури, що враховує взаємозв'язок між психологічними, соціальними, генетичними, біологічними та іншими детермінантами.

Психологічні механізми розвитку креативності складаються з гнучкого мислення (здатність особистості бачити проблеми з різних сторін), асоціативного мислення (вміння особистості знаходити зв'язки між зовсім різними речами), а також внутрішньої мотивації та творчих навичок (такі як здатність генерувати ідеї та дивергентне мислення). Ці механізми можна розвивати через психологічні техніки, тренування, отримання нового досвіду та роботу над власними емоційно-вольовими якостями.

Важливо також розуміти, що психологічні чинники не існують ізольовано, але є частиною більш широкої структури, що враховує взаємозв'язок між психологічними, соціальними, генетичними, біологічними та іншими детермінантами.

Необхідно зазначити, що освіта та навчання також можуть сприяти творчому мисленню студентів різних спеціальностей надаючи різноманітний обсяг знань і досвіду. Знайомство з різними точками зору, культурами та галузями може стимулювати розум і викликати нові ідеї та рішення у студентів. Окрім того, заохочення здобувачів освіти досліджувати різні

сфери навчання та брати участь у поза аудиторних творчих заходах сприятиме розвитку їхніх творчих здібностей.

Іншим важливим аспектом освіти та навчання для розвитку творчого мислення студентів різних спеціальностей є виховання у них бажання навчатися, отримувати нову інформацію, а також навичок до ризику у прийнятті рішень. Допитливість різної професійної спрямованості це бажання вчитися та досліджувати, а ризик – це не боятися пробувати щось нове, невідоме, яке виходить за рамки того, до чого студенти звикли. Розвиваючи ці якості, сприятливе креативності навчання може допомогти студентам (або взагалі особистості) розвинути сміливість і впевненість у дослідженні нових ідей і втіленні своїх захоплень.

Відтак, з метою розвитку креативності, студентам різних спеціальностей необхідно надавати можливість максимально проявляти свою креативність, активність та ініціативність, заохочуючи та спонукаючи їх брати участь у різних формах аудиторної та поза аудиторної академічної діяльності, що у подальшому стане важливою складовою для їхнього самовираження як фахівця в професійному середовищі та соціального становлення, про що ми і будемо говорити в наступному підрозділі.

1.3. Креативність як складова професійної компетентності студентів різної професійної спрямованості

Наразі професійна креативність є однією з важливих компетенцій конкурентоспроможного фахівця, яка дозволяє йому швидко адаптуватися до динамічних змін у суспільстві та економічних перетвореннях, знаходити інноваційні рішення та успішно працювати в умовах невизначеності.

Під професійною компетентністю ми розуміємо інтегративну характеристику, яка поєднує знання, вміння, досвід, особистісні та моральні якості фахівця, необхідні для успішного виконання професійних задач. Професійна компетентність виступає здатністю застосовувати набуті знання та навички у конкретних умовах для досягнення позитивного результату.

Ключовими аспектами професійної компетентності є: знання та уміння (володіння теоретичними знаннями та практичними навичками у певній сфері діяльності); досвід (здатність особистості ефективно використовувати свій досвід для вирішення професійних задач); особистісні якості (ділові та моральні якості, ініціативність, відповідальність, прийняття рішень, комунікативність, готовність до ризику тощо); професійний розвиток (навчання, самовдосконалення особистості, аналіз, які дозволяють особистості досягти нових цілей у професії). Окрім того, професійна компетентність є результатом творчої діяльності та поєднання теоретичної та практичної готовності до професійної діяльності. Така діяльність містить різні складові, як: інформаційна, комунікативна, продуктивна, психологічна та інші. Важливим елементом тут виступає здатність особистості аналізувати власну діяльність, застосовувати власний підхід до професійного та особистісного розвитку на шляху до досягнення успіху.

Різні види розвитку професійної креативності, формування креативності та методів її активізації досліджують українські та закордонні науковці: М. Боден Л. Довгань [10], О. Збарська, Н. Ситник, Р. Стернберг З. [62], Л. Довгань, Н. Ситник. Дослідники в своїх працях використовують слово «креативний» для позначення ідей, які мають практичну цінність і можуть бути реалізовані, тоді як «творчий» має відноситися до будь-яких нових і нестандартних ідей, незалежно від їхньої корисності. Креативність відіграє важливу роль у професійній діяльності, адже саме завдяки креативності можливо адаптуватися до змін, розробляти інноваційні проекти, знаходити нестандартні ріщення, а також покращувати та вдосконалювати існуючі підходи в різних сферах.

Важливо зазначити, що у професійній діяльності прояв креативність повинен базуватися не лише на генерації оригінальних концепцій, а й на пропонуванні ефективних рішень, які стануть корисними при практичному їх впровадження.

Дослідниця М. Боден визначає три основні види креативності, кожен з яких має власну специфіку та застосування в професійній сфері: комбінаційна, дослідницька, трансформаційна [45]. Комбінаційна креативність розглядається як створення нового шляху, нестандартного поєднання вже відомих ідей. У сфері освіти цей підхід може проявлятися у розробці гібридних навчальних моделей, які об'єднують традиційне та цифрове навчання. Наприклад, створення інтерактивних курсів, які поєднують онлайн-лекції, гейміфікацію та індивідуалізовані освітні траєкторії. Для майбутніх педагогів цей тип креативності може реалізуватися у використанні методик різних педагогічних шкіл для створення нових підходів до викладання; використанні інформаційних технологій; онлайн курсах; платформах курсів для отримання неформальної освіти; практичній підготовці, де вони можуть на практиці застосовувати сучасні методи викладання, які самі й опановують тощо. Для студентів економічних спеціальностей це може проявлятися у створенні або участі у бізнес- проєктах; використанні онлайн інструментів для спілкування та обміну документами, що сприяє розвитку навичок командної роботи для майбутньої кар'єри в економіці; онлайн навчанні, аналізі кейсів та іграх-симуляціях поза аудиторією; доступі до інтерактивних тестів, які допоможуть краще розумітися на економічній концепції тощо. Для студентів-майбутніх психологів – це поєднання очних занять у класі з дистанційним навчанням (у синхронному або асинхронному режимі), традиційні лекції; вебінари; асинхронні відеоматеріали; онлайн-форуми для самостійної роботи та спілкування; вивчення цифрової грамотності тощо. Загалом необхідно сказати, що вище перелічені гібридні навчальні моделі можуть використовувати майже однаково (з урахуванням доцільності та специфіки фаху) для студентів різної професійної спрямованості майже однаково.

Характеризуючи дослідницьку (експериментальну) креативність, необхідно зазначити, що вона допомагає виявити прогалин у знаннях та

пошуку нових шляхів вирішення проблем. Наприклад, студенти - майбутні працівники освіти можуть досліджувати ефективність різних систем мотивації викладачів, аналізуючи їхній вплив на якість навчання, створювати свої власні освітні продукти, досліджувати лінгвістичні особливості тощо. Дослідницька креативність для майбутніх педагогів полягає в здатності генерувати нові, оригінальні та ефективні ідеї в освітній сфері, поєднуючи творчий підхід із науковим мисленням. Це може проявлятися у вмінні стимулювати до самостійних досліджень, використовуючи інноваційні методики та партнерство у навчання. Для розвитку такої креативності студентам-майбутнім педагогам необхідно зосереджуватися на аналізі власного досвіду, використанні ігор, а також на розвитку гнучкості мислення. Для студентів-психологів така креативність передбачає поєднання творчого мислення та наукових методів для вирішення психологічних проблем, вони вчаться розробляти нові методи для дослідження поведінки та психічних процесів, здійснюють пошук інноваційних рішень у психологічній діагностиці, консультуванні та терапії тощо. Студенти-майбутні економісти вчаться пошуку нестандартних рішень економічних проблем, генерації нових ідей для прогнозування економічних ситуацій, застосуванню креативних методів для вирішення складних завдань тощо.

Трансформаційна креативність – це створення абсолютно нових концепцій, які змінюють існуючі парадигми. У сфері освіти це може бути розробка альтернативних моделей організації освітнього процесу, наприклад, створення гнучких освітніх середовищ, де здобувачі освіти самостійно обирають темп і формат навчання, а також впровадження інноваційних методик навчання, які змінюють підхід до взаємодії з учнями, наприклад, використання штучного інтелекту для персоналізованого навчання. Для студентів-майбутніх психологів це може бути розвиток генерації нових та оригінальних ідей для вирішення психологічних проблем, яка вимагає гнучкості мислення, наполегливості та вміння адаптуватися до

ситуацій. Така креативність допоможе їм глибше зрозуміти індивідуальні потреби клієнта та знаходженню нових, нестандартних методів психологічної допомоги тощо. Для студентів економічних спеціальностей це використання інформаційних технологій, отримання знань щодо переходу до нової економіки, яка базується а використанні інформації, знань, інновацій, творчості, нематеріальних активів як основних ресурсів, знань стосовно синергії в економіці, знань щодо інноваційної економіки, креативної економіки тощо.

Відомий психолог Р. Стернберг [62] наголошує, що індивідуальна креативність формується під впливом трьох складових інтелекту, а саме: синтетичність (здатність генерувати якісні нові ідеї, адаптуючи їх до конкретних умов), аналітичність (вміння критично оцінювати власні та чужі ідеї, визначати їхні сильні та слабкі сторони, а також пропонувати шляхи їхнього вдосконалення) і практичність (здатність реалізовувати креативні ідеї на практиці, переконувати інших у їхній доцільності та знаходити ресурси для їх втілення). Під час формування індивідуальної креативності через складові інтелекту, студенти різних спеціальностей створюють концепції реформування системи свого професійного розвитку, яка враховує найкращі світові практики. Майбутні фахівці - студенти різних спеціальностей розвивають свої навички, навчаючись створювати інтегровані уроки, проводять аналітику, вчаться практично впроваджувати набуті знання з фаху через кейси різного типу, впровадження нових моделей розвитку підприємств тощо.

Крім того, креативність можна розвивати через тренування та вправи. Існує певна кількість технік та підходів, які можуть допомогти розвивати креативність у студентів різних спеціальностей. Наприклад, використання ментальних вправ, групових завдань, кейс методів тощо, які сприятимуть активізації мислення за межами звичайних рамок та допоможуть розвивати креативність студентів у процесі роботи над завданнями.

Відтак, можемо зазначити, що розвиток креативності є важливим фактором успішності особистості в професії, оскільки творчі здібності впливають на здатність до вирішення складних завдань та генерування нових ідей в мінливому середовищі. Особистість стає успішною завдяки розвитку креативності, яка слугує важливим ресурсом для її інноваційного потенціалу. Креативність дозволяє не тільки знаходити нестандартні рішення, а й сприяє розвитку критичного мислення та здатності швидко адаптуватися до змін та викликів сьогодення.

Важливою складовою професійного успіху є творчий підхід, який допомагає особистості ефективно долати виклики, генерувати нові ідеї та впроваджувати інноваційні стратегії та технології у професійній та особистісній сферах. Розвинена креативність особистості сприяє не лише кар'єрному зростанню, а й особистісному самовираженню та підвищенню рівня життєвої задоволеності загалом. Успішність особистості визначається сукупністю таких чинників, як: мотивація, гнучкість мислення, когнітивні здібності та вміння адаптуватися до нових умов. Креативність дозволяє знаходити нестандартні рішення, що сприяє інноваційній діяльності та особистісному зростанню. Дослідження свідчать, що творчі здібності пов'язані з рівнем інтелекту та когнітивними процесами, важливість та значення яких ми дослідили в попередньому підрозділі [56].

Говорячи про професійну креативність, необхідно зауважити, що вона пов'язана дизайн-мисленням, оскільки забезпечує можливість генерувати нові ідеї та підлаштовувати їх до конкретних умов. Дизайн-мислення передбачає творчий спосіб мислення з урахуванням когнітивних, практичних і стратегічних процесів, за допомогою якого розробляють неочікувані ідеї та інноваційні рішення. Таке мислення охоплює п'ять послідовних етапів: 1) емпатію (аналіз контексту, фокус на тому, що задовольнить потреби та бажання); 2) визначення проблеми (пошук і визначення проблемного завдання); 3) генерування ідей (створення якомога більшої кількості варіантів рішення проблеми); 4)

прототипування (вибір найкращої ідей і створення прототипів); 5) тестування (реалізація прийнятого рішення й оцінювання результатів) [47]. Поєднання креативності та дизайн-мислення є потужним інструментом для розробки інноваційних стратегій, що сприяють адаптації до змін і досягненню успіху в різних сферах професійної діяльності. Професійний успіх особистості тісно пов'язаний з її здатністю до саморегуляції та гармонізації внутрішніх і зовнішніх аспектів життя. Одним із ключових інструментів досягнення цього балансу є креативність, яка дозволяє адаптуватися до змін, знаходити нестандартні рішення та розширювати межі можливостей. Саме розвиток творчого потенціалу через психологічні механізми, гнучкість мислення та сприятливе середовище сприяє усвідомленню власних стремлінь і досягненню життєвої задоволеності.

Необхідно констатувати, що розвиток креативності потребує використання низки психологічних механізмів, що впливають на когнітивні процеси, мотивацію та емоційний стан особистості. Гнучкість мислення є основою для розвитку креативності, оскільки вона забезпечує здатність адаптуватися до нових викликів [52]. Позитивний емоційний фон сприяє відкритості до нових ідей та активізації творчого потенціалу. Навчальні програми та впровадження інноваційних технологій, які спрямовані на розвиток творчого мислення, сприяють розвитку навичок проблемного вирішення та критичного аналізу, а також спрямовані на організацію творчого навчального середовища, де особистість може розкрити та розвивати свій творчий потенціал [61].

Отже креативність є невід'ємною складовою успішності особистості та інноваційного потенціалу особистості. Успішність особистості залежить не лише від зовнішніх досягнень, але й від здатності гармонізувати внутрішні цінності та бажання з навколишнім світом. Креативність відіграє ключову роль у цьому процесі, оскільки сприяє гнучкості мислення, адаптації до змін та ефективному вирішенню проблем. Використання психологічних механізмів розвитку творчого потенціалу, створення

сприятливого середовища та підтримка мотивації є важливими складовими на шляху до життєвої задоволеності та відчуття щастя.

Освіта та навчання також відіграють вирішальну роль у розвитку творчих форм мислення. Творче мислення передбачає здатність генерувати унікальні ідеї, рішення та розуміння проблем. Це важливий навик у сучасному динамічному та швидкоплинному світі, де щодня виникають нові виклики та можливості. У цьому контексті освіта та навчання можуть допомогти людям розвинути необхідні навички та компетенції, щоб стати більш творчими мислителями. Освіта та навчання є ключовими елементами у розвитку творчих форм мислення у дітей та підлітків. Навчання може допомогти розвивати навички креативності, такі як відкрите мислення, гнучкість мислення та уміння шукати альтернативні рішення. Сучасна освіта все більше орієнтується на розвиток творчості та інноваційного мислення. Університети створюють курси неформальної освіти та навчальні програми, які сприяють розвитку креативності та інноваційного мислення у студентів. Наприклад, навчання в групах та проєктна робота можуть стимулювати співпрацю, комунікацію та розвиток ідей.

Однак, важливо розуміти, що традиційна система освіти може обмежувати розвиток креативності, оскільки вона базується на пам'яті та відтворенні знань, а не на творчому мисленні. Таким чином, викладачам необхідно створювати стимулююче та підтримуюче середовище, щоб сприяти розвитку креативності та інноваційного мислення у студентів. Навчання та освіта також можуть сприяти розвитку інших важливих навичок, які пов'язані з креативністю. Наприклад, критичне мислення та уміння аналізувати та оцінювати інформацію є важливими складовими розвитку креативності. Ці навички можуть бути розвинуті через різноманітні методи навчання, інноваційні технології та підходи. Одним із основних способів, за допомогою яких освіта та навчання можуть сприяти творчому мисленню, є заохочення дивергентного мислення, як ми

вже зазначали раніше. Заохочуючи дивергентне мислення через сеанси мозкового штурму, групові дискусії та кейси з вирішення проблем, студенти можуть розвивати свою творчість і створювати нові продукти за допомогою творчого підходу до вирішення задач. Викладачі можуть заохочувати розвиток креативності у студентів різних спеціальностей, пропонуючи відповідні творчі завдання, створюючи сприятливе середовище, та підтримуючи студентів у їх творчому самовираженні.

Отже, креативність є важливою складовою професійного розвитку студентів різної професійної спрямованості, оскільки забезпечує здатність генерувати інноваційні рішення, адаптуватися до нових викликів та вдосконалювати систему освіти в цілому. Розуміння різних видів креативності та складових творчого інтелекту допомагає ефективніше використовувати потенціал особистості (студентів) для їхнього майбутньої професійної діяльності.

Відтак, для формування креативності майбутніх фахівців необхідно застосовувати комплексний підхід, що включає поєднання аналітичного, синтетичного та практичного мислення, а також сприяє впровадженню інноваційних підходів в навчальний процес.

1.4. Формування креативності студентів різної професійної спрямованості у навчальному процесі

Наразі особливого значення набувають уміння сучасного фахівця пропонувати нестандартні ідеї, самостійно мислити, проявляти творчий свій власний творчий підхід до вирішення проблемних ситуацій. Все це зумовлює переформування системи сучасної вищої освіти до ефективного розвитку креативних здібностей студентів.

Глобальні процеси, які відбуваються в країні та суспільстві, потребують фахівців, які володіють високим рівнем кваліфікації, професійною мобільністю, відповідальністю, готовністю до змін та певного виду ризику, креативністю, які здатні постійно вдосконалювати свої фахові навички та професійно зростати протягом життя.

Високий рівень професійної кваліфікації сучасних фахівців має базуватися на креативному та критичному мисленні, умінні застосовувати на практиці теоретичні знання, навички та вміння. Все це вимагає змін у підходах ЗВО до підготовки таких фахівців та вдосконалення системи вищої освіти загалом відповідно до потреб суспільства.

Заклади вищої освіти відіграють важливу роль у розвитку творчого потенціалу студентів, формуючи в них здатність до інноваційного мислення та нестандартного підходу до вирішення професійних завдань.

Креативне освітнє середовище повинне не тільки надавати можливість здобувачам освіти на кожному освітньому рівні розвивати свій творчий потенціал, але і розбудити потребу надалі в самопізнанні, творчому саморозвитку, сформувати в студентові об'єктивну самооцінку. При цьому основними вимогами до креативного освітнього середовища є високий ступінь невизначеності і проблемності, безперервність і наступність, прийняття студента і включення його в активну освітню діяльність [5].

Проте в сучасних умовах залишається актуальною соціально-педагогічна потреба у спеціальному і комплексному науковому осмисленні проблеми створення освітнього середовища у закладі вищої освіти на основі принципу креативності, що стане підгрунтям якісної підготовки майбутніх фахівців різної професійної спрямованості до професійної творчої діяльності [28]. Саме тому важливо впроваджувати ефективні методи активізації креативності, які не лише розширюють кругозір студентів різної професійної спрямованості, а й сприяють їхній професійній реалізації.

Активація професійної креативності у закладах вищої освіти є необхідною умовою для підготовки висококваліфікованих фахівців, здатних адаптуватися до швидких змін на ринку праці та бути конкурентоспроможними. Активне використання сучасних інноваційних методів навчання сприяє розвитку творчого потенціалу студентів і

підвищує їхню конкурентоспроможність у професійній діяльності. Завдяки застосуванню проєктної методики навчання, «мозкового штурму», кейс-методу, дискусій, круглів столів, гейміфікації та дизайн-мислення майбутні фахівці отримують можливість розвивати власну креативність, що є важливим чинником їхнього успіху в майбутньому кар'єрному зростанні. Особливостями впровадження креативної педагогічної діяльності є те, що вона визначає стосунки між викладачем і студентом як партнерські, а основним елементом освітнього процесу виступають не знання, а інформація. При цьому студент не засвоює готові уявлення і поняття, а сам з різноманітних одиниць інформації видобуває власне уявлення про оточуюче середовище [33].

Мета професійної підготовки, яка побудована на засадах креативності, полягає в тому, щоб розвинути творчу активність студентів, сприяти становленню їхньої самостійності у мисленні та діяльності. Для цього студент повинен підходити до навчання як до творчого процесу, самостійно оволодівати знаннями. А це, в свою чергу, потребує такої технології навчання, яка б містила би різні способи активізації самостійної пізнавальної діяльності студентів різних спеціальностей.

Наразі сучасне освітнє середовище можна уявити як систему впливів та умов формування особистості за певним зразком. Креативне освітнє середовище – це багатовимірна індивідуалізована цілісність, призначена для створення умов, які б сприяли особистісному зростанню [44].

Провідною метою функціонування креативного освітнього середовища вузу є створення умов максимально сприятливих для самоактуалізації кожної особистості, підготовки культурних, моральних та висококваліфікованих фахівців здатних самостійно та компетентно вирішувати завдання нового часу, швидко орієнтуватись в найскладніших ситуаціях, які б володіли творчим мисленням, активною життєвою позицією, навичками самоосвіти, самовиховання та самоаналізу.

Творче навчальне середовище характеризується управлінням навчальною діяльністю, до складу якої зараховуються логічні та евристичні засоби пізнання, репродуктивні та творчі методи пізнання. Багатофакторність умов, від яких залежить успішність навчання, що зумовлює необхідність залучати інноваційні методи та технології.

Для того, щоб навчальна діяльність стала креативною та особистісно-орієнтованою, а також ефективнішою, вона має орієнтуватись на: рівень підготовки в певній галузі знань та ступінь загального розвитку світоглядної культури; особливості психічного складу особистості (пам'яті, мислення, сприйняття, вміння володіти власною емоційною сферою; особливості характеру, темпераменту). Тобто навчання має бути студентоорієнтованим.

В Одеському національному економічному університеті у процесі підготовки студентів різної професійної спрямованості їхньої креативності відбувається завдяки використанню різних інноваційних методів навчання.

Серед найпопулярніших методів стимулювання креативності, які використовуються під час викладання дисциплін згідно з навчальним планом спеціальностей: 015 «Професійна освіта (Економіка)», 053 «Психологія» та економічних спеціальностей, таких як: 076 «Підприємство, торгівля та біржова діяльність», 075 «Маркетинг та міжнародна логістика», 241 «Готельно-ресторанна справа» необхідно виділити наступні: метод мозкового штурму дизайн-мислення; використання різноманітних методик педагогічних шкіл для створення нових творчих підходів до викладання; педагогічні дослідження; mindfulness-техніки та тренінги.

Окрім того, згідно з нашим дослідженнями. Дуже популярним та затребуваним серед здобувачів освіти є впровадження в навчальних процес проєктних технологій.

Акцентуємо увагу, що всі перелічені інноваційні технології пропонуються студентам різної професійної спрямованості для розвитку їх

когнітивних навичок, креативності, та реалізовуються для їх навчання у реальному навчальному середовищі.

Результати дослідження актуальності впровадження такого переліку інноваційних технологій на заняттях під час аудиторної та поза аудиторної роботи довели, що завдяки вдалому підбору творчих завдань студенти різних спеціальностей мали можливість продемонструвати креативний підхід до вирішення проблем, виступали в ролі викладача, де представляли власний творчий підхід до викладання англійської та німецької мов, розробили міні-лекції економічних дисциплін, а також підготували індивідуальні освітні міні-проєкти, вирішували проблемні ситуації під час мозкового штурму, проводили економічний аналіз, працювати зі статистичними даними, знайомилися з новими діагностичними методиками в психології тощо. Доведено, що під час використання цієї низки інноваційних технологій у процесі викладання різних дисциплін для студентів різної професійної спрямованості, відбувається обмін думками та генерування ідей без критики, що дозволяє студентам вільно почуватися, не соромитися свої творчих підходів до вирішення проблем або завдань, віднаходити нестандартні способи розв’язання професійних проблем, а також вони мають чудову можливість розвивати усвідомленість та підвищувати концентрацію та свою креативність.

У процесі впровадження інноваційних технологій студенти різної професійної спрямованості вчаться генерувати свої власні ідеї та пропонувати творчі підходи до впровадження своєї професійної діяльності згідно з фахом (як прототип їхнього майбутнього професійного середовища), займаються експериментами та пошуком нових шляхів вирішення проблем, а також досліджують ефективність різних систем самомотивації та самовизначенності у професії, а також готовності до реалізації свого творчого потенціалу в майбутній професії.

Важливо акцентувати увагу, що студенти різної професійної спрямованості (в нашому випадку певних спеціальностей) завдяки творчим

завданням для розвиту креативності можуть експериментувати, вчитися розробляти нові педагогічні та економічні моделі, використовувати нові альтернативні психологічні діагностики, розробляти інноваційні методики навчання, використовуючи інформаційні технології та ШІ, тим самим розвиваючи свою креативність, яка є невід'ємною складовою їхнього професійного успіху та загалом інноваційного потенціалу особистості.

Успішність особистості залежить не лише від зовнішніх досягнень, але й від здатності гармонізувати внутрішні цінності з навколишнім світом. Креативність відіграє ключову роль у цьому процесі, оскільки сприяє гнучкості мислення студентів різних спеціальносте, їх адаптації до змін та готовності до творчого вирішення проблем та задач.

Впровадження в навчальний процес такого популярної інноваційної технології як проєкт, спрямовує студентів різної професійної спрямованості на створення власного матеріального або інтелектуального продукту.

Під час роботи над проєктом у студентів можливість актуалізувати свою пошукову діяльність, а також здобувати нові необхідні для них фахові компетентності. У ході використання проєктної діяльності під час навчання та їх підготовки до майбутньої фахової діяльності у студентів формуються такі вміння та розвиваються такі навички як: рефлексивні, дослідницькі, навички командної роботи, управлінські, комунікативні, а також навички презентації своїх напрацювань або результатів командної роботи перед аудиторією для обговорення.

При впровадженні проєктних технологій необхідно враховувати орієнтацію на інтереси, побажання, а також на практичну цінність та професійну або соціальну свідомість учасників проєкту [21]. Студенти працюють над проєктами, які мають велике значення для їхнього власного саморозвитку, підвищення ролі та значення професійної діяльності загалом; сприяють глибокому засвоєнню навчального матеріалу з дисциплін, формують їх творче мислення та фахові вміння [20]. Робота над проєктом сприяє самовдосконаленню студентів ріних спеціальностей, допомагає

самостійно знаходити творчий підхід до вирішення задач, проблем та викликів, які можуть реально трапитися в їхній майбутній професійній діяльності, розуміти шляхи саморозвитку та самовдосконалення як фахівців своєї спеціальності.

Необхідно зазначити, що протягом роботи над проєктом здобувачі освіти знайомляться з системою психолого-педагогічних знань, умінь та навичок, які сприяють визначенню їх місця в системі професійної підготовки в цілому.

Необхідно також акцентувати увагу на тому, що в Одеському національному економічному університеті студенти мають можливість розвивати свою креативність беручи участь у наукових та науково-методичних конференціях, при написанні курсових робіт та рефератів, пошуку нової інформації, використовуючи різні джерела, написанні та публікації тез, підготовці презентацій з дисциплін та їх представленням перед аудиторією, а мають можливість проявляти та розвивати свою креативність, беручи участь у різного роду конкурсах та змаганнях, де розкривається їх творчий потенціал не лише в академічному просторі, а й у різного роду конкурсах.

Відтак, створення сприятливого навчального середовища в навчальному процесі, використання різноманітних інноваційних технологій, а також стимулювання розвитку креативності у студентів є важливими складовими для усвідомлення ними своїх власних особистісних можливостей, їхнього саморозвитку та самовизначення, розвитку їхнього інноваційного творчого потенціалу, їхнього самовираження як фахівця в професійному середовищі та соціального становлення на шляху до життєвої задоволеності та професійної самореалізації.

ВИСНОКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ

Проаналізувавши теоретико-методологічні особливості вивчення психологічних чинників розвитку креативності студентів різних спеціальностей, можна дійти висновку, що креативність розглядається як багатовимірне явище, що включає когнітивний потенціал до генерування нових думок, ідей, емоційну готовність до прийняття викликів та спрямованість на пошук нестандартних підходів, виступає потужним фактором, який зміцнює захисні ресурси студентів різних спеціальностей. Використання психологічних механізмів розвитку творчого потенціалу, створення сприятливого середовища та підтримка мотивації є важливими складовими. Практика творчої самореалізації студентів сприяє формуванню позитивної самооцінки у них, підвищує відчуття власної компетентності та внутрішньої мотивації. Креативність відіграє ключову роль у цьому процесі, оскільки сприяє гнучкості мислення, адаптації до змін та ефективному вирішенню проблем. Креативні особистості характеризуються винахідливістю, здатністю мислити нестандартно, знаходити нові рішення у кризових ситуаціях, які можуть виникнути в їхньому професійному житті. Окрім гнучкості та швидкості мислення, високого рівня інтелектуального розвитку, креативність передбачає наявність фахових знань та досвіду. У професійній діяльності креативне мислення передбачає наявність нових способів вирішення завдань, відкриття нових зв’язків та закономірностей.

Узагальнюючи, можна констатувати, що креативність виступає з'єднуючою ланкою між усіма перерахованими компонентами психологічної стійкості. Вона базується на когнітивних процесах, підсилює емоційну регуляцію, активізує мотиваційні стратегії та сприяє побудові підтримуючих соціальних мереж.

З метою розвитку креативності, студентам різних спеціальностей необхідно надавати можливість максимально проявляти свою креативність, активність та ініціативність, створюючи для них відповідне навчальне

середовище з використанням інноваційних технологій, які сприятимуть розкриттю та розвитку креативності студентів, що загалом є невід'ємною складовою успішності та інноваційного потенціалу особистості. Успішність особистості залежить не лише від зовнішніх досягнень, але й від здатності гармонійно поєднувати свої власні цінності з оточенням.

Необхідно зауважити, що креативне мислення має важливе значення в навчанні студентів різних спеціальностей. Перш за все, це використання у навчальному процесі та практиці викладання різних інноваційних методів, які сприятимуть розвитку творчих здібностей студентів. До таких методів, які спряють проявам творчості у студентів різних спеціальностей можна віднести проблемні лекції, творчі дискусії, використання кейс-методів і тренінгів технологій, ситуаційних і рольових вправ, ігрових методик навчання, технік мозкового штурму, ментальних карт та інших технік розвитку творчого мислення. У цьому випадку креативне мислення сприяє розвитку їх критичного мислення, самостійності та саморефлексії, а також допомагає їм розвивати вміння сприймати та аналізувати інформацію, критично оцінювати її, висувати свої власні нестандартні рішення задач, а також впроваджувати ці рішення на практиці.

Таким чином, розвиток креативності значно покращує здатність особистості адаптуватися до стресових умов, оскільки формує широкий репертуар стратегій реагування на життєві виклики та знижує фіксованість мислення.

Поєднання індивідуальних та командних підходів активізує внутрішню мотивацію, адже візуалізація цілей і гейміфіковані елементи створюють відчуття досягнення та зміцнюють віру у власні ресурси.

Відтак, важливо зазначити, що креативність є важливою складовою інноваційної діяльності особистості, що базується на когнітивних, мотиваційних та соціокультурних механізмах.

РОЗДІЛ 2
ОРГАНІЗАЦІЯ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ РІЗНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ

В цьому розділі ми проаналізуємо методики психодіагностичного інструментарію, необхідного для дослідження особливостей креативності студентів різної професійної спрямованості, за допомогою яких можна отримати інформацію про показники креативності, які ми досліджували, а також представимо організацію проведення дослідження особливостей розвитку креативності студентів різної професійної спрямованості.

2.1. Аналіз методик, спрямованих на розвиток креативності студентів різної професійної спрямованості

У рамках нашого дослідження психологічних особливостей розвитку креативності здобувачів творчих професій було застосовано досить комплексний підхід, що включає наступні методичні етапи:

1. Організаційний етап, що передбачає відбір науково обґрунтованих методик, які були переведені у цифровий формат для забезпечення зручності та доступності процесу дослідження та подальшої обробки даних.

2. Емпіричний етап, що полягав у безпосередньому залученні студентів різної професійної спрямованості до процедури діагностування, що дозволило зібрати первинні дані згідно з кожною використаною методикою.

3. Методологічний етап обробки даних, що передбачав застосування статистичних та аналітичних процедур для кількісного оцінювання та якісного інтерпретування отриманих результатів, а також їх візуалізацію з метою представлення схожостей та розбіжностей, виявлених у ході дослідження.

Підбір діагностичних інструментів для емпіричного дослідження креативності був заснований на аналізі тематичної спрямованості дослідження, а також на оцінці валідності та надійності кожної з обраних психодіагностичних методик. Даний процес включав ретельний відбір методик, що найкраще відповідають потребам та особливостям студентів різної професійної спрямованості.

Організація емпіричного дослідження, яке складається з: підготовки, діагностики, аналізу та інтерпретації отриманих результатів відбувається в залежності від мети і послідовності виконання поставлених нами завдань.

На першому підготовчому етапі ми впровадили певну процедуру психодіагностичного обстеження.

Ознайомившись з певними методами психодіагностичного іструментарію, ми дійшли висновку, що, для вивчення досліджуваних нами показників особливості креативності студентів різної професійної спрямованості може бути виконане за допомогою методичних засобів, які є дуже достовірними і правомірними, а по-друге, за допомогою цих психодіагностичних інструментів можна отримати інформацію про показники креативності, які ми досліджували.

У нашому дослідженні ми використали наступні методи та опитувальники: діагностика особистісних творчих здібностей за Є. Тунік, діагностика Т. Елерса «Мотивація до успіху», а також два опитувальника студентів: «Мотиви вибору сфери трудової діяльності» та "Визначення провідного типу мотивації.

У дослідженні взяли участь 50 студентів, які навчаються в Одеському національному економічному університеті. Запропоноване дослідження проводилося в контексті професійної освіти та навчання.

Третім кроком були аналіз та інтерпретація даних емпіричного дослідження. Дані оброблялися за допомогою пакета IBM SPSS Statistics 13.0.

Діагностика особистісних творчих здібностей (автор Є. Тунік)

1. Загальні відомості про методику оригінального опитувальника щодо діагностики особистісних творчих здібностей: автор Є. Тунік. Дана методика самооцінки творчих здібностей базується на концепції креативності як мультикомпонентного конструкту, який містить як когнітивні здібності (гнучкість мислення, оригінальність, здатність бачити проблеми тощо), так і особистісні характеристики (ризикованість, складність, допитливість). Методика самооцінки творчих здібностей дозволяє визначити чотири ключові характеристики креативної особистості: допитливість, уяву, складність (схильність до складностей) та схильність (готовність) до ризику. Підрахунок результатів здійснюється шляхом присвоєння балів кожній характеристиці згідно із ключем. Так, загальний показник креативності визначається як сума оброблених балів за чотирма діагностичними факторами [36].

2. Діагностичний обсяг. Методика пропонує опитувальник, що містить 50 тверджень. Відповідь на кожне твердження обирається з чотирьох варіантів: так (в основному вірно), частково вірно, ні (в основному не вірно) та не можу вирішити (не знаю).

Дана методика дозволяє визначити чотири особливості творчої особистості: допитливість; уява; складність; схильність до ризику [36]. Основні критеріальні прояви досліджуваних факторів: допитливість (особа із вираженою допитливістю найчастіше запитує всіх і про усе, йому подобається вивчати устрій механічних речей, він постійно шукає нові шляхи (способи) мислення, любить вивчати нові речі й ідеї, шукає різні можливості рішення завдань, вивчає книги, ігри, карти, картини тощо, щоб пізнати якнайбільше); уява (особа із розвиненою уявою: придумує розповіді про місця, які він ніколи не бачив; представляє, як інші будуть вирішувати проблему, яку він вирішує сам; мріє про різні місця й речі; любить думати про явища, з якими не зіштовхувався; бачить те, що зображено на картинах і малюнках, незвичайно, не так, як інші; часто дивується із приводу різних

ідей і подій); складність (особа, орієнтований на пізнання складних явищ, виявляє цікавість до складних речей і ідей; любить ставити перед собою важкі завдання; любить вивчати щось без сторонньої допомоги; проявляє наполегливість, щоб досягти своєї мети; пропонує занадто складні шляхи рішення проблеми, чим це здається необхідним; йому подобаються складні завдання); схильність до ризику (проявляється у тому, що особа буде відстоювати свої ідеї, не звертаючи уваги на реакцію інших; ставить перед собою високі цілі й буде намагатися їх здійснити; допускає для себе можливість помилок і провалів; любить вивчати нові речі або ідеї й не піддається чужій думці; не занадто стурбований, коли одногрупники, викладачі або батьки виражають своє несхвалення; воліє мати шанс ризикнути, щоб довідатися, що із цього вийде).

3. Мета тесту: для наукового дослідження, психологічної діагностики.

4. Коротка характеристика методики. Цей опитувальник допомагає з'ясувати, наскільки творчими особистостями студенти різних спеціальностей себе вважають. Серед коротких пропозицій питань опитувальника студенти можуть знайти такі, які виразно підходять їм краще, ніж інші. Їх слід зазначити знаком «Х» у колонці «В основному вірно». Деякі пропозиції підходять їм лише частково, їх варто позначити знаком «Х» у колонці «Почасти вірно». Інші твердження не підійдуть їм зовсім, їх потрібно відзначити знаком «Х» у колонці «Ні». Ті твердження, щодо яких вони не можуть прийти до рішення, потрібно позначити знаком «Х» у колонці «Не можу вирішити». Тут немає правильних або неправильних відповідей [36].

5. Популяція. Незважаючи на адресованість цієї методики юнацькому віку, вона не втрачає своєї прогностичності й для дорослих також.

6. Особливості тривалості опитувальника. Ця діагностика не обмежена в часі, але потрібно студентам працювати швидко. Даючи відповіді до кожної пропозиції, необхідно відзначати те, що дійсно почуваєте. Необхідно ставити знак «Х» у той стовпчик, що найбільше підходить. На кожне питання необхідно вибрати тільки одну відповідь.

7. Домінуючий приклад дослідження. Творчі здібності являють собою сукупність індивідуально-психологічних особливостей особистості, які забезпечують успішність виконання творчої діяльності. Інтелект виступає своєрідною базою, що визначає прояв і розвиток творчих здібностей. Подальший їх розвиток не корелює прямо з розвитком інтелекту, а характеризується зростаючим впливом соціальних факторів, активності самого індивіда, його життєвого досвіду.

8. Обробка даних. При обробці даних використовується або шаблон, який можна накладати на аркуш відповідей тесту, або зіставлення відповідей випробуваного із ключем у звичайній формі.

З тестами діагностичної методики можна ознайомитися у Додатку А.

Діагностика Т. Елерса «Мотивація до успіху»

1. Загальні відомості про методику оригінального опитувальника щодо діагностики: для діагностики мотиваційної спрямованості особистості та уникнення невдач, автор Т. Елерс. Слугує допомогою в розумінні поведінки особи під час зіткненя з перешкодами, а також застосовується в профорієнтації для визначення професійної мотивації.

2. Діагностичний обсяг. Опитувальник складається з тестового матеріалу, який містить 41 питання, на кожен з яких потрібно дати відповідь «так» або «ні» [70].

3. Мета тесту: для психологічних та кар'єрних консультацій, для наукового дослідження, для дослідників та психологів щоб краще розуміти досягнення в конкретних ситуаціях та розвивати індивідуальні підходи для підтримки та розвитку ієї мотивації у людей.

4. Коротка характеристика методики. Чим більшу суму балів опитуваний набере, тим вище у нього/неї рівень мотивації до успіху згідно з нормами тесту Т. Елерса. Від 1 до 10 балів – низька мотивація до успіху; від 11-16 балів – середній рівень мотивації; від 17 до 20 балів – помірно високий рівень мотивації; більше 21 балу – дуже високий рівень мотивації до успіху [70].

5. Популяція. Для всіх, чия мотиваційна структура потребує діагностики.

6. Особливості тривалості опитувальника. Обмежень за часом немає, однак необхідно максимально правдиво відповідати на питання тесту.

7. Домінуючий приклад дослідження. Мотивація досягнення успіху, яка є одним із особистісних факторів, що впливає на успішність адаптації.

8. Обробка даних. За результатами ступінь вираженості мотивації оцінюється за кількістю балів, що збігаються з ключем.

З тестами діагностичної методики можна ознайомитися у Додатку Б.

Опитувальник «Мотиви вибору сфери трудової діяльності»

1. Загальні відомості про методику оригінального опитувальника: діагностика для визначення мотивів вибору сфери трудової діяльності, специфіку роботи за цією професією, привабливість обраного фаху, про важливість мотивації щодо цієї професії або спеціальності, а також опитувальник професійної ідентичності [68].

2. Діагностичний обсяг. Тест містить 24 запитання стосовно професійного самовизначення суб'єкта; інтерес до особливостей професії; про престиж професії у суспільстві; про мотиви вибору такої професії; про те, хто вплинув на вибір професії; що є головним пріоритетом при виборі професії чи є привабливими умови майбутньої професії; про бажання просуватися кар'єрними сходами у цій професії; вплив засобів масової інформації; про бажання приносити користь людям; бажання набуття практичного досвіду в обраній професії; інтерес до матеріальної сторони обраної професійної діяльності; про можливість задовольнити свої матеріальні потреби за допомогою обраної професії; про можливість діяти самостійно в обраній професії; щодо нахилу до творчої діяльності, а також про впевненість, що для обраної професійної діяльності є необхідні зжібності.

3. Мета тесту: для дослідження ключових чинників, які спонукають людину обирати ту чи іншу професію або фах, ддя професійної діагностики, для наукового дослідження.

4. Коротка характеристика методики. Студенти відповідають на запитання, якщо названий мотив відповідає іхній думці, то повинні поставити «+» поруч із номером запитання, а якщо не співпадають, то ставлять відповідно «–» [68] Даний опитувальник дозволить краще зрозуміти погляди студентів, їхнє ставлення до обраної спеціальності, до того, чи мають вони схильності дообраної спеціальності, чи готові працювати за обраним фахом, чи був їхній вибір самостійним, чи зроблений під впливом когось.

5. Популяція. Сстуденти I-VI курсів та дорослі.

6. Особливості тривалості опитувальника. Студентам потрібно швидко та максимально правдиво відповідати на питання опитувальника. У цій діагностиці немає поганих або хороших відповідей. Всі запропоновані запитання спрямовані допомогти зрозуміти, чи готові студенти різних спеціальностей розпочати трудову діяльність за обраною спеціальністю, чи розкриває спеціальність, за якою студенти навчаються, їхню творчість та креатив.

7. Домінуючий приклад дослідження. Мотиви вибору сфери трудової діяльності або професійної діяльності, особистісний фактор успішності, визначення рівня відповідальності щодо обраної спеціальності, наявність необхідних якостей для професійної діяльності тощо.

8. Обробка даних. Під час обробки результатів спочатку підраховуємо кількість плюсів у стовпчику А, де розміщені номери. Після цього обробляємо кількість плюсів у стовпчику Б, а потім у стовпчику В. Після цього потрібно обрати той, у якому студенти набрали більшу кількість балів. За цим показником необхідно зробити висновок про мотивацію, яка є переважною.

З тестами діагностичної методики можна ознайомитися у Додатку В.

Опитувальник "Визначення провідного типу мотивації"

1. Загальні відомості про методику оригінального опитувальника щодо діагностики головних мотивів, які впливають на вибір спеціальності або керують при виборі професії. Такі опитувальники базуються на

психологічних теоріях, таких як ієрархія потреб Маслоу або теорія мотиваційної гігієни Герцберга, а також можуть містити запитання щодо факторів, які спонукають людину до діяльності: внутрішні потреби та зовнішні фактори.

2. Діагностичний обсяг. Опитаувальник складається з 20 питань, які охоплюють різні види мотивації: внутрішню та зовнішню [69].

3. Мета тесту: для виявлення домінуючого типу мотивації, наукового дослідження, психологічної діагностики.

4. Коротка характеристика методики. Методика спрямована на роз'яснення мотивів вибору спеціальності або професії студентів. Дослідження зовнішні х та внутрішніх мотивів вибору професії, які можна розділити на позитивні та негативні. До позитивних належать: матеріальне заохочення, можливість просування по роботі, схвалення колективу, престиж, тобто стимули, заради яких людина вважає за необхідне прикласти свої зусилля. До негативних мотивів належать впливи на особистість шляхом тиску, покарання, критики, осуду та інших санкцій негативного характеру. Можливість зрозуміти, що саме студентів мотивує є завданням даної психологічної діагностики.

5. Популяція. Школярі, студенти I-VI курсів та дорослі.

6. Особливості тривалості опитувальника. Тривалість тесту 3-5 хвилин, протягом яких заповнює опитувальник особисто або дистанційно.

7. Домінуючий приклад дослідження. Внутрішні мотиви вибору – суспільна й особиста значимість професії, задоволення, яке приносить робота завдяки її творчому характеру, можливості спілкування, керування іншими людьми тощо. Внутрішня мотивація виникає з потреб самої людини, людина сама працює із задоволенням, без зовнішнього тиску. Зовнішня мотивація – це заробіток, прагнення до престижу, страх осуду, невдачі тощо.

8. Обробка даних. Підрахунок балів за кожним блоком питань, інтерпретація результатів для визначення провідного типу мотивації. Результати можуть використовуватися для розробки ефективних систем мотивації та стимулювання персоналу.

З тестами діагностичної методики можна ознайомитися у Додатку Г.

Застосування обраних психологічних діагностик для виявлення рівня розвитку креативності студентів різних спеціальностей ми продемонструємо в наступному підрозділі.

2.2. Хід проведення дослідження з урахуванням обраних методик

Організація проведення дослідження особливостей розвитку креативності студентів різної професійної спрямованості.

На початковому етапі ми виокремили теоретико – методологічні засади нашого дослідження, уточнено предметну область та обґрунтували актуальність дослідження розвитку креативності студентів різної професійної спрямованості, навчальна діяльність яких пов’язана з отриманням економічних та гуманітарних спеціальностей.

Такий диференційований підхід до формування вибірки дослідження дозволив всебічно вивчити особливості креативності як мультикомпонентного психологічного компоненту у студентів, які отримують різні спеціальності в Одеському національному економічному університеті.

Зіставлення отриманих емпіричних даних надало можливість визначити особливості та ступінь відмінностей у розвитку креативності між студентами різної професійної спрямованості на етапі здобуття ними вищої освіти.

Зіставлення отриманих даних надало нам можливість визначити специфіку та ступінь відмінностей у розвитку креативних здібностей між економічними та гуманітарними спеціальностіми у процесі їхньої навчальної діяльності.

Відтак, в цьому підрозділі ми здійснили наступні етапи:

1) сформували вибірку студентів економічних та гуманітарних спеціальностей;

2) провели психодіагностичне дослідження ріня розвитку креативних здібностей студентів різної професійної спрямованості із застосуванням чотирьох реальних психодіагностичних методик;

3) здійснили кількісний та якісний аналіз отриманих результатів, виявили схожості та відмінності у групах (спеціальностях) у прояві їх креативності згідно з діагностикою обраних методик.

Це дозволило нам провести порівняльний аналіз рівня розвитку креативності та її складових у студентів різної професійної спрямованості.

Для проведення експериментального дослідження ми запросили студентів різної професійної спрямованості по 10 осіб (разом 50 осіб) з таких спеціальностей, як: 076 «Підприємство, торгівля та біржова діяльність», 075 «Маркетинг та міжнародна логістика», 241 «Готельно-ресторанна справа» та гуманітарних спеціальностей: 053 «Психологія» та 015 «Професійна освіта (Економіка). Такий підхід до формування вибірки дослідження дозволив нам вивчити особливості розвитку креативності у студентів різної професійної спрямованості, чиї фахова підготовка та начання спрямовані на розкриття творчого потенціалу в більшій або меншій мірах.

Дослідження рівня розвитку креативності опитуваних проводилось в дистанційному форматі з використанням сучасних онлайн-інструментів та платформ для збору емпіричних даних.

На підготовчому етапі обраний комплекс відповідного психодіагностичного інструментарію, який був трансформований у формат Google Forms для зручності онлайн-опитування. Посилання на анкети були розміщені у робочих інтернет-чатах студентських груп, присвячених навчальній діяльності за обраною ними спеціальністю. Для забезпечення репрезентативності вибірки та залучення респондентів з обраних навчальних закладів була заздалегідь налагоджена комунікація із потенційними респондентами. Їм були надані інструкції щодо проходження опитування у форматі онлайн та надано контактні дані дослідника для отримання консультацій у разі виникнення додаткових запитань.

Третій етап дослідження передбачав первинну обробку та систематизацію зібраних емпіричних даних для подальшого аналізу.

На завершальному етапі було застосовано низку методів статистичної обробки даних для виявлення значущих відмінностей між вибірками, інтерпретація отриманих результатів та формулювання теоретичних узагальнень і практичних рекомендацій.

Необроблені результати дослідження автоматично зберігались у форматі таблиці Google Sheets, що значно спростило процес підготовки даних до інтерпретації та відповідного статистичного аналізу.

Організація проведення дослідження розвитку креативності студентів різної професійної спрямованості відбувалась у декілька етапів. Для збору емпіричних даних ми використовували інформаційно-комунікаційні технології, а саме: Google форми, які дозволили нам швидко розповсюдити психологічні діагностики та опитати онлайн необхідну кількість студентів вищезазначених спеціальностей.

Другий етам нашого дослідження передбачав такі завдання:

1) збір діагностичних даних щодо особистісних творчих здібностей студентів вищезазначених спеціальностей;

2) збір діагностичних даних щодо для визначення психологічної готовності студентів до трудової діяльності згідно з обраною спеціальністю;

3) збір діагностичних даних щодо головних мотивів, які впливають на вибір спеціальності або керують при виборі професії;

4) збір діагностичних даних щодо мотиваційної спрямованості студентів різної професійної спрямованості та уникнення невдач.

Третій етап нашого дослідження передбачав аналіз та інтерпретацію отриманих діагностичних даних, який ми розглянемо у наступному розділі.

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ

Здійснене обґрунтування психодіагностичних методик та схарактеризовані етапи проведення дослідження. Для діагностики розвитку рівня креативності студентів різних спеціальностей було використано чотири психодіагностичних методик, а саме: діагностика особистісних творчих здібностей за Є. Тунік, діагностика Т. Елерса «Мотивація до успіху», яка розроблена для дослідження мотиваційної спрямованості особистості на досягнення успіху, а також два опитувальника студентів: «Мотиви вибору сфери трудової діяльності» – для визначення мотиву вибору спеціальності та трудової діяльності; "Визначення провідного типу мотивації", який діагностує головні мотиви, що впливають на вибір спеціальності або є головними при виборі професії. Наше дослідження проводилося на вибірці студентів 4 курсу різних спеціальностей Одеського національного економічного університету, кылькысть яких склала загалом 50 осіб трьох економічних спеціальностей: 076 «Підприємство, торгівля та біржова діяльність», 075 «Маркетинг та міжнародна логістика», 241 «Готельно-ресторанна справа» та двох гуманітарних: 053 «Психологія» та 015 «Професійна освіта (Економіка), віком 20-22 років, серед яких переважали студенти жіночої статі 46 студенток та 4 студента чоловічої статі.

Дослідження проводилося за сприятливих умов.

Поставлені завдання визначають хід емпіричної частини дослідження, де виділяються наступні етапи дослідження: підготовка, діагностика та аналіз.

Обґрунтований вибір та здійснена розробка комплексу методів психодіагностичного дослідження, надана їх детальна характеристика.

Наступним кроком у нашому дослідженні був аналіз емпіричних результатів з метою діагностики особливостей розвитку креативності студентів різної професійної спрямованості.

РОЗДІЛ 3
РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ РІЗНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ

У цьому розділі ми розглянемо особливості взаємозв'язку між показниками психологічної готовності студентів до трудової діяльності згідно з обраною спеціальністю, головних мотивів, які впливають на вибір спеціальності або керують при виборі професії, а також щодо мотиваційної спрямованості студентів різної професійної спрямованості.

3.1.Аналіз результатів дослідження особливостей розвитку креативності студентів різної професійної спрямованості

Для аналізу отриманих результатів дослідження особливостей розвитку креативності студентів різної професійної спрямованості, ми виділили наступні етами виконання.

1. Було вирішено провести дослідження за 4 заявленими методиками, а результати представити у вигляді таблиць розподілу даних відповідно до інтерпретації результатів з кожного тесту. Після цього було побудовано діаграми.

2. Провести дослідження зв’язку компонентів особистісних творчих здібностей за методикою Є.Тунік за допомогою кореляційного аналізу на загальній вибірці з 50 респондентів.

3. Провести дослідження зв’язку компонентів особистісних творчих здібностей за методикою Є.Тунік за допомогою кореляційного аналізу по кожній спеціальності.

4. Виявити відмінності у групах (спеціальностях) результатів проходження опитуваннь за кожною з 4-х методик за допомогою однофакторного дисперсійного аналізу.

5. В разі виявлення відмінностей підтвердити це за допомогою t-критерія Стьюдента для незалежних вибірок.

Нами було проведено дослідження зв'язку компонентів особистісних творчих здібностей за методикою Є.Тунік за допомогою кореляційного аналізу.

У таблиці (див. Додаток Д) представлені оцінки за чотирма психологічними змінними (факторами) для N=50 осіб.

Для оцінки лінійних зв'язків між змінними використаємо коефіцієнт кореляції Пірсона Формула для коефіцієнта кореляції Пірсона між змінними X та Y:

$$r_{xy} = \frac{\Sigma\left(x_i - \bar{x}_1\right)\cdot\left(x_i - \bar{x}_2\right)}{\left(n-1\right)\cdot s_1 \cdot s_2},$$

де x_i – первинні значення;

$\bar{x}_1$, $\bar{x}_2$, – середнє арифметичне змінних X_1 та X_2;

s_1, s_2 – стандартне відхилення змінних X_1 та X_2;

n – обсяг вибірки досліджуваних.

Для розрахунку було використано інструмент Пакету аналізу (MS EXCEL) - Кореляція.

В результаті отримана кореляційна матриця компонентів особистісних творчих здібностей за загальною вибіркою.

	Схильність до ризику, X1	*Допитливість, X2*	*Складність, X3*	*Уява, X4*
Схильність до ризику, X1	1			

Допитливість, X2	0,606	1		
Складність, X3	0,635	0,661	1	
Уява, X4	0,482	0,583	0,705	1

Всі коефіцієнти кореляції між парами змінних є позитивними та знаходяться в діапазоні від 0.482 до 0.705. Згідно з критеріями Чеддока (або іншими загальноприйнятими критеріями оцінки сили зв'язку), це свідчить про помірний або високий лінійний зв'язок.

Кореляція вважається:

- Слабка: | r |<= 0.3
- Помірна: 0.3 < | r | <= 0.7
- Сильна (Висока): | r | >= 0.7

В основному отримані коефіцієнти 0.482< | r | < 0.661 вказують на помірний позитивний зв'язок, а кореляція між факторами X4 та X3 є сильною. Це означає, що особи, які демонструють високі показники за однією змінною, як правило, також демонструють вищі показники за іншими змінними. Найсильніший позитивний зв'язок у матриці між факторами Уява та Складність $|r_{34}|$=0,705, обидві ці характеристики потребують здатності створювати нові ментальні моделі та сценарії. Тобто чим вища уява в особистості, тим вищий рівень оперування складними концепціями. Найменше значення - $|r_{14}|$=0,482 – помірний зв'язок між Схильністю до ризику та Уявою.

Загальний висновок. Отримані результати підтверджують гіпотезу про те, що всі чотири вимірювані психологічні характеристики (Схильність до ризику, Допитливість, Складність та Уява) утворюють єдиний, взаємопов'язаний комплекс, ймовірно, пов'язаний із креативністю, відкритістю досвіду або пошуковою/дослідницькою поведінкою особистості. Жоден із факторів не є ізольованим.

Відсутність негативних зв'язків свідчить про те, що жодна зі змінних не протиставляється іншій, що вказує на те, що ці чотири виміри, ймовірно,

належать до одного широкого психологічного конструкту (наприклад, "творчість", "відкритість досвіду" або "дослідницький інтерес").

3. Було проведено дослідження зв’язку компонентів особистісних творчих здібностей за методикою Є.Тунік за допомогою кореляційного аналізу по кожній спеціальності для виявлення відповідності проведенного опитування загальній тенденції.

Для спеціальності **«Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»**

Матриця Кореляції компонентів особистісних творчих здібностей була побудована за допомогою інструменту Кореляція Пакету аналізу MS Excel.

	Схильність до ризику, X1	Допитливість, X2	Складність, X3	Уява, X4
Схильність до ризику,X1	1			
Допитливість,X2	0,677	1		
Складність, X3	0,825	0,759	1	
Уява, X4	0,913	0,591	0,644	1

Усі отримані коефіцієнти кореляції є позитивними і знаходяться в діапазоні від 0.591 до 0.913. Згідно з психометричними стандартами, це вказує на помірний та високий лінійний зв'язок між усіма парами змінних.

Всі чотири змінні тісно взаємопов'язані. Це означає, що особи з високими показниками за однією характеристикою (наприклад, Схильність до ризику) схильні також мати вищі показники за іншими характеристиками (наприклад, Допитливість, Складність, Уява).

Найсильніший зв'язок $|r_{34}| = 0,913$ в цієї групі між факторами Схильність до ризику та Уява. Найменше значення $|r_{24}| = 0,591$ між факторами Допитливість та Уява.

Для спеціальності **«Професійна освіта»** матриця Кореляції компонентів особистісних творчих здібностей була розрахована за допомогою інструменту Кореляція Пакету аналізу MS Excel.

	Схильність до ризику, X1	Допитливість, X2	Складність, X3	Уява, X4
Схильність до ризику,X1	1			
Допитливість, X2	0,777	1		
Складність, X3	0,774	0,793	1	
Уява, X4	0,714	0,810	0,755	1

Коефіцієнти кореляції в цій матриці позитивні та знаходяться в діапазоні від 0,714 до 0,810, що вказує на сильний прямий (позитивний) зв'язок між усіма парами вимірюваних компонентів.

Уява та Допитливість $|r_{24}| = 0,810$ - це найсильніший зв'язок у матриці. Це свідчить про те, що люди з високим рівнем Уяви також мають надзвичайно високу Допитливість, і навпаки. Вочевидь, активне генерування ідей (Уява) тісно пов'язане з бажанням досліджувати, дізнаватися та ставити питання (Допитливість).

Схильність до ризику та Уява $|r_{14}| = 0,714$ - це найменший коефіцієнт у таблиці, але він все одно є сильним. Це вказує на те, що навіть для цього зв'язку спостерігається чітка тенденція: чим вища здатність до Уяви, тим більша Схильність до ризику, але цей зв'язок є відносно менш тісним, ніж, наприклад, між Уявою та Допитливістю.

Для спеціальності **«Психологія»** матриця Кореляції компонентів особистісних творчих здібностей була розрахована за допомогою інструменту Кореляція Пакету аналізу MS Excel.

	Схильність до ризику, X1	Допитливість, X2	Складність, X3	Уява, X4
Схильність до ризику,X1	1			

Допитливість, Х2	0,713	1		
Складність, Х3	0,659	0,790	1	
Уява, Х4	0,259	0,693	0,813	1

Коефіцієнти кореляції в цій матриці позитивні та знаходяться в діапазоні від 0,259 до 0,813, що вказує на прямий (позитивний) зв'язок від слабкого до сильного між усіма парами вимірюваних компонентів.

Найсильніший зв'язок $|r_{34}| = 0,813$ в цієї групі між факторами Складністю та Уявою. Люди, які високо оцінюють уяву, також мають сильну орієнтацію на складність.

Найменше значення $|r_{14}| = 0,259$ між факторами Схильність до ризику та Уява. Це найслабший зв'язок у матриці. Хоча він і позитивний (більша схильність до ризику пов'язана з трохи більшою уявою), він значно менш виражений, ніж інші зв'язки.

Для спеціальності «**Маркетинг»** матриця Кореляції компонентів особистісних творчих здібностей була розрахована за допомогою інструменту Кореляція Пакету аналізу MS Excel.

	Схильність до ризику, Х1	Допитливість, Х2	Складність, Х3	Уява, Х4
Схильність до ризику,Х1	1			
Допитливість, Х2	0,457	1		
Складність, Х3	0,537	0,680	1	
Уява, Х4	0,217	0,732	0,572	1

Коефіцієнти кореляції в цій матриці позитивні та знаходяться в діапазоні від 0,217 до 0,732, що вказує на прямий (позитивний) зв'язок від слабкого до сильного між усіма парами вимірюваних компонентів.

Допитливість і Уява $|r_{24}| = 0,732$ - це найсильніша пряма кореляція в матриці. Вона припускає, що ці риси тісно пов'язані: чим допитливіша людина, тим більш творчою/здатною до Уяви вона є, або навпаки.

Помірні звязкі між факторами Схильність до ризику і Складність $|r_{24}| = 0,537$, Допитливість і Складність $|r_{23}| = 0,680$, Складність і Уява $|r_{34}| = 0,573$.

Найслабша пряма кореляція між факторами Схильність до ризику і Уява $|r_{14}| = 0,217$. Вона вказує на те, що зв'язок між Схильністю до ризику та Уявою є дуже слабким. Це означає, що Уява практично не залежить від Схильності до ризику і навпаки.

Для спеціальності «**Готельно-ресторанна справа»** матриця Кореляції компонентів особистісних творчих здібностей була розрахована за допомогою інструменту Кореляція Пакету аналізу MS Excel.

	Схильність до ризику, X1	Допитливість, X2	Складність, X3	Уява, X4
Схильність до ризику,X1	1			
Допитливість, X2	0,313	1		
Складність, X3	0,279	0,435	1	
Уява, X4	0,143	0,209	0,864	1

Коефіцієнти кореляції в цій матриці позитивні та знаходяться в діапазоні від 0,143 до 0,864, що вказує на прямий (позитивний) зв'язок від слабкого до сильного між усіма парами вимірюваних компонентів.

Найсильніший зв'язок спостерігається між: Складність та Уява $|r_{34}| = 0,864$. Це дуже сильна позитивна кореляція. Вона свідчить про те, що чим вищий рівень відчуття Складності (можливо, складність завдання або ситуації), тим вищий рівень Уяви (здатність генерувати ідеї, рішення, або бачити картину загалом) у людини, і навпаки. Це може вказувати на те, що Уява є ключовою для сприйняття та подолання Складності.

Помірні звязкі між факторами Допитливість та Складність $|r_{23}| = 0,435$. Схильність до ризику та Допитливість $|r_{12}| = 0,313$.

Найслабша пряма кореляція між факторами Схильність до ризику і Уява $|r_{14}| = 0,143$. Ці значення показують, що лінійний зв'язок між цими парами змінних є слабким. Наприклад, Схильність до ризику лише незначною мірою пов'язана з Уявою або Складністю.

Матриця вказує, що фактори Складність та Уява є найбільш взаємопов'язаними. Інші фактори, такі як Схильність до ризику та Допитливість, мають слабші зв'язки з усіма іншими змінними, що може свідчити про те, що вони вимірюють відносно незалежні якості або характеристики, особливо в контексті даного дослідження.

Загальний висновок по проведеному кореляційному аналізу між групами (спеціальностями).

Кількість спостережень по кожній групі (спеціальності) N=10, як відомо з теорії, чим більше спостережень, тим точніше результат кореляційного аналізу, але в даному дослідженні ставилося за мету простежити тенденцію відповідей студентів.

Простежуються тенденція: в усіх розрахунках по групах коефіцієнти кореляції між парами змінних є позитивними, також відсутні негативні зв'язки і це свідчить про те, що жодна зі змінних не протиставляється іншій. Найсильніший зв'язок між факторами Уява та Складність $|r_{34}|=0,705$ (в загальній матриці) спостерігається у групах Готельно-ресторанна справа ($|r_{34}| = 0,864$) і Психологія ($|r_{34}| = 0,813$).

Найслабший зв'язок простежується між факторами Схильністю до ризику та Уявою $|r_{14}|=0,482$ (в загальній матриці) та у групах Готельно-ресторанна справа ($|r_{14}| = 0,143$), Маркетинг ($|r_{14}| = 0,217$), Професійна освіта ($|r_{14}| = 0,714$,) Психологія ($|r_{14}| = 0,25$). В цих групах простежується тенденція, що Схильність до ризику є найменш пов'язаною з фактором Уява, що дозволяє припустити, що вона є досить самостійним фактором.

4. Наступним етапом дослідження було виявлення відмінності у групах (спеціальностях) результатів проходження опитуваннь за кожною з 4-х методик за допомогою однофакторного дисперсійного аналізу.

Метод дисперсійного аналізу має загальноприйняте позначення **ANOVA** – коротке написання терміну **AN**ALISIS **O**F **VA**RIANCE.

У психологічних дослідженнях найчастіше застосовуються однофакторний ANOVA та двофакторний ANOVA, рідше інші види дисперсійного аналізу.

За допомогою однофакторного ANOVA перевіряються статистичні гіпотези про відмінності середніх значень деякої якості у вибірці, класифікованій по одній підставі, так званому одному фактору.

Тобто перевіряються статистичні гіпотези про відмінності середніх значень однієї змінної, що має три і більше градації одного чинника.

За допомогою двофакторного ANOVA перевіряються статистичні гіпотези про відмінності середніх значень деякої властивості у вибірці, класифікованій з двох підстав, так званих двох факторів.

Тобто перевіряються статистичні гіпотези про відмінності середніх значень однієї змінної (однієї властивості), що має по дві і більше градації двох факторів.

Особливості дисперсійного аналізу ANOVA полягають у наступному: порівнювана змінна (властивість) повинна бути виміряна в метричній шкалі; - порівнювані вибірки, що відповідають різним градаціям фактору, повинні мало відрізнятися за чисельністю, або стандартні відхилення порівнюваних вибірок відрізняються незначно; відповідність розподілів частот для кожної градації фактору нормального розподілу, хоча деякі дослідники стверджують, що ця вимога мало впливає на результати ANOVA.

В даному дослідженні було використано інструмент Пакету Аналізу MS Excel – Однофакторний дисперсійний аналіз.

Дані, що досліджувалися були підготовлені за наступним макетом.

Як приклад, наведемо в таблиці підготовлені дані за тестом "Діагностика особистісних творчих здібностей".

Готельно-ресторанна справа	Маркетинг	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	Професійна освіта	Психологія
65	40	28	60	40
49	54	80	37	28
51	58	33	27	54
74	59	31	46	85
42	79	75	51	42
75	81	30	50	52
47	55	63	36	60
67	45	57	88	70
56	44	48	63	57
39	68	50	60	64

Д

Для перевірки на відповідність нормальному розподілу було використано критерій М.А. Плохінського [71], який рекомендується використовувати для малих вибірок. Згідно з критерієм М.А. Плохінського [71] розподіл вважається нормальним, якщо показники асиметрії (А) й

ексцесу (E) не перевищують у 3 рази свою помилку репрезентативності (m_A і m_E). Тобто, дані відповідають закону нормального розподілу, якщо:

$$t_A = \frac{|A|}{m_A} \le 3 \quad \text{та} \quad t_E = \frac{|E|}{m_E} \le 3.$$

де

$$m_A = \sqrt{\frac{6}{n+3}}, \quad m_E = 2 \cdot \sqrt{\frac{6}{n+3}}.$$

У статистиці під «помилкою» слід розуміти не помилку дослідження, а міру представництва даної величини, тобто наскільки величина отримана з вибіркової сукупності відрізняється від істинної в генеральній сукупності.

Для розрахунку коефіцієнтів Асиметрії та Ексцесу в Excel використовують відповідно статистичні функції: СКОС() або SKEW() та ЭКСЦЕСС() або KURT()).

Для заданих даних була проведена перевірка на відповідність нормальному розподілу:

n=	10	10	10	10	10
Асиметрія	0,227	0,496	0,393	0,733	0,148
Ексцес	-1,460	-0,764	-1,257	1,107	0,310
Помилка репрезентативності асиметрії, m_A	0,679	0,679	0,679	0,679	0,679
Помилка репрезентативності ексцесу, m_E	1,359	1,359	1,359	1,359	1,359
$t_{Ax} = \lvert A_x \rvert / m_A$	0,335	0,729	0,578	1,079	0,217
$t_{Ex} = \lvert E_x \rvert / m_E$	1,075	0,562	0,925	0,814	0,228

Висновок за методом М.А. Плохінського [71]: Показники асиметрії й ексцесу не перевищують за абсолютною величиною свої помилки репрезентативності в 3 рази – тобто відповідають нормальному розподілу.

Перед проведенням однофакторного дисперсійного аналізу були сформульовані статистичні гіпотези:

H_0: Статистично значимих відмінностей між результатами груп немає

H_1: Відмінності між результатами груп статистично значущі.

В результаті виконання розрахунку за допомогою інструменту Пакету аналізу «Однофакторний дисперсійний аналіз» отримані наступні результати:

Підсумки

Групи	*Кількість*	*Сума*	*Середнє*	*Дисперсія*
Готельно-ресторанна справа	10	565	56,5	169,388889
Маркетинг	10	583	58,3	198,233333
Підприємництво, торгівля та біржова діяльність	10	495	49,5	364,277778
Професійна освіта	10	518	51,8	299,066667
Психологія	10	552	55,2	263,066667

Дисперсійний аналіз

Джерело варіації	*SS*	*df*	*MS*	*F*	*P-Значення*	*F критичне*
Між групами	509,32	4	127,33	**0,491988**	0,741585	**2,578739**
Внутрі груп	11646,3	45	258,806667			
Підсумок	12155,62	49				

Немає необхідності докладно коментувати всі дані, сформовані в результаті роботи застосованого інструменту – для наших цілей важливими є дві величини, виділені рамками під заголовками F і Fкр; F – це експериментальне значення критерію Фішера, Fкр – критичне значення даних умов проведення розрахунку; в порівнянні видно, що F < Fкр (0,4919 <2,5787), що змушує відхилити альтернативну гіпотезу і прийняти **H_0** - Статистично значимих відмінностей між результатами груп немає.

Наступним було проведено дослідження по групах за **тестом "Мотивація до успіху".**

Готельно-ресторанна справа	Маркетинг	Підприємництво, торгівля та біржова діяльність	Професійна освіта	Психологія
23	18	22	14	20
9	13	23	17	12
18	17	19	18	9
15	22	20	13	16
10	10	15	21	18

16	15	22	13	12
16	16	14	10	10
18	18	13	14	16
14	22	22	10	17
25	18	10	9	25

Перевірка на відповідність нормальному розподілу

n=	10	10	10	10	10
Асиметрія	0,273	-0,347	-0,567	0,536	0,519
Ексцес	-0,168	0,189	-1,237	-0,379	0,036
Помилка репрезентативності асиметрії, m_A	0,679	0,679	0,679	0,679	0,679
Помилка репрезентативності ексцесу, m_E	1,359	1,359	1,359	1,359	1,359
$t_{Ax} = \|A_x\|/m_A$	0,401	0,511	0,834	0,789	0,764
$t_{Ex} = \|E_x\|/m_E$	0,124	0,139	0,911	0,279	0,026

Висновок за методом М.А. Плохінського[71]: Показники асиметрії й ексцесу не перевищують за абсолютною величиною свої помилки репрезентативності в 3 рази – тобто відповідають нормальному розподілу.

За результатами розрахунку за допомогою інструменту Пакету аналізу «Однофакторний дисперсійний аналіз» були отримані значення F(1,2039) і Fкр.(2,5787). По розрахованим даним F < Fкрит. (1,2039 <2,5787) - це свідчить, що статистично значимих відмінностей між групами не виявлено. Приймається гіпотеза **H_0**.

Дані розрахунку дослідження по групах за тестом "Визначення провідного типу мотиваці".

Готельно-ресторанна справа	Маркетинг	Підприємництво, торгівля та біржова діяльність	Професійна освіта	Психологія
130	99	103	116	96
55	150	150	78	124
124	140	53	46	120
120	150	58	53	133
98	115	95	109	136
118	120	88	108	115

	132	56	130	130	140
	56	115	127	96	111
	106	95	121	148	140
	100	143	101	108	55

Перевірка на відповідність нормальному розподілу

n=	10	10	10	10	10
Асиметрія	-1,084	-0,920	-0,310	-0,445	-1,687
Ексцес	0,022	0,775	-0,530	-0,355	3,238
Помилка репрезентативності асиметрії, m_A	0,679	0,679	0,679	0,679	0,679
Помилка репрезентативності ексцесу, m_E	1,359	1,359	1,359	1,359	1,359
$\mathbf{t_{Ax} = \lvert A_x \rvert / m_A}$	1,596	1,355	0,456	0,655	2,484
$\mathbf{t_{Ex} = \lvert E_x \rvert / m_E}$	0,016	0,571	0,390	0,261	2,383

Висновок за методом М.А. Плохінського [71]: Показники асиметрії й ексцесу не перевищують за абсолютною величиною свої помилки репрезентативності в 3 рази – тобто відповідають нормальному розподілу.

За результатами розрахунку за допомогою інструменту Пакету аналізу «Однофакторний дисперсійний аналіз» були отримані значення F(0,8954) і Fкр.(2,5787). По розрахованим даним F < Fкрит. 0,8954 <2,5787) - це свідчить, що статистично значимих відмінностей між групами не виявлено. Приймається гіпотеза **H_0**.

Далі було виконано розрахунки для дослідження по групах за тестом "**Мотивація вібору сфери трудової діяльності** ".

Готельно-ресторанна справа	Маркетинг	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	Професійна освіта	Психологія
7	5	4	4	5
5	4	3	7	7
5	5	4	5	7
8	8	5	6	6
4	6	6	1	5
3	4	3	5	8

	8	8	7	5	4
	6	4	1	4	3
	6	3	2	1	5
	5	7	2	5	7

Перевірка на відповідність нормальному розподілу

n=	10	10	10	10	10
Асиметрія	0,030	0,428	0,416	-0,866	-0,247
Ексцес	-0,655	-1,209	-0,569	0,216	-0,764
Помилка репрезентативності асиметрії, m_A	0,679	0,679	0,679	0,679	0,679
Помилка репрезентативності ексцесу, m_E	1,359	1,359	1,359	1,359	1,359
$t_{Ax} = \|A_x\|/m_A$	0,045	0,630	0,612	1,274	0,363
$t_{Ex} = \|E_x\|/m_E$	0,482	0,890	0,418	0,159	0,562

Висновок за методом М.А. Плохінського [71]: Показники асиметрії й ексцесу не перевищують за абсолютною величиною свої помилки репрезентативності в 3 рази – тобто відповідають нормальному розподілу.

За результатами розрахунку за допомогою інструменту Пакету аналізу «Однофакторний дисперсійний аналіз» були отримані значення F (2,646) і Fкр.(2,5787). По розрахованим даним F > Fкрит. (2,646 >2,5787) - це свідчить, що існують статистично значущі відмінності між групами на рівні значущості 0,05. Приймається гіпотеза **H_1**. Таким чином додатково було проведено оцінювання за *t*-критерієм Стьюдента для незалежних вибірок для виявлення груп, дані в який відрізняються від загальної тенденції.

5. Проведення аналізу для виявлення відмінностей результатів у групах за тестом "**Мотивація вибору сфери трудової діяльності** ".

Теоретичні відомості**. t-критерій Стьюдента [72]** — загальна назва класу методів статистичної перевірки гіпотез (статистичних критеріїв), заснованих на розподілі Стьюдента. Найчастіші випадки застосування t-критерію пов'язані з перевіркою рівності середніх значень у двох вибірках.

Обмеження застосовності критерію.

Вимога нормальності розподілу даних є необхідною для точного t-тесту. Однак, навіть за інших розподілів даних можливе використання t-статистики.

Досліджувані змінні X та Y повинні бути виміряні в інтервальній шкалі або шкалою відносин.

Кількість значень досліджуваних змінних X і Y у разі *залежних вибірок* має бути однаковим $n_1=n_2$, $3\leq n_1$, $n_2\leq 200$.

Статистика критеріїв для випадку незв'язаних, незалежних вибірок розраховується за формулою $t_{емп}$:

$$t = \frac{\overline{X}_1 - \overline{X}_2}{\sqrt{\frac{s_1^2}{n_1} + \frac{s_2^2}{n_2}}}$$

X1 та X2 – середні значення особистісних характеристик у групах;

s1 та s2 – середньоквадратичне відхилення;

n1 і n2 – чисельність груп піддослідних**.**

Стандартна помилка різності середніх арифметичних. Знаходиться з формули:

$$\sigma_{x-y} = \sqrt{\frac{\sum(x_i - \bar{x})^2 + \sum(y_i - \bar{y})^2}{n_1 + n_2 - 2} \cdot \left(\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2}\right)}$$

Критичне значення критерію Ст'юдента $\mathbf{t_{кр}}$ знаходимо за спеціальною таблицею числа ступенів свободи **n**, що дорівнює $\mathbf{n_1+n_2-2.}$

Гіпотези:

$\mathbf{H_0}$: Статистично значимих відмінностей між результатами 1 та 2 груп немає.

$\mathbf{H_1}$: Відмінності між результатами 1 та 2 груп статистично значущі.

Якщо $\mathbf{t_{емп} < t_{кр}}$, то приймається гіпотеза $\mathbf{H_0}$, інакше – приймається гіпотеза $\mathbf{H_1}$.

При розрахунках в Ms Excel було використано вбудовані статистичні функції: ДИСП.В() (розрахунок дисперсії), СТАНДОТКЛОН.В() (розрахунок стандартного відхилення, СРЗНАЧ() (розрахунок середнього).

За наведеними формулами було проведено розрахунки для груп **Готельно-ресторанна справа** та **Підприємництво, торгівля та біржова діяльність**

№	Готельно-ресторанна справа	Підприємництво, торгівля та біржова діяльність	Відхилення (X-Xср) ^ 2	Відхилення (Y-Yср) ^ 2
1	7	4	1,690	0,090
2	5	3	0,490	0,490
3	5	4	0,490	0,090
4	8	5	5,290	1,690
5	4	6	2,890	5,290
6	3	3	7,290	0,490
7	8	7	5,290	10,890
8	6	1	0,090	7,290
9	6	2	0,090	2,890
10	5	2	0,490	2,890

Обсяг вибірки	10	10	Сума	
Середнє	5,700	3,700	24,100	32,100
Дисперсія	2,678	3,567		
Стандартне відхилення	1,636	1,889		
Число ступенів свободи	18			
Стандартна помилка різниці середн.	0,812			
t-емп	**2,531**			
t-крит.005(за таблицею)	2,101			
t-крит.001 (за таблицею)	2,878			

Статистичний висновок. В результаті розрахунку темп > ткр, (|2,531|>2,101), приймається гіпотеза $\mathbf{H_1}$. Відмінності між результатами групи ПТБД та ГРС статистично значущі (на рівні значущості 0,05).

Для перевірки було використано інструмент «Двовибірковий t-тест з різними дисперсіями» Пакету аналізу MS EXCEL.

Результат розрахунку: Двовибірковий t-тест з різними дисперсіями

	Готельно-ресторанна справа	*Підприємництво, торгівля та біржова діялысть*
Середнє	5,7	3,7

Дисперсія	2,677777778	3,566666667
Спостереження	10	10
Гіпотетична різниця середніх	0	
df	18	
t-статистика	**2,530947244**	
P(T<=t) одностороннє	0,010457852	
t критичне одностороннє	1,734063607	
P(T<=t) двустороннє	0,020915703	
t критичне двустороннє	**2,10092204**	

Отримане емпірічне значення **t-статистика** > **t критичне** двустороннє (2,530947244 > 2,10092204), що дає змогу відхилити гіпотезу **H_0** та прийняти альтернативну про наявність відмінностей між вказаними групами на рівні значущості $p \leq 0,05$.

В ході дослідження також з’ясувалося, що існують відмінності у результатах тесту "**Мотивація вибору сфери трудової діяльності** " між групами **«Психологія»** та **«Підприємництво, торгівля та біржова діяльність».**

Отримані відповідні результати:

№	Психологія	Підприємництво, торгівля та біржова діяльність	Відхилення (X-Xср) ^ 2	Відхилення (Y-Yср) ^ 2
1	5	4	0,490	0,090
2	7	3	1,690	0,490
3	7	4	1,690	0,090
4	6	5	0,090	1,690
5	5	6	0,490	5,290
6	8	3	5,290	0,490
7	4	7	2,890	10,890
8	3	1	7,290	7,290
9	5	2	0,490	2,890
10	7	2	1,690	2,890

Обсяг вибірки	10	10	Сума	
Середнє	5,700	3,700	22,100	32,100
Дисперсія	2,456	3,567		
Стандартне відхилення	1,567	1,889		
Число ступенів свободи	18			
Стандартна помилка	0,797			

різниці середн.	
t-емп	**2,577**
t-крит.005 (за таблицею)	2,101
t-крит.001 (за таблицею)	2,878

Статистичний висновок. В результаті розрахунку темп > tкр, (|2,577|>2,101), приймається гіпотеза $\mathbf{H_1}$. Відмінності між результатами груп ПТБД та Психологів статистично значущі (на рівні значущості 0,05).

Загальний висновок. Проведене дослідження показало, що відповіді студентів різних груп на 4 групи тестів в переважні більшості відповідають загальній тенденції. Відмінності у відповідях на тест «**Мотивація вибору сфери трудової діяльності»** між групами «Готельно-ресторанна справа – «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» та «Психологія – «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» зумовлені тим, що мотиваційні профілі цих груп є ідеологічно та структурно найбільш віддаленими.

3.2. Практичні рекомендації з розвитку креативності студентів різної професійної спрямованості

Наразі завдяки сучасним викликам та потребам ринку праці виникає необхідність підготовки не просто висококваліфікованих та конкурентоспроможних фахівців, а й особистостей, які здатні до інновацій, до прийняття нестандартних рішень та швидкої адаптації до нових реалій сьогодення, що і є варіантом розвитку та прояву креативності.

Креативність в цих умовах може виступати дуже важливим фактором розвитку особистості, стимулюючи її готовність до творчого підходу, розвитку аналітичного мислення та готовності до ініціативи у важливих професійних питаннях.

Перед студентами закладів вищої освіти постає нагальна вимога не лише отримати необхідні фахові знання, розвивати необхідні навички та формувати важливі професійні вміння, а й проявляти креативність у

вирішенні практичних проблем, адаптації до швидко змінюваних умов життя та пошуку нових можливостей для особистісного та професійного розвитку.

Студентськи роки є достатньо вдалим періодом, коли вони можуть максимально проявити свій інтелект та свою творчу активність, що в свою чергу сприяє формуванню їхньої креативності.

Розвиток креативності допомагає студентам краще розуміти та аналізувати різноманітні професійні проблеми та задачі з різних сторін та знаходити нові нестандартні рішення до вирішення цих проблем, що сприяє підвищенню їх успішності у навчання та глибшого розуміння значущості обраної ними спеціальності та професійної спрямованості. Креативні студенти здатні генерувати нові ідеї, що може призвести до створення інноваційних продуктів у майбутньому, що в свою чергу призведе до економічного розвитку суспільства.

Розвиток креативності спряє формуванню самостійності, наполегливості та віри у свої сили та можливості, що є дуже важливим для особистої самореалізації та самовизначенності студентів.

Протягом такого навчання у здобувачів освіти є можливість актуалізувати пошукову діяльність, а також здобувати нові необхідні для них компетентності. Відтак, для створення можливостей розвитку креативності студентів різної професійної спрямованості необхідним є використання інноваційних технологій навчання, створення можливості брати участь у практичній діяльності, мати можливості наукового підходу до отриманої інформації, її структурування, аналізу та конкретного застосування отриманої інформації в процесі виконання творчих завдань згідно з інноваційними методиками навчання.

Акцентуючи увагу на створенні належних академічних умов, то для розвитку допитливості та ризикованості студентів у ЗВО повинна бути організація науково-дослідницької діяльності, що сприятиме формуванню наукового світогляду студентів, оволодіння ними методологією і

методами наукового дослідження або творчої діяльності (залежить від професійної спрямованості), і відповідно розвитку творчого мислення у поєднанні з проявами індивідуальної ініціативи. Для підтримки даного процесу, викладачам рекомендується наступне: запропоновувати студентам різної професійної спрямованості брати участь у наукових конференціях та семінарах; створювати платформи для обміну ідеями та досвідом між студентами; надавати доступу до наукових ресурсів та лабораторій; заохочувати студентів до публікації результатів досліджень; організовувати академічний супровід та консультації студентів з освітніх питань; дотримання студенто-центрації та індивідуалізації освітнього процесу.

Для розвитку креативності студентів різних спеціальностей слід заохочувати допитливість, розширювати кругозір через вивчення різних галузей, записувати та візуалізувати ідеї, а також розвивати наполегливість і віру у власні сили. Важливо створити середовище, де студенти різної професійної спрямованості можуть спілкуватися з креативними особистостями та вільно експериментувати, обговорюючи свої ідеї та нестандартні рішення.

Зазначаючи можливість розивати креативність у студентів, потрібно перейти до використання активних методів навчання, таких як проблемне та розвивальне, які допомагають залучатися студентів до творчої діяльності, а не просто виступати пасивними слухачами навчального процесу.

Активне використання сучасних інноваційних методів навчання сприяє розвитку творчого потенціалу студентів і підвищує їхню усвідомленість вибору професійної діяльності. Завдяки застосуванню таких інтерактивних методів, як: проєктна методика навчання, «мозковий штурм», кейс-метод, дискусії, круглі столи, гейміфікація та дизайн-мислення майбутні фахівці отримують можливість розвивати власну креативність, що є важливим чинником їхнього успіху в майбутньому. Перевагами впровадження креативних педагогічних технологій є те, що вони визначають можливість отримання студентами не лише необхідних професійних знань, а й

самостійного виконання завдань, які вимагають від них творчого підходу. При цьому студент не засвоює готові уявлення і поняття, а сам з різноманітних одиниць інформації видобуває власне уявлення про оточуюче середовище [21].

Метою професійної підготовки, яка побудована на засадах креативності є намагання розвинути творчу активність студентів, сприяти становленню їхньої самостійності у мисленні та діяльності. Для цього студент повинен підходити до навчання як до творчого процесу, самостійно оволодівати знаннями, а це вимагає використання таких інноваційних методів, які б містил різні способи активізації творчості студентів різної професійної спрямованості та готовність самостійно долучатися до отриманні інформації, необхідної для виконання творчих завдань.

Важливе значення також має створення безпечного середовища, де студенти вільно себе почувають і не бояться висловлювати свої ідеї, нестандартне бачення вирішення ситуації або проблеми, а також робити помилки та експериментувати з чимось новим.

Окрім того, інтеграція інноваційних технологій, таких як, наприклад, онлайн-курсів, гейміфікації та інших технологій також є важливими для того, щоб домогти студентам втілювати свої власні ідеї на практиці.

Можна наголосити на значенні використання проєктної методики, під час якої у студентів різної професійної спрямованості формуються: рефлексивні, дослідницькі, навички командної роботи, управлінські, комунікативні, а також навички презентації своїх напрацювань або результатів командної роботи перед аудиторією. При впровадженні проєктних технологій необхідно акцентувати увагу на тих темах, які, мають практичну спрямованість згідно з професійною спрямованістю студентів різних спеціальностей.

Застосування проєктних технологій має певну мету – створення умов, завдяки яким здобувачі освіти самостійно отримують необхідні знання,

використовують набуті знання для виконуючи практичні завдання, отримують комунікативні вміння, навички, працюючи у командах тощо.

Розглядаючи важливість впровадження інноваційних технологій загалом, необхідно наголосити на тому, що вони є сучасними інноваційними технології, які містять комплексний характер діяльності здобувачів освіти, спрямований на вирішення творчих, професійно-орієнтованих та практично значущих для них завданнях.

Так як для нашого дослідження ми залучили п’ять різних спеціальностей: три з яких економічні 076 «Підприємство, торгівля та біржова діяльність», 075 «Маркетинг та міжнародна логістика», 241 «Готельно-ресторанна справа» та дві гуманітарних спеціальності: 053 «Психологія» та 015 «Професійна освіта (Економіка) для визначення особливостей розвитку креативності у студентів цих спеціальностей, необхідно надати основні рекомендації стосовно розвитку їхньої креативності.

Для розвитку креативності студентам, які навчаються на економічних спеціальностях, ми б рекомендували намагатися розширювати свій кругозір, інтегруючи знання з інших напрямів діяльності, практикувати критичне мислення, більше комунікувати з творчими людьми, розвивати гнучкість мислення, саморегуляцію та вивчати щось нове, не пов’язане безпосередньо з їхнім основним фахом. Для розширення кругозору важливим є не лише вивчати економіку, що є безумовно, головним для них, але й цікавитися мистецтвом, мати хобі, розвивати творчі здібності через активність в інших сферах життя.

Окрім того, важливим та цікавим є для студентів таких спеціальностей аналіз тем, висловлення своєї власної думки з різних питань, пошук нестандартних відповідей на питання, а також важливим є розвиток внутрішньої мотивації. Студентам такої професійної спрямованості важливо фукусуватися на самореалізації та ориманні задоволення від самого процесу, а не тільки від результату виконаної дії.

Для студентів економічних спеціальностей дуже важливими повинні бути комунікація та спілкування. Обмін ідеями з іншими учасниками комунікації, їхня підтримка можуть допомогти розвивати їхній власний творчий потенціал. Для таких студентів важливо навчатися в середовищі, або виконувати завдання, які спонукають до прийняття нестандартних рішень, а також до використання інноваційних методів.

Важливим аспектом є також активні види спорту, знайомство з новими людьми, участь у творчих конкурсах.

Для розвитку креативності майбутнім психологвам можна рекомендувати поєднувати особистісне зростання, розширення світогляду та розвиток практичних навичок, пов'язаних з цією спеціальністю, а саме: можна вести записи ідей та планів своїх, спілкуватися з цікавими людьми, розвивати гнучкість мислення, впевненість у власних стилах, наполегливість та емпатію, а також розвивати вміння досягати цілей, що є також головним компонентов розвитку креативності.

Для таких студентів важливо цікавитися новим, не боятися приймати нестандартні рішення, намагатися глибше занурюватися у пошук рішення проблем, це лише допоможе глибше зрозуміти проблеми та віднайти необхідне нестандартне рішення.

Важливим аспектом розвитку реативності у студентів –майбутніх психологів є розвиток гнучкості мислення, необхідно сприймати думки і ідеї інших людей, для того, щоб краще їх розуміти.

Необхідним для студентів такої спеціальності також є можливість розвивати емпатію та самосвідомість, які є важливими чинниками, які сприяють професійному зростанню та особистісному становленню.

Для розвитку креативності студентів – майбутніх педагогів професійної освіти рекомендується використовувати проектну діяльність та між предметні зв'язки, тим самим заохочуючи їхню допитливість та критичне мислення.

Важливим є також створення психологічно комфортного середовища та впроваджувати інноваційні дидактичні прийоми:моделювання, рефлексію, креативний підхід до педагогічної діяльності.

Важливою технологією для такої спеціальності є прлєктна діяльність, яка дозволяє розширити кругозір студентів даної спеціальності, розвивати творчі навички, а також навички дослідної роботи. Для майбутніх педагогів професійної освіти уміння застосовувати проєктні технології є показником їхньої високої підготовки та кваліфікації, прогресивностіта розуміння важливості поєднання навчальних матеріалів з реальною професійною педагогічною діяльністю.

Застосування проєктних технологій має певну мету – створення умов, завдяки яким студенти самостійно отримують знання, використовують набуті знання для вирішення творчих завдань, отримують комунікативні вміння, навички, працюючи у командах. Проєктні технології у процесі практичної професійної підготовки майбутніх педагогів професійної освіти дають змогу враховувати та розвивати індивідуальні здібності, допомагають набувати знання з фаху, розвивати професійні навички та формувати уміння вирішувати проблемні ситуації, які можуть трапитися в реальній професійній діяльності.

Застосування між предметних зв’язків також є дуже важливим аспектом для розвитку креативності, оскільки допомагає інтегрувати знання з педагогіки з іншими дисциплінами, як, наприклад, психологією, культурологією, що в свою чергу допомагає глибше зануритися в розуміння значущості професії та обраного фаху.

Окрім того, студентів такої спеціальності необхідно залучати до участі у дослідженнях:шукати додаткову інформацію, досліджувати педагогічні явища, створювати власні проекти, які пов’язані з майбутньою професійною діяльністю.

Для студентів педагогічної спеціальності важливим є використання інноваційних дидактичних прийомів: моделювання, до якого відносяться

імітаційні ігри, мікровикладання та модклювання майбутньої професійної діяльності; рефлексія – спонукання до інтелектуальної та емоційно-почуттєвої рефлексії над процесом навчання.

Окрім того, важливим є розвиток креативного мислення студентів даної спеціальності, оскільки це призводить до генерації нових ідей та звершень у майбутній професійній діяльності.

Для всіх вищевказаних спеціальностей можна рекомендувати читати різні жанри літератури, дивіться фільми різних режисерів, відвідувати виставки та театри. Можна поєднувати різні види мистецтва, цікавитися новим, створювати щось або розвивати свої хобі та улюблені заняття.

Для всіх спеціальностей є важливим не боятися приймати креативні рішення, пробувати щось нове, не не схоже з попередніми досвідом, вивчати кейси успішних стартапів та інноваційних проєктів, щоб зрозуміти, як оригінальні ідеї можуть стати прибутковими.

Загальні поради ддя кожної з вище перелічених спеціальностей, але також ці поради можуть бути використані для будь-яких інших спеціальностей, які не ввійшли до вибірки нашого дослідження.

1. Потрібно вірити у свої можливості: необхідно бути впевненими в собі, своїх здатностях та не боятися генерувати нові ідеї.
2. Потрібно не боятися помилок, оскільки помидки є частиною навчального процесу, завдяки яким особистість удосконалює себе і розвиває необхідні навички.
3. Необхідно знаходити час для улюбленого заняття або творчості. Вони надають можливість розслабитися та зайнятися чимось для власного задоволення, що часто сприяє розвитку творчості та креативності.
4. Важливо відвідувати нові цікаві місця, вивчати нову культуру, спілкуватися з новими людьит, отримувати цікаву інформацію та ділитися своїми знаннями та навичками.
5. Потрібно пам’ятати, що креативність - це творчі здібності особистості, що дозволяють генерувати і втілювати в життя принципово нові ідеї.

ВИСНОВКИ ДО ТРЕТЬОГО РОЗДІЛУ

Після отриманих результатів нашого емпіричного дослідження за психодіагностичними методиками, був проаналізований взаємозв'язок між досліджуваними показниками, які впливають на особливості розвитку креативності студентів різної професійної спрямованості.

Опрацьовані такі показники, як: особистісні творчі здібності, мотиваційна спрямованість особистості на досягнення успіху, психологічна готовність до трудової діяльності та професійна ідентичність, а тако головні мотиви, що впливають на вибір спеціальності студентами різних спеціальностей або є головними при виборі професії комунікативної креативності. Було вирішено провести дослідження за 4 заявленими методиками, а результати представити у вигляді таблиць розподілу даних відповідно до інтерпретації результатів з кожного тесту. Після цього було побудовано діаграми.

Проведено дослідження зв’язку компонентів особистісних творчих здібностей за методикою Є.Тунік за допомогою кореляційного аналізу на загальній вибірці з 50 респондентів.

Провести дослідження зв’язку компонентів особистісних творчих здібностей за методикою Є.Тунік за допомогою кореляційного аналізу по кожній спеціальності.

Виявлені відмінності у групах (спеціальностях) результатів проходження опитуваннь за кожною з 4-х методик за допомогою однофакторного дисперсійного аналізу.

При виявлення відмінностей підтверджено за допомогою t-критерія Стьюдента для незалежних вибірок.

Нами було проведено дослідження зв’язку компонентів особистісних творчих здібностей за методикою Є.Тунік за допомогою кореляційного аналізу.

Після опрацювання результатів, було виявлено, що студенти спеціальності «Готельно-ресторанна справа» мають високі показники за мотивами, пов'язаними з взаємодією з людьми та сервісом. Очікувані високі мотиви:

1) "Соціальний контакт": бажання працювати з людьми, надавати послуги, відчувати себе частиною команди; 2) "Прагнення до лідерства/впливу": у сфері ГРС часто потрібна ініціативність та керівництво малими процесами; 3)"Естетичне задоволення": робота в приємному, часто стильному оточенні.

Студенти спеціальності «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність (ПТБД)» більш орієнтовані на результат, ризик та самостійність: 1)"Матеріальний зиск/Фінансова мотивація": пряма орієнтація на отримання прибутку, високі доходи; 2) "Самостійність/Автономія": бажання приймати рішення, працювати без жорсткого контролю; 3)"Прагнення до досягнень": мотивація на успіх, конкуренцію та вимірювані результати; 4) "Готовність до ризику": особливо в біржовій та підприємницькій діяльності.

Студенти спеціальності «Психологія» мають виражену соціальну та дослідницьку орієнтацію. Очікувані високі мотиви: 1) «Соціальна

корисність/Допомога": Провідний мотив, пов'язаний з наданням допомоги, підтримки, покращенням життя інших; 2) "Пізнавальний мотив/Дослідження": Інтерес до внутрішнього світу людини, процесів, закономірностей поведінки; 3) "Прагнення до саморозвитку": Висока рефлексія та потреба в постійному вдосконаленні професійних знань і навичок

Було зроблені висновки щодо пари студентів спеціальності «Готельно-ресторанна справа та Підприємництво, торгівля та біржева діяльність».

Основна розбіжність буде полягати у протиставленні "Сервіс/Люди/Естетика" (ГРС) проти "Фінанси/Автономія/Ризик" (ПТБД).

Висновки щодо пари Психологія – ПТБД: Тут спостерігається ідеологічний конфлікт між "Альтруїзм/Пізнання/Нематеріальне" (Психологія) та "Егоїзм/Прибуток/Матеріальне" (ПТБД). Ця пара, ймовірно, продемонструє найбільші загальні розбіжності за шкалами МВСТД, оскільки провідні мотиви є прямо протилежними.

Було виявлено, що найбільша очікувана розбіжність у результатах тесту МВСТД буде спостерігатися між групами «Психологія – ПТБД»: t-емп=2,577, а у ГРС – ПТБД t-емп=2,531 не набагато, але менше).

1. «Психологія – ПТБД»: Максимальні розбіжності за ключовими полюсами: соціальна корисність матеріальний зиск. Мотиваційні профілі цих груп є ідеологічно та структурно найбільш віддаленими.
2. «ГРС – ПТБД»: Значні розбіжності, але з певним перетином. Наприклад, обидві групи можуть мати високий показник за "Прагненням до лідерства" або "Досягнень" (хоча з різною метою). Основна різниця: орієнтація на людину/якість послуг (ГРС) vs. орієнтація на гроші/ризик (ПТБД).

ВИСНОВКИ

1. На основі аналізу теоретико-методологічних особливостейі вивчення психологічних чинників розвитку креативності студентів різної професійної спрямованості, ми дійшли висновку, що креативність є багатовимірним явищем, яке містить когнітивний потенціал до генерування нових думок, ідей, емоційну готовність до прийняття викликів та спрямованість на пошук нестандартних підходів, виступає потужним фактором, який зміцнює захисні ресурси студентів різної професійної спрямованості.

2. Використання психологічних механізмів розвитку творчого потенціалу, створення сприятливого середовища та підтримка мотивації є важливими складовими для розвитку креативності та творчого потенціалу студентів різної професійної спрямованості. Креативність відіграє ключову роль у цьому процесі, оскільки сприяє гнучкості мислення, адаптації до змін та ефективному вирішенню проблем. Вона базується на когнітивних процесах, підсилює емоційну регуляцію, активізує мотиваційні стратегії та сприяє побудові підтримуючих соціальних мереж. Креативні особистості характеризуються винахідливістю, здатністю мислити нестандартно, знаходити нові рішення у кризових ситуаціях, які можуть виникнути в їхньому професійному житті. У професійній діяльності креативне мислення передбачає наявність нових способів вирішення завдань, відкриття нових зв’язків та закономірностей.

3. З метою розвитку креативності, студентам різної професійної спрямованості необхідно надавати можливість максимально проявляти свою креативність, активність та ініціативність, створюючи для них відповідне навчальне середовище з використанням інноваційних технологій, які сприятимуть розкриттю та розвитку креативності студентів, що загалом є невід’ємною складовою успішності та інноваційного потенціалу особистості. Успішність особистості залежить не лише від зовнішніх досягнень, але й від здатності гармонійно поєднувати свої власні цінності з оточенням.

4. Необхідно зауважити, що креативне мислення має важливе значення в навчанні студентів різної професійної спрямованості. Перш за все, це використання у навчальному процесі та практиці викладання різних інноваційних методів, які сприятимуть розвитку творчих здібностей студентів. До таких методів, які спряють проявам творчості у студентів різної професійної спрямованості можна віднести проблемні лекції, творчі дискусії, використання кейс-методів і тренінгів технологій, ситуаційних і рольових вправ, ігрових методик навчання, технік мозкового штурму, ментальних карт та інших технік розвитку творчого мислення. Поєднання індивідуальних та командних підходів активізує внутрішню мотивацію, адже візуалізація цілей і гейміфіковані елементи створюють відчуття досягнення та зміцнюють віру у власні ресурси.

5. Кореляційний аналіз, проведений на основі первинних результатів всієї вибірки, показав, що існує статистично значущий діапазон взаємозв'язків між більшістю показників особистісні творчі здібності, мотиваційна спрямованість особистості на досягнення успіху, психологічна готовність до трудової діяльності та професійна ідентичність, а тако головні мотиви, що впливають на вибір спеціальності студентами різної професійної спрямованості або є головними при виборі професії.

6. Проведено дослідження зв’язку компонентів особистісних творчих здібностей за методикою Є.Тунік за допомогою кореляційного аналізу на загальній вибірці з 50 респондентів по кожній спеціальності.

7. Виявлені відмінності у групах (спеціальностях) результатів проходження опитуванн за кожною з 4-х методик за допомогою однофакторного дисперсійного аналізу. При виявлення відмінностей підтверджено за допомогою t-критерія Стьюдента для незалежних вибірок.

8. Проведено дослідження зв’язку компонентів особистісних творчих здібностей за методикою Є.Тунік за допомогою кореляційного аналізу.

Після опрацювання результатів, було виявлено, що студенти спеціальності «Готельно-ресторанна справа» мають високі показники за мотивами, пов'язаними з взаємодією з людьми та сервісом. Очікувані високі мотиви:
1) "Соціальний контакт": бажання працювати з людьми, надавати послуги, відчувати себе частиною команди; 2) "Прагнення до лідерства/впливу": у сфері ГРС часто потрібна ініціативність та керівництво малими процесами; 3)"Естетичне задоволення": робота в приємному, часто стильному оточенні.
Студенти спеціальності «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність (ПТБД)» більш орієнтовані на результат, ризик та самостійність: 1)"Матеріальний зиск/Фінансова мотивація": пряма орієнтація на отримання прибутку, високі доходи; 2) "Самостійність/Автономія": бажання приймати рішення, працювати без жорсткого контролю; 3)"Прагнення до досягнень": мотивація на успіх, конкуренцію та вимірювані результати; 4) "Готовність до ризику": особливо в біржовій та підприємницькій діяльності.
Студенти спеціальності «Психологія» мають виражену соціальну та дослідницьку орієнтацію. Очікувані високі мотиви: 1) «Соціальна корисність/Допомога": Провідний мотив, пов'язаний з наданням допомоги, підтримки, покращенням життя інших; 2) "Пізнавальний мотив/Дослідження": Інтерес до внутрішнього світу людини, процесів, закономірностей поведінки; 3) "Прагнення до саморозвитку": Висока рефлексія та потреба в постійному вдосконаленні професійних знань і навичок

9. На основі результатів дослідження зроблені висновки щодо пари студентів спеціальності «Готельно-ресторанна справа та Підприємництво, торгівля та біржева діяльність». Основна розбіжність буде полягати у протиставленні "Сервіс/Люди/Естетика" (ГРС) проти "Фінанси/Автономія/Ризик" (ПТБД).

Висновки щодо пари Психологія – ПТБД: Тут спостерігається ідеологічний конфлікт між "Альтруїзм/Пізнання/Нематеріальне" (Психологія) та "Егоїзм/Прибуток/Матеріальне" (ПТБД). Ця пара, ймовірно,

продемонструє найбільші загальні розбіжності за шкалами МВСТД, оскільки провідні мотиви є прямо протилежними.

10. Після проведення дослідження виявлено, що найбільша очікувана розбіжність у результатах тесту МВСТД буде спостерігатися між групами «Психологія – ПТБД»: t-емп=2,577, а у ГРС – ПТБД t-емп=2,531 не набагато, але менше).

1. «Психологія – ПТБД»: Максимальні розбіжності за ключовими полюсами: соціальна корисність матеріальний зиск. Мотиваційні профілі цих груп є ідеологічно та структурно найбільш віддаленими.

2. «ГРС – ПТБД»: Значні розбіжності, але з певним перетином. Наприклад, обидві групи можуть мати високий показник за "Прагненням до лідерства" або "Досягнень" (хоча з різною метою). Основна різниця: орієнтація на людину/якість послуг (ГРС) vs. орієнтація на гроші/ризик (ПТБД).

Таким чином, на основі емпіричних досліджень можна виявити чинники розвитку креативності студентів різної професійної спрямованості, а саме: як: особистісні творчі здібності, міжособистісні стосунки, мотиваційна спрямованість особистості на досягнення успіху, психологічна готовність до трудової діяльності та професійна ідентичність, а тако головні мотиви, що впливають на вибір спеціальності студентами різних спеціальностей або є головними при виборі професії комунікативної креативності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова О.Є. Сутність поняття креативності: проблеми та пошуки. Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі: монографія / за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ім. І.Франка, 2012. С.14–41.

2. Бартнет Б., Еванс Д. Дизайн-мислення. Спроектуй своє життя. Київ: Наш формат. 2018. 224 с.

3. Боровець О. В., Яковишина Т. В. Умови формування креативності у здобувачів вищої освіти. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. № 76. 2021Т. 1. С. 79–83.

4. Варій М.Й. Психологія особистості: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 592 с.

5. Власенко О.М. Особливості розвитку освітнього середовища педагогічного навчального закладу. Проблеми освіти. Київ, 2015. Вип. 84. С.82-85.

6. Вовчаста Н., Байрамова О., Чорна Г. Розвиток навичок креативного мислення у здобувачів вищої освіти. Український Педагогічний журнал, 2022С. 87–97. URL: https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-1-87-97

7. Воронцова Е. Задатки, здібності, обдарованість. 2011. С. 1.

8. Гушан В. Поняття креативності у дослідженнях вітчизняних та зарубіжних вчених. Соціальна і педагогічна підтримка обдарованих дітей в Україні та за кордоном: зб. наук. статей. Горлівка: вид-во ГДПІІМ, 2012. С. 37-40.

9. Дімітрова-Бурлаєнко С.Д. Ґенеза поняття «креативна компетентність» у контексті психолого-педагогічних досліджень. Педагогіка та психологія. 2017. Вип. 58. - С. 3-14.

10. Довгань Л. Є., Ситник Н. І. Креативний менеджмент. Київ : НТУУ «КПІ», 2014. 248 с.

11. Донченко О., Сизко Г. Розвиток творчого мислення здобувачів вищої освіти у контексті психологічної готовності до професійної діяльності в умовах євроінтеграції. Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки. 2022. Спецвипуск. С. 32–37.

12. Дубасенюк О.А. Професійно-педагогічні задачі: типологія та технологія розв'язання: навч. посібник для студентів вищих навч. закладів / О.А. Дубасенюк, О.В. Вознюк /. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка. 2010–272 с.

13. Дуткевич Т. В. Загальна психологія. Теоретичний курс: Навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 388 с.

14. Інноваційні технології навчання в умовах модернізації сучасної освіти : монографія / за наук. ред. д. пед. н., проф. Л. З. Ребухи. Тернопіль: ЗУНУ, 2022. 143 с.

15. Кічук Н.В. Формування творчої особистості вчителя в процесі вузівської професійної підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец.13.00.01 –Теорія та історія педагогіки‖ / Н.В. Кічук. – Київ, 1993. – 31 с.

16. Кривуля О. М. Философия: Навчальний посібник. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. 592 с.

17. Кузікова С.Б. Структурно–змістовий аналіз феномена особистісного саморозвитку. Проблеми сучасної психології: Збірник наукових праць Кам'янець–Подільського національного університету ім. Івана Огієнка, інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / За ред. С.Д. Максименка, Л.А. Онуфрієвої. Вип. 10. Кам'янець–Подільський: Аксіома, 2010. С. 365–377.

18. Левицька В.А., Кикіньова Л.М. Формування креативності засобами мистецтва як об'єкт дослідження в зарубіжних літературних джерелах.

19. Лемак М.В., Петрище В.Ю. Психологу для роботи. Діагностичні методики: збірник. Вид. 2-ге, виправл. Ужгород: Видавництво Олександра Гаркуші, 2012. 616 с.

20. Литвиненко Г. Управління проектами: сутність та особливості застосування в освіті /Г. Литвиненко, Н. Клясен // Рідна школа. №11/122017. С.39 – 43.

21. Логінова Н. Розвиток проєктувальної компетентності вчителів, як запорука вдалої організації безпечного освітнього середовища в умовах дистанційного навчання.//International Science Journal of Education&Linguistics. Vol. 2, 2023pp. 1-9.

22. Майтак Т. Вплив сучасної системи освіти на розвиток креативності. Психолог. №19.2012. С. 34.

23. Максименко С.Д. Загальна психологія : Підруч. для студентіввищ. навч. закладів В. О. Зайчук, В. В. Клименко, В. О. Соловієнко. Київ: Форум, 2000. 521 с.

24. Максименко С. Д. Генетико-психологічні витоки розвитку і саморозвитку особистості. Актуальні проблеми психології : зб. наук. праць. 2008. Вип. 7. С. 7–17.

25. Моляко В. Творчий потенціал людини як психологічна проблема. Психологія, 2007. № 4. С. 6-10

26. Носаченко І. Системний підхід до використання рольових ігор у навчанні. Неперервна професійна освіта: Теорія і практика. 2002. №2. С.107- 111.

27. Оксфордський тлумачний словник по психології під ред. А. Ребера: в 2- х тт:Т1. пер. з англ. Чеботарьова Е.Ю.: Вече АСТ, 2003. 592с.

28. Павленко В.В. Креативність: сутнісна характеристика поняття. Креативна педагогіка: наук.-метод. журнал. Житомир, 2016. Вип. 11. С.120–131.

29. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах, 2019. № 65. Т.1. С. 49-52.

30. Педагогічний словник / за ред. М. Ярмаченка. Київ : Педагогічна думка, 2001. 516 с.

31. Перкинс Д.Н. Творча обдарованість як психологічне поняття / Д.Н. Перкинс // Суспільні науки за рубежем. Сер. Науковедение. – 1988. – № 4. –С. 88–92.

32. Рябовол Л. Креативність як предмет психолого-педагогічних досліджень вітчизняних вчених. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. №190. 2020. С. 42–47

33. Сисоєва С.О. Педагогічна творчість учителя: визначення, теоретична модель,функції підготовки / С.О. Сисоєва // Педагогіка і психологія. – 1998. – №2. – С.161-172.

34. Скрипченко О. В., Долинська Л. В., Огороднійчук З. В. Вікова та педагогічна психологія: навчальний посібник. 2-ге вид. Київ: Каравела. 2007. 400 с.

35. Столяренко О. Б. Психологія особистості. Навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 280 с.

36. Тунік Є. Є. Діагностика особистісних творчих здібностей. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://studfile.net/preview/11706787/page:8/ – Дата звернення 04.11.2025.

37. Харун Р.А. Формування креативності персоналу за умов інноваційного розвитку підприємств. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. Ужгород, 2017. вип. 16 (2). С. 142-146.

38. Хоружа Л.Л. К.: ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. Вип. 23. С. 15–21.

39. Черножук Ю.Г. Психологія творчості. Навчальний посібник для студентів педагогічних ВНЗ. – Одеса: Державний заклад ПНПУ ім. К.Д.Ушинського. – 2010. – 182 с.

40. Шахіна І. Ю. Формування креативності у майбутніх учителів математики засобами мультимедіа: дис. канд. пед. наук, 13.00.04 теорія і методика професійної освіти Вінниця, 2007. 255 с.

41. Шандрук, С. К. (2015). Шляхи актуалізації творчих здібностей та

умови розвитку професійної креативності майбутніх психологів. Science Rise, 6 (1 (11)), 101-104.

42. Шейко В.М., Кушнаренко Н.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Знання-Прес, 2002. 295 с.

43. Ярушина Т. А. Вікові та статеві особливості креативності у підлітковому віці. Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля (серія «Педагогіка та психологія»). 2011. С. 161.

44. Bartienieva I. Designing the professional development of future teachers in the conditions of the creative educational environment of the higher education. Theoretical and methodological principles designing the professional education of future specialists in the conditions of the university space: collective monograph. Under the general editorship by Professor Iryna Knyazheva. Odesa : Ushinsky University, 2024. P. 186-238.

45. Boden M. Dimensions of creativity. The MIT Press, 1996. 243 p.

46. Connor K. M., Davidson J. R. T. A review of resilience measurement scales: What have we learned and where do we go next? // Psychiatry Research. – 2021. – Vol. 299. – P. 113835.

47. Csikszentmihalyi M. Flow and the foundations of positive psychology: The collected works of Mihaly Csikszentmihalyi. Vol. 1. – Springer, 2020.

48. Guilford J.P. New frontiers o ftesting in the discovery and development of human talent. Seventh Annual Western Regional Conference on Testing Problems. Los Angeles, 1958.

49. Guilford, J. P. Creativity. American Psychologist, 5(9), 1950444–454.

50. Grotberg E. H. A Guide to Promoting Resilience in Children: Strengthening the Human Spirit. – International Resilience Project, 2020.

51. Hadfield J., HadfieldCh. OxfordBasics. Simple Writing Activities. Oxford: *University Press*. 2001. 67 p.

52. Jaarsveld, S., Lachmann, T., & van Leeuwen. Creative reasoning across developmental levels: Convergence and divergence in problem creation. Intelligence, 40(2) 2012. 172-188.

53. Martindale C. Creativity, consciousness, and cortical arousal: A theoretical update // Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts. – 2021. –Vol. 15, № 3. – P. 269–278.

54. Mednick, S. A. The Associative Basis of the Creative Process. Psychological Review, 69(3), 1962220–232.3.

55. Mednick S.A. The associative basis of the creative process. Psychological Review. 1962. №3. P. 220-232.

56. Ross, S. D., Lachmann, T., Jaarsveld, S., Riedel-Heller, S. G., & Rodriguez, F. S. (2023). Creativity across the lifespan: changes with age and with dementia. BMC Geriatrics, 23, 160. https://doi.org/10.1186/s12877-023-03825-1

57. Runco, M. A., & Acar, S. (2019). Divergent Thinking. In Kaufman, J. C., & Sternberg, R. J. (Eds.), The Cambridge Handbook of Creativity (2nd ed., pp. 224-254). Cambridge: Cambridge University Press.

58. Runco, M. A., & Chand, I. Cognition and Creativity. Educational Psychology Review, 7(3), 1995243–267.

59. Scott G., Leritz L. E., Mumford M. D. The effectiveness of creativity training: A quantitative review // Creativity Research Journal. – 2022. – Vol. 34, № 2. –P. 123–139.

60. Snyder C. R. Hope theory: Rainbows in the mind // Psychological Inquiry. – 2020. – Vol. 31, № 2. – P. 141–151.

61. Skains, R. L. Creative practice as research: Discourse on methodology. Media practice and education, 19(1). 2018. 82-97.

62. Sternberg R., Tardif T. A three–facet model of creativity. The nature of creativity. Cambridge: Cambridge University Press, 1988. P. 125–147.

63. Sternberg R. The nature of creativity // Creativity Research Journal. 2006. №1. P. 87–98.

64. Suchman J.R. Creative thinking and conceptual Growth. New York: John Wiley and Sons. 2013. 336 p.

65. Tardif, T. What we know about creativity? // R. Sternberg, T. Tardif (eds.). The nature of creativity. – Cambridge : Cambr. Press, 1988. – P. 429-446.

66. Torrance E.P. Guiding Creative Talent . New York: Prentice -Hall. 2012. 278 p.

67. Torrance E.P. The nature of creativity as manifest in its testing. The blazing drive: the creative perconality. Buffalo, NY: Bearly Limited, 1987. 123 p.

68. Анкета «Мотиви вибору сфери трудової діяльності». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vseosvita.ua/1-iil - Дата звернення 04.11.2025.

69. Опитувальник «Визначення провідного типу мотивації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://testoteka.info/uk/test/career/mot-prov-prof – Дата звернення 11.11.2025.

70. Тест для самооцінки «Мотивація до успіху» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://vseosvita.ua/test/test-dlia-samootssinky-motyvatsiia-do-uspikhu-3054682.html – Дата звернення 11.11.2025.

71. Математичні методи в психології: курс лекцій. Мультимедійненавчальне видання – Х.: НУЦЗУ, 2020 [Електронний ресурс]. –Режим доступу: http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/11329 – Дата звернення 11.11.2025.

72. Критерий Стьюдента (t-критерий) Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://share.google/owseRjFK8l77PiGyX – Дата звернення 11.11.2025.

ДОДАТОК А

Діагностика особистісних творчих здібностей (автор Є. Тунік)

Мета: визначити наскільки студенти вважають себе творчою особистістю.

Необхідний матеріал: тестовий зошит з питаннями або формат Google форми.

Хід виконання: досліджуваному пропонується інструкція “Перед Вами 50 питань. Ви повинні дати відповідь, використовуючи варіанти відповідей: “В основному вірно”, частково вірно”, в основному не вірно”, “не знаю”. Ви вибираєте ту відповідь, яка найбільше підходить Вам“.

На це відводиться 20-30 хвилин.

Тестовий матеріал.

1. Якщо я не знаю вірної відповіді, то намагаюся здогадатись про неї.
2. Мені подобається розглядати предмет ретельно і детально, щоб виявити деталі, яких не бачив раніше.
3. Як правило, я запитую, якщо чогось не знаю.
4. Мені не подобається планувати справи заздалегідь.
5. Перед тим, як грати у нову гру, я повинен переконатися, що зможу виграти.
6. Мені подобається уявляти собі те, що мені потрібно буде взяти або зробити.
7. Якщо щось не вдається з першого разу, я буду працювати до тих пір, поки не зроблю це.
8. Я ніколи не виберу гру, з якою інші не знайомі.
9. Краще я буду робити все звичайно, ніж шукати нові способи.
10. Мені подобається виясняти, чи так все насправді.
11. Мені подобається займатись чим-небудь новим.
12. Я люблю заводити нових друзів.
13. Мені подобається думати про те, чого зі мною ніколи не відбувалось.

14. Як правило, я не витрачаю часу на мрії про те, що колись стану відомим актором, музикантом, поетом.

15. Деякі мої ідеї так захоплюють мене, що я забуваю про все на світі.

16. Мені більше подобалося б працювати на космічній станції, ніж тут, на Землі.

17. Я нервуюсь, якщо не знаю, що відбудеться далі.

18. Мені подобається те, що незвичайне.

19. Я часто намагаюсь уявити собі те, про що думають інші люди.

20. Мені подобаються розповіді або телевізійні передачі про події, які відбулися в минулому.

21. Мені подобається обговорювати мої ідеї в компанії друзів.

22. Як правило, я зберігаю спокій, коли щось роблю не так або помиляюсь.

23. Коли я виросту, мені б хотілося зробити або звершити щось таке, що ніколи не вдавалося до мене.

24. Я вибираю друзів, які завжди роблять все звичайним способом.

25. Багато правил, що існують, мене, як правило, не влаштовують.

26. Мені подобається вирішувати навіть таку проблему, яка не має вірної відповіді.

27. Існує багато речей, з якими мені б хотілося поекспериментувати.

55

28. Якщо я одного разу знайшов відповідь на питання, я буду притримуватись неї, а не шукати інші відповіді.

29. Мені не подобається виступати перед групою.

30. Коли я читаю або дивлюсь телевізор, я уявляю себе кимось із героїв.

31. Я люблю уявляти собі, як жили люди 200 років тому.

32. Мені не подобається, коли мої друзі нерішучі.

33. Мені подобається досліджувати старі валізи і коробки, щоб просто подивитися, що в них може бути.

34. Мені б хотілося, щоб мої батьки і керівники робили все, як звичайно, і не змінювались.

35. Я довіряю своїм почуттям і передчуттям.

36. Цікаво припустити щось і перевірити, чи правий я.

37. Цікаво братися за головоломки та ігри, в яких необхідно розраховувати свої подальші кроки.

38. Мене цікавлять механізми, цікаво подивитись, що в них всередині і як вони працюють.

39. Моїм кращим друзям не подобаються дурні ідеї.

40. Мені подобається вигадувати щось нове, навіть якщо це неможливо застосувати на практиці.

41. Мені подобається, коли всі речі лежать на своїх місцях.

42. Мені було б цікаво шукати відповіді на питання, які виникнуть у майбутньому.

43. Мені подобається братися за нове, щоб подивитися, що з цього вийде.

56

44. Мені цікаво грати в улюблені ігри просто заради задоволення, а не заради виграшу.

45. Мені подобається розмірковувати про щось цікаве, про те, що ніколи не приходило в голову.

46. Коли я бачу картину, на якій намальований хтось незнайомий, мені цікаво знати, хто це.

47. Я люблю перегортати книги і журнали для того, щоб просто подивитись, що в них.

48. Я думаю, що на більшість питань існує одна вірна відповідь.

49. Я люблю задавати питання про такі речі, про які інші люди не замислюються.

50. У мене є багато цікавих справ як на роботі (у навчальному закладі), так і вдома.

Обробка даних: при оцінці даних опитувальника використовується чотири фактори, які тісно пов’язані з творчими проявами особистості. Вони включають: допитливість (Д), уяву (У), складність(С), схильність до ризику

(Р). при обробці використовується шаблон. Який можна накладати на папір з відповідями. Отвори в шаблоні показують відповідь, що дорівнює 2 бали, також на шаблоні відмічені коди для чотирьох факторів. Всі відповіді, які знаходяться в клітинках і не попадають в отвори, отримують 1 бал. Відповіді “не знаю” отримують – 1 бал. В результаті підраховується загальний бал і по кожному окремо. Оцінка демонструє сильні (висока оцінка) і слабі (низька оцінка) сторони індивіда.

Ключ до тесту.

Схильність до ризику (відповіді, оцінювані в 2 бали)

- позитивні відповіді: 1, 21, 25, 35, 36, 43, 44;
- негативні відповіді: 5, 8, 22, 29, 32, 34;
- всі відповіді на дані питання у формі «може бути» оцінюються в 1 бал;
- всі відповіді «не знаю» на дані питання оцінюються в – 1 бал і віднімаються із загальної суми.

Допитливість (відповіді, оцінювані в 2 бали)

- позитивні відповіді: 2, 3, 11, 12, 19, 27, 33, 37, 38, 47, 49;
- негативні відповіді: 28;
- всі відповіді «може бути» оцінюються в +1 бал, а відповіді «не знаю» — в -1 бал.

Складність (відповіді, оцінювані в 2 бали)

- позитивні відповіді: 7, 15, 18, 26, 42, 50;
- негативні : 4, 9, 10, 17, 24, 41, 48;
- всі відповіді у формі «може бути» оцінюються в +1 бал, а відповіді «не знаю» – в -1 бал.

Уява (відповіді, оцінювані в 2 бали)

- позитивні: 13, 16, 23, 30, 31, 40, 45, 46;
- негативні: 14, 20, 39;
- всі відповіді «може бути» оцінюються в +1 бал, а відповіді «не знаю» – в -1 бал.

У цьому випадку визначення кожного із чотирьох факторів творчих здібностей особистості здійснюється на основі позитивних і негативних відповідей, оцінюваних в 2 бали, що частково збігаються із ключем (у формі «може бути»), оцінюваних в 1 бал, і відповідей «не знаю», оцінюваних в -1 бал.

Цей опитувальник розроблений для того, щоб оцінити, у якому ступені здатними на ризик (Р), допитливими (Д), що володіють уявою (У) і складними ідеями (С) вважають себе випробувані. З 50 пунктів 12 тверджень відносяться до допитливості, 12 – до уяви, 13 – до здатності йти на ризик, 13 тверджень - до фактору складності.

Якщо всі відповіді збігаються із ключем, то сумарний «сирий» бал може дорівнювати 100, якщо не відзначені пункти «не знаю».

Якщо випробуваний дає всі відповіді у формі «може бути», то його «сира» оцінка може скласти 50 балів у випадку відсутності відповідей «не знаю». Кінцева кількісна виразність того або іншого фактору визначається шляхом підсумовування всіх відповідей, що збігаються із ключем, і відповідей «може бути» (+1) і вирахування із цієї суми всіх відповідей «не знаю» (-1 бал). Чим вище «сира» оцінка людини, що відчуває позитивні почуття стосовно себе, тим більш творчою особистістю, допитливою, з уявою, здатною піти на ризик і розібратися в складних проблемах, вона є; всі вищеописані особистісні фактори тісно пов'язані із творчими здібностями.

ДОДАТОК Б

Діагностика Т. Елерса «Мотивація до успіху»

Тест призначений для діагностики мотиваційної спрямованості особистості та уникнення невдач, автор Т. Елерс. Слугує допомогою в розумінні поведінки особи під час зіткненя з перешкодами, а також застосовується в профорієнтації для визначення професійної мотивації.

Діагностичний обсяг. Опитувальник складається з тестового матеріалу, який містить 41 питання, на кожен з яких потрібно дати відповідь «так» або «ні».

Інструкція: на кожне запропоноване питання необхідно відповісти “так” або “ні”.

Тестовий матеріал (питання) опитувальника Т. Елерса.

1. Якщо між двома варіантами є вибір, його краще зробити швидше, ніж відкладати на потім.
2. Якщо помічаю, що не можу на всі 100% виконати завдання, я легко дратуюся.
3. Коли я працюю, це виглядає так, ніби я ставлю на карту все.
4. Якщо виникає проблемна ситуація, найчастіше я приймаю рішення одним з останніх.
5. Якщо два дні поспіль у мене немає справи, я втрачаю спокій.
6. У деякі дні мої успіхи нижче середніх.
7. Я більш вимогливий до себе, ніж до інших.
8. Я доброзичливіший за інших.
9. Якщо я відмовляюся від складного завдання, згодом суворо засуджую себе, бо знаю, що в ньому я домігся б успіху.
10. У процесі роботи я потребую невеликі паузи для відпочинку.
11. Старанність – це не основна моя риса.
12. Мої досягнення в роботі не завжди однакові.
13. Інша робота приваблює мене більше тієї, якої я зайнятий.
14. Осуд стимулює мене сильніше похвали.

15. Знаю, що колеги вважають мене діловою людиною.

16. Подолання перешкод сприяє тому, що мої рішення стають більш категоричними.

17. На моєму честолюбстві легко зіграти.

18. Якщо я працюю без натхнення, це зазвичай помітно.

19. Виконуючи роботу, я не розраховую на допомогу інших.

20. Іноді я відкладаю на завтра те, що повинен зробити сьогодні.

21. Потрібно покладатися тільки на самого себе.

22. У житті небагато речей важливіше грошей.

23. Якщо мені треба буде виконати важливе завдання, я ніколи не думаю ні про що інше.

24. Я менш честолюбний, ніж багато інших.

25. Наприкінці відпустки я зазвичай радію, що скоро вийду на роботу.

26. Якщо я розташований до роботи, роблю її краще і більш кваліфіковано, ніж інші.

27. Мені простіше і легше спілкуватися з людьми, здатними наполегливо працювати.

28. Коли у мене немає роботи, мені не по собі.

29. Відповідальну роботу мені доводиться виконувати частіше за інших.

30. Якщо мені доводиться приймати рішення, намагаюся робити це якомога краще.

31. Іноді друзі вважають мене ледачим.

32. Мої успіхи в якійсь мірі залежать від колег.

33. Протидіяти волі керівника безглуздо.

34. Іноді не знаєш, яку роботу доведеться виконувати.

35. Якщо у мене щось не ладиться, я стаю нетерплячим.

36. Зазвичай я звертаю мало уваги на свої досягнення.

37. Якщо я працюю разом з іншими, моя робота більш результативна, ніж у інших.

38. Не доводжу до кінця багато, за що беруся.

39. Заздрю людям, які не завантажені роботою.

40. Не заздрю тим, хто прагне до влади.

41. Якщо я впевнений, що стою на правильному шляху, для доведення своєї правоти піду на крайні заходи.

Ключ опитувальника Т. Елерса. Розрахунок значень.

По 1 балу нараховується за відповідь "так" на питання: 2-5, 7-10, 14-17, 21, 22, 25-30, 32, 37, 41

і "ні" - на наступні: 6, 13, 18, 20, 24, 31, 36, 38 і 39.

Відповіді на питання 1, 11, 12, 19, 23, 33-35 і 40 не враховуються. Підраховується загальна сума балів.

Інтерпретація методики мотивації до успіху (норми тесту Елерса):

Чим більша сума балів, тим вище рівень мотивації до досягнення успіху.

Від 1 до 10 балів – низька мотивація до успіху;

від 11 до 16 балів – середній рівень мотивації;

від 17 до 20 балів – помірно високий рівень мотивації;

більше 21 бал – дуже високий рівень мотивації до успіху.

ДОДАТОК В

Опитувальник «Мотиви вибору сфери трудової діяльності»

Методика оригінального опитувальника призначена для діагностики мотивів вибору сфери трудової діяльності, специфіку роботи за цією професією, привабливість обраного фаху, про важливість мотивації щодо цієї професії або спеціальності, а також опитувальник професійної ідентичності.

Мета тесту: для дослідження ключових чинників, які спонукають людину обирати ту чи іншу професію або фах, ддя професійної діагностики, для наукового дослідження.

Тест містить 24 запитання стосовно професійного самовизначення суб'єкта; інтерес до особливостей професії; про престиж професії у суспільстві; про мотиви вибору такої професії; про те, хто вплинув на вибір професії; що є головним пріоритетом при виборі професії чи є привабливими умови майбутньої професії; про бажання просуватися кар'єрними сходами у цій професії; вплив засобів масової інформації; про бажання приносити користь людям; бажання набуття практичного досвіду в обраній професії; інтерес до матеріальної сторони обраної професійної діяльності; про можливість задовольнити свої матеріальні потреби за допомогою обраної професії; про можливість діяти самостійно в обраній професії; щодо нахилу до творчої діяльності, а також про впевненість, що для обраної професійної діяльності є необхідні зжібності.

Тестовий матеріал (питання) опитувальника.

Якщо ви вважаєте, що названий мотив відповідає вашій думці, то поруч із номером запитання поставте знак + у відповідну клітинку. Перелік мотивів:

1.Інтерес до особливостей професії, бажання довідатися, в чому полягають обов'язки фахівця певної професії

2.Прагнення до самовдосконалення, розвиток навичок і умінь у сфері трудової діяльності, яку обирають

3.Переконання, що ця професія має високий престиж у суспільстві.

4.Вплив батьків, друзів або знайомих

5.Бажання бути матеріально-незалежними від батьків

6.Добра успішність у школі з предметів, пов’язаних із цією сферою

7.Бажання допомагати іншим людям

8.Бажання працювати самостійно

9.Нахил до творчої діяльності, відкриття нового

10.Упевненість, що для обраної сфери діяльності є потрібні здібності

11.Можливість задовольнити свої матеріальні потреби

12.Прагнення зробити своє життя цікавим і захоплюючим

13.Можливість діяти самостійно

14.Приваблює підприємницька справа

15.Потреба матеріально допомагати родині

16.Бажання набути практичного досвіду у приватній фірмі

17.Інтерес до ділових контактів з людьми

18.Приваблюють умови роботи

19.Бажання працювати в престижному місці

20.Прагнення обійняти керівну посаду

21.Вплив засобів масової інформації

22.Бажання приносити користь людям

23.Інтерес до матеріального боку професійної діяльності

24.Приваблюють зовнішні аспекти професії (уніформа, можливість подорожувати, бути в центрі уваги)

Аркуш відповідей:

А	Б	В
3	5	1
4	8	2
6	11	7
18	14	9
19	15	10
20	16	12
21	17	13
24	23	22

ДОДАТОК Г

Опитувальник "Визначення провідного типу мотивації"

Загальні відомості про методику оригінального опитувальника щодо діагностики головних мотивів, які впливають на вибір спеціальності або керують при виборі професії. Такі опитувальники базуються на психологічних теоріях, таких як ієрархія потреб Маслоу або теорія мотиваційної гігієни Герцберга, а також можуть містити запитання щодо факторів, які спонукають людину до діяльності, тобто її внутрішні потреби та зовнішні фактори.

Опитаувальник (тест) складається з 20 питань, які охоплюють різні види мотивації: внутрішню та зовнішню.

Інструкція до тесту.

Вам будуть запропоновані твердження, які характеризують будь-яку професію. Прочитайте твердження та оцініть, якою мірою кожне із поданих тверджень вплинуло на Ваш вибір професії.

Тестовий матеріал (питання) опитувальника.

Якою мірою запропоноване твердження вплинуло на Ваш вибір професії?

1. Вимагає спілкування з різними людьми

Дуже сильно вплинуло

Сильно вплинуло

Середньо вплинуло

Слабко вплинуло

Ніяк не вплинуло

2.Передбачає високе почуття відповідальності

Дуже сильно вплинуло

Сильно вплинуло

Середньо вплинуло

Слабко вплинуло

Ніяк не вплинуло

3.Вимагає переїзду на нове місце проживання

Дуже сильно вплинуло

Сильно вплинуло

Середньо вплинуло

Слабко вплинуло

Ніяк не вплинуло

4.Відповідає моїм здібностям

Дуже сильно вплинуло

Сильно вплинуло

Середньо вплинуло

Слабко вплинуло

Ніяк не вплинуло

5.Дозволяє обмежитися наявним спілкуванням

Дуже сильно вплинуло

Сильно вплинуло

Середньо вплинуло

Слабко вплинуло

Ніяк не вплинуло

6.Професія корисна людям

Дуже сильно вплинуло

Сильно вплинуло

Середньо вплинуло

Слабко вплинуло

Ніяк не вплинуло

7.Сприяє розумовому та фізичному розвитку

Дуже сильно вплинуло

Сильно вплинуло

Середньо вплинуло

Слабко вплинуло

Ніяк не вплинуло

8.Високооплачувана праця

Дуже сильно вплинуло

Сильно вплинуло

Середньо вплинуло

Слабко вплинуло

Ніяк не вплинуло

9.Дозволяє працювати недалеко від дому

Дуже сильно вплинуло

Сильно вплинуло

Середньо вплинуло

Слабко вплинуло

Ніяк не вплинуло

10.Престижна робота

Дуже сильно вплинуло

Сильно вплинуло

Середньо вплинуло

Слабко вплинуло

Ніяк не вплинуло

11.Можливість для зростання професійної майстерності

Дуже сильно вплинуло

Сильно вплинуло

Середньо вплинуло

Слабко вплинуло

Ніяк не вплинуло

12.Єдино можлива за обставин, що склались

Дуже сильно вплинуло

Сильно вплинуло

Середньо вплинуло

Слабко вплинуло

Ніяк не вплинуло

13.Дозволяє реалізувати здібності до керівної роботи

Дуже сильно вплинуло

Сильно вплинуло

Середньо вплинуло

Слабко вплинуло

Ніяк не вплинуло

14.Приваблива робота

Дуже сильно вплинуло

Сильно вплинуло

Середньо вплинуло

Слабко вплинуло

Ніяк не вплинуло

15.Близька до будь-якого шкільного предмету

Дуже сильно вплинуло

Сильно вплинуло

Середньо вплинуло

Слабко вплинуло

Ніяк не вплинуло

16.Дозволяє відразу отримати гарний результат праці для інших

Дуже сильно вплинуло

Сильно вплинуло

Середньо вплинуло

Слабко вплинуло

Ніяк не вплинуло

17.Обрана моїми друзями

Дуже сильно вплинуло

Сильно вплинуло

Середньо вплинуло

Слабко вплинуло

Ніяк не вплинуло

18.Дозволяє використовувати професійні вміння поза роботою

Дуже сильно вплинуло

Сильно вплинуло

Середньо вплинуло

Слабко вплинуло

Ніяк не вплинуло

19.Дає більші можливості виявити творчість

Дуже сильно вплинуло

Сильно вплинуло

Середньо вплинуло

Слабко вплинуло

Ніяк не вплинуло

Дослідження зв’язку компонентів особистісних творчих здібностей

№	Спеціальність	Результат (Тест Є.Тунік)	Схильність до ризику	Допитливість	Складність	Уява
1	Готельно-ресторанна справа	65	21	9	18	17
2	Готельно-ресторанна справа	49	11	6	16	16
3	Готельно-ресторанна справа	51	12	17	13	9
4	Готельно-ресторанна справа	74	16	20	20	18
5	Готельно-ресторанна справа	42	11	9	11	11
6	Готельно-ресторанна справа	75	20	20	20	15
7	Готельно-ресторанна справа	47	18	8	13	8
8	Готельно-ресторанна справа	67	19	19	16	13
9	Готельно-ресторанна справа	56	14	10	17	15
10	Готельно-ресторанна справа	39	17	10	5	7

№	Спеціальність	Результат (Тест Є.Тунік)	Схильність до ризику	Допитливість	Складність	Уява
11	Маркетинг	40	12	11	11	6
12	Маркетинг	54	13	12	14	15
13	Маркетинг	58	11	18	12	17
14	Маркетинг	59	16	12	13	18
15	Маркетинг	79	22	19	21	17
16	Маркетинг	81	23	20	20	18
17	Маркетинг	55	18	12	17	8
18	Маркетинг	45	19	12	6	8
19	Маркетинг	44	17	10	10	7
20	Маркетинг	68	21	16	16	15

№	Спеціальність	Результат (Тест Є.Тунік)	Схильність до ризику	Допитливість	Складність	Уява
21	Підприємництво, торгівля та	28	7	5	8	8
22	Підприємництво, торгівля та	80	25	17	20	18
23	Підприємництво, торгівля та	33	11	5	8	9
24	Підприємництво, торгівля та	31	4	13	8	6
25	Підприємництво, торгівля та	75	22	18	18	17
26	Підприємництво, торгівля та	30	11	5	2	12
27	Підприємництво, торгівля та	63	19	16	17	11
28	Підприємництво, торгівля та	57	17	14	12	14
29	Підприємництво, торгівля та	48	15	13	9	11
30	Підприємництво, торгівля та	50	16	8	15	11

№	Спеціальність	Результат (Тест Є.Тунік)	Схильність до ризику	Допитливість	Складність	Уява
31	Професійна освіта	60	16	17	16	11
32	Професійна освіта	37	13	6	11	7
33	Професійна освіта	27	3	7	8	9
34	Професійна освіта	46	13	9	12	12
35	Професійна освіта	51	13	13	12	13
36	Професійна освіта	50	12	12	14	12
37	Професійна освіта	36	12	7	12	5
38	Професійна освіта	88	23	19	22	24
39	Професійна освіта	63	20	16	12	15
40	Професійна освіта	60	15	15	17	13

		Результат	Схильність	Допитливість	Складність	Уява

Результати Тесту "Діагностика мотивації до успіху" (Т. Елер

N	Спеціальність	Результат	Інтерпретація
1	Готельно-ресторанна справа	23	Дуже високий
2	Готельно-ресторанна справа	9	Низький
3	Готельно-ресторанна справа	18	Помірно високий
4	Готельно-ресторанна справа	15	Середній
5	Готельно-ресторанна справа	10	Низький
6	Готельно-ресторанна справа	16	Середній
7	Готельно-ресторанна справа	16	Середній
8	Готельно-ресторанна справа	18	Помірно високий
9	Готельно-ресторанна справа	14	Середній
10	Готельно-ресторанна справа	25	Дуже високий
11	Маркетинг	18	Помірно високий
12	Маркетинг	13	Середній
13	Маркетинг	17	Помірно високий
14	Маркетинг	22	Дуже високий
15	Маркетинг	10	Низький
16	Маркетинг	15	Середній
17	Маркетинг	16	Середній
18	Маркетинг	18	Помірно високий
19	Маркетинг	22	Дуже високий
20	Маркетинг	18	Помірно високий
21	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	22	Дуже високий
22	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	23	Дуже високий
23	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	19	Помірно високий
24	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	20	Помірно високий
25	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	15	Середній
26	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	22	Дуже високий
27	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	14	Середній
28	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	13	Середній
29	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	22	Дуже високий
30	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	10	Низький
31	Професійна освіта	14	Середній
32	Професійна освіта	17	Помірно високий
33	Професійна освіта	18	Помірно високий
34	Професійна освіта	13	Середній
35	Професійна освіта	21	Дуже високий
36	Професійна освіта	13	Середній
37	Професійна освіта	10	Низький
38	Професійна освіта	14	Середній
39	Професійна освіта	10	Низький
40	Професійна освіта	9	Низький
41	Психологія	20	Помірно високий
42	Психологія	12	Середній
43	Психологія	9	Низький
44	Психологія	16	Середній
45	Психологія	18	Помірно високий
46	Психологія	12	Середній
47	Психологія	10	Низький
48	Психологія	16	Середній
49	Психологія	17	Помірно високий
50	Психологія	25	Дуже високий

Результати Тесту "Визначення провідного типу мотивації"

N	Спеціальність	Результат	Інтерпретація
1	Готельно-ресторанна справа	130	Високий
2	Готельно-ресторанна справа	55	Низький
3	Готельно-ресторанна справа	124	Середній
4	Готельно-ресторанна справа	120	Середній
5	Готельно-ресторанна справа	98	Середній
6	Готельно-ресторанна справа	118	Середній
7	Готельно-ресторанна справа	132	Високий
8	Готельно-ресторанна справа	56	Низький
9	Готельно-ресторанна справа	106	Середній
10	Готельно-ресторанна справа	100	Середній
11	Маркетинг	99	Середній
12	Маркетинг	150	Високий
13	Маркетинг	140	Високий
14	Маркетинг	150	Високий
15	Маркетинг	115	Середній
16	Маркетинг	120	Середній
17	Маркетинг	56	Низький
18	Маркетинг	115	Середній
19	Маркетинг	95	Середній
20	Маркетинг	143	Високий
21	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	103	Середній
22	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	150	Високий
23	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	53	Низький
24	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	58	Низький
25	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	95	Середній
26	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	88	Середній
27	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	130	Високий
28	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	127	Середній
29	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	121	Середній
30	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	101	Середній
31	Професійна освіта	116	Середній
32	Професійна освіта	78	Середній

33	Професійна освіта	46	Низький
34	Професійна освіта	53	Низький
35	Професійна освіта	109	Середній
36	Професійна освіта	108	Середній
37	Професійна освіта	130	Високий
38	Професійна освіта	96	Середній
39	Професійна освіта	148	Високий
40	Професійна освіта	108	Середній
41	Психологія	96	Середній
42	Психологія	124	Середній
43	Психологія	120	Середній
44	Психологія	133	Високий
45	Психологія	136	Високий
46	Психологія	115	Середній
47	Психологія	140	Високий
48	Психологія	111	Середній
49	Психологія	140	Високий
50	Психологія	55	Низький

ДОДАТОК А

Діагностика особистісних творчих здібностей (автор Є. Тунік)

Мета: визначити наскільки студенти вважають себе творчою особистістю.

Необхідний матеріал: тестовий зошит з питаннями або формат Google форми.

Хід виконання: досліджуваному пропонується інструкція “Перед Вами 50 питань. Ви повинні дати відповідь, використовуючи варіанти відповідей: “В основному вірно”, частково вірно”, в основному не вірно”, “не знаю”. Ви вибираєте ту відповідь, яка найбільше підходить Вам“.

На це відводиться 20-30 хвилин.

Тестовий матеріал.

1. Якщо я не знаю вірної відповіді, то намагаюся здогадатись про неї.
2. Мені подобається розглядати предмет ретельно і детально, щоб виявити деталі, яких не бачив раніше.
3. Як правило, я запитую, якщо чогось не знаю.
4. Мені не подобається планувати справи заздалегідь.
5. Перед тим, як грати у нову гру, я повинен переконатися, що зможу виграти.
6. Мені подобається уявляти собі те, що мені потрібно буде взяти або зробити.
7. Якщо щось не вдається з першого разу, я буду працювати до тих пір, поки не зроблю це.
8. Я ніколи не виберу гру, з якою інші не знайомі.
9. Краще я буду робити все звичайно, ніж шукати нові способи.
10. Мені подобається виясняти, чи так все насправді.
11. Мені подобається займатись чим-небудь новим.
12. Я люблю заводити нових друзів.
13. Мені подобається думати про те, чого зі мною ніколи не відбувалось.

14. Як правило, я не витрачаю часу на мрії про те, що колись стану відомим актором, музикантом, поетом.

15. Деякі мої ідеї так захоплюють мене, що я забуваю про все на світі.

16. Мені більше подобалося б працювати на космічній станції, ніж тут, на Землі.

17. Я нервуюсь, якщо не знаю, що відбудеться далі.

18. Мені подобається те, що незвичайне.

19. Я часто намагаюсь уявити собі те, про що думають інші люди.

20. Мені подобаються розповіді або телевізійні передачі про події, які відбулися в минулому.

21. Мені подобається обговорювати мої ідеї в компанії друзів.

22. Як правило, я зберігаю спокій, коли щось роблю не так або помиляюсь.

23. Коли я виросту, мені б хотілося зробити або звершити щось таке, що ніколи не вдавалося до мене.

24. Я вибираю друзів, які завжди роблять все звичайним способом.

25. Багато правил, що існують, мене, як правило, не влаштовують.

26. Мені подобається вирішувати навіть таку проблему, яка не має вірної відповіді.

27. Існує багато речей, з якими мені б хотілося поекспериментувати.

55

28. Якщо я одного разу знайшов відповідь на питання, я буду притримуватись неї, а не шукати інші відповіді.

29. Мені не подобається виступати перед групою.

30. Коли я читаю або дивлюсь телевізор, я уявляю себе кимось із героїв.

31. Я люблю уявляти собі, як жили люди 200 років тому.

32. Мені не подобається, коли мої друзі нерішучі.

33. Мені подобається досліджувати старі валізи і коробки, щоб просто подивитися, що в них може бути.

34. Мені б хотілося, щоб мої батьки і керівники робили все, як звичайно, і не змінювались.

35. Я довіряю своїм почуттям і передчуттям.

36. Цікаво припустити щось і перевірити, чи правий я.

37. Цікаво братися за головоломки та ігри, в яких необхідно розраховувати свої подальші кроки.

38. Мене цікавлять механізми, цікаво подивитись, що в них всередині і як вони працюють.

39. Моїм кращим друзям не подобаються дурні ідеї.

40. Мені подобається вигадувати щось нове, навіть якщо це неможливо застосувати на практиці.

41. Мені подобається, коли всі речі лежать на своїх місцях.

42. Мені було б цікаво шукати відповіді на питання, які виникнуть у майбутньому.

43. Мені подобається братися за нове, щоб подивитися, що з цього вийде.

56

44. Мені цікаво грати в улюблені ігри просто заради задоволення, а не заради виграшу.

45. Мені подобається розмірковувати про щось цікаве, про те, що ніколи не приходило в голову.

46. Коли я бачу картину, на якій намальований хтось незнайомий, мені цікаво знати, хто це.

47. Я люблю перегортати книги і журнали для того, щоб просто подивитись, що в них.

48. Я думаю, що на більшість питань існує одна вірна відповідь.

49. Я люблю задавати питання про такі речі, про які інші люди не замислюються.

50. У мене є багато цікавих справ як на роботі (у навчальному закладі), так і вдома.

Обробка даних: при оцінці даних опитувальника використовується чотири фактори, які тісно пов’язані з творчими проявами особистості. Вони включають: допитливість (Д), уяву (У), складність(С), схильність до ризику

(Р). при обробці використовується шаблон. Який можна накладати на папір з відповідями. Отвори в шаблоні показують відповідь, що дорівнює 2 бали, також на шаблоні відмічені коди для чотирьох факторів. Всі відповіді, які знаходяться в клітинках і не попадають в отвори, отримують 1 бал. Відповіді “не знаю” отримують – 1 бал. В результаті підраховується загальний бал і по кожному окремо. Оцінка демонструє сильні (висока оцінка) і слабі (низька оцінка) сторони індивіда.

Ключ до тесту.

Схильність до ризику (відповіді, оцінювані в 2 бали)

- позитивні відповіді: 1, 21, 25, 35, 36, 43, 44;
- негативні відповіді: 5, 8, 22, 29, 32, 34;
- всі відповіді на дані питання у формі «може бути» оцінюються в 1 бал;
- всі відповіді «не знаю» на дані питання оцінюються в – 1 бал і віднімаються із загальної суми.

Допитливість (відповіді, оцінювані в 2 бали)

- позитивні відповіді: 2, 3, 11, 12, 19, 27, 33, 37, 38, 47, 49;
- негативні відповіді: 28;
- всі відповіді «може бути» оцінюються в +1 бал, а відповіді «не знаю» — в -1 бал.

Складність (відповіді, оцінювані в 2 бали)

- позитивні відповіді: 7, 15, 18, 26, 42, 50;
- негативні : 4, 9, 10, 17, 24, 41, 48;
- всі відповіді у формі «може бути» оцінюються в +1 бал, а відповіді «не знаю» – в -1 бал.

Уява (відповіді, оцінювані в 2 бали)

- позитивні: 13, 16, 23, 30, 31, 40, 45, 46;
- негативні: 14, 20, 39;
- всі відповіді «може бути» оцінюються в +1 бал, а відповіді «не знаю» – в -1 бал.

У цьому випадку визначення кожного із чотирьох факторів творчих здібностей особистості здійснюється на основі позитивних і негативних відповідей, оцінюваних в 2 бали, що частково збігаються із ключем (у формі «може бути»), оцінюваних в 1 бал, і відповідей «не знаю», оцінюваних в -1 бал.

Цей опитувальник розроблений для того, щоб оцінити, у якому ступені здатними на ризик (Р), допитливими (Д), що володіють уявою (У) і складними ідеями (С) вважають себе випробувані. З 50 пунктів 12 тверджень відносяться до допитливості, 12 – до уяви, 13 – до здатності йти на ризик, 13 тверджень - до фактору складності.

Якщо всі відповіді збігаються із ключем, то сумарний «сирий» бал може дорівнювати 100, якщо не відзначені пункти «не знаю».

Якщо випробуваний дає всі відповіді у формі «може бути», то його «сира» оцінка може скласти 50 балів у випадку відсутності відповідей «не знаю». Кінцева кількісна виразність того або іншого фактору визначається шляхом підсумовування всіх відповідей, що збігаються із ключем, і відповідей «може бути» (+1) і вирахування із цієї суми всіх відповідей «не знаю» (-1 бал). Чим вище «сира» оцінка людини, що відчуває позитивні почуття стосовно себе, тим більш творчою особистістю, допитливою, з уявою, здатною піти на ризик і розібратися в складних проблемах, вона є; всі вищеописані особистісні фактори тісно пов'язані із творчими здібностями.

ДОДАТОК Б

Діагностика Т. Елерса «Мотивація до успіху»

Тест призначений для діагностики мотиваційної спрямованості особистості та уникнення невдач, автор Т. Елерс. Слугує допомогою в розумінні поведінки особи під час зіткненя з перешкодами, а також застосовується в профорієнтації для визначення професійної мотивації.

Діагностичний обсяг. Опитувальник складається з тестового матеріалу, який містить 41 питання, на кожен з яких потрібно дати відповідь «так» або «ні».

Інструкція: на кожне запропоноване питання необхідно відповісти “так” або “ні”.

Тестовий матеріал (питання) опитувальника Т. Елерса.

1. Якщо між двома варіантами є вибір, його краще зробити швидше, ніж відкладати на потім.
2. Якщо помічаю, що не можу на всі 100% виконати завдання, я легко дратуюся.
3. Коли я працюю, це виглядає так, ніби я ставлю на карту все.
4. Якщо виникає проблемна ситуація, найчастіше я приймаю рішення одним з останніх.
5. Якщо два дні поспіль у мене немає справи, я втрачаю спокій.
6. У деякі дні мої успіхи нижче середніх.
7. Я більш вимогливий до себе, ніж до інших.
8. Я доброзичливіший за інших.
9. Якщо я відмовляюся від складного завдання, згодом суворо засуджую себе, бо знаю, що в ньому я домігся б успіху.
10. У процесі роботи я потребую невеликі паузи для відпочинку.
11. Старанність – це не основна моя риса.
12. Мої досягнення в роботі не завжди однакові.
13. Інша робота приваблює мене більше тієї, якої я зайнятий.
14. Осуд стимулює мене сильніше похвали.
15. Знаю, що колеги вважають мене діловою людиною.
16. Подолання перешкод сприяє тому, що мої рішення стають більш категоричними.

17. На моєму честолюбстві легко зіграти.

18. Якщо я працюю без натхнення, це зазвичай помітно.

19. Виконуючи роботу, я не розраховую на допомогу інших.

20. Іноді я відкладаю на завтра те, що повинен зробити сьогодні.

21. Потрібно покладатися тільки на самого себе.

22. У житті небагато речей важливіше грошей.

23. Якщо мені треба буде виконати важливе завдання, я ніколи не думаю ні про що інше.

24. Я менш честолюбний, ніж багато інших.

25. Наприкінці відпустки я зазвичай радію, що скоро вийду на роботу.

26. Якщо я розташований до роботи, роблю її краще і більш кваліфіковано, ніж інші.

27. Мені простіше і легше спілкуватися з людьми, здатними наполегливо працювати.

28. Коли у мене немає роботи, мені не по собі.

29. Відповідальну роботу мені доводиться виконувати частіше за інших.

30. Якщо мені доводиться приймати рішення, намагаюся робити це якомога краще.

31. Іноді друзі вважають мене ледачим.

32. Мої успіхи в якійсь мірі залежать від колег.

33. Протидіяти волі керівника безглуздо.

34. Іноді не знаєш, яку роботу доведеться виконувати.

35. Якщо у мене щось не ладиться, я стаю нетерплячим.

36. Зазвичай я звертаю мало уваги на свої досягнення.

37. Якщо я працюю разом з іншими, моя робота більш результативна, ніж у інших.

38. Не доводжу до кінця багато, за що беруся.

39. Заздрю людям, які не завантажені роботою.

40. Не заздрю тим, хто прагне до влади.

41. Якщо я впевнений, що стою на правильному шляху, для доведення своєї правоти піду на крайні заходи.

Ключ опитувальника Т. Елерса. Розрахунок значень.

По 1 балу нараховується за відповідь "так" на питання: 2-5, 7-10, 14-17, 21, 22, 25-30, 32, 37, 41

і "ні" - на наступні: 6, 13, 18, 20, 24, 31, 36, 38 і 39.

Відповіді на питання 1, 11, 12, 19, 23, 33-35 і 40 не враховуються. Підраховується загальна сума балів.

Інтерпретація методики мотивації до успіху (норми тесту Елерса):

Чим більша сума балів, тим вище рівень мотивації до досягнення успіху.

Від 1 до 10 балів – низька мотивація до успіху;

від 11 до 16 балів – середній рівень мотивації;

від 17 до 20 балів – помірно високий рівень мотивації;

більше 21 бал – дуже високий рівень мотивації до успіху.

ДОДАТОК В

Опитувальник «Мотиви вибору сфери трудової діяльності»

Методика оригінального опитувальника призначена для діагностики мотивів вибору сфери трудової діяльності, специфіку роботи за цією професією, привабливість обраного фаху, про важливість мотивації щодо цієї професії або спеціальності, а також опитувальник професійної ідентичності.

Мета тесту: для дослідження ключових чинників, які спонукають людину обирати ту чи іншу професію або фах, ддя професійної діагностики, для наукового дослідження.

Тест містить 24 запитання стосовно професійного самовизначення суб'єкта; інтерес до особливостей професії; про престиж професії у суспільстві; про мотиви вибору такої професії; про те, хто вплинув на вибір професії; що є головним пріоритетом при виборі професії чи є привабливими умови майбутньої професії; про бажання просуватися кар'єрними сходами у цій професії; вплив засобів масової інформації; про бажання приносити користь людям; бажання набуття практичного досвіду в обраній професії; інтерес до матеріальної сторони обраної професійної діяльності; про можливість задовольнити свої матеріальні потреби за допомогою обраної професії; про можливість діяти самостійно в обраній професії; щодо нахилу до творчої діяльності, а також про впевненість, що для обраної професійної діяльності є необхідні зжібності.

Тестовий матеріал (питання) опитувальника.

Якщо ви вважаєте, що названий мотив відповідає вашій думці, то поруч із номером запитання поставте знак + у відповідну клітинку. Перелік мотивів:

1.Інтерес до особливостей професії, бажання довідатися, в чому полягають обов'язки фахівця певної професії

2.Прагнення до самовдосконалення, розвиток навичок і умінь у сфері трудової діяльності, яку обирають

3.Переконання, що ця професія має високий престиж у суспільстві.

4.Вплив батьків, друзів або знайомих

5.Бажання бути матеріально-незалежними від батьків

6.Добра успішність у школі з предметів, пов'язаних із цією сферою

7.Бажання допомагати іншим людям

8.Бажання працювати самостійно

9.Нахил до творчої діяльності, відкриття нового

10.Упевненість, що для обраної сфери діяльності є потрібні здібності

11.Можливість задовольнити свої матеріальні потреби

12.Прагнення зробити своє життя цікавим і захоплюючим

13.Можливість діяти самостійно

14.Приваблює підприємницька справа

15.Потреба матеріально допомагати родині

16.Бажання набути практичного досвіду у приватній фірмі

17.Інтерес до ділових контактів з людьми

18.Приваблюють умови роботи

19.Бажання працювати в престижному місці

20.Прагнення обійняти керівну посаду

21.Вплив засобів масової інформації

22.Бажання приносити користь людям

23.Інтерес до матеріального боку професійної діяльності

24.Приваблюють зовнішні аспекти професії (уніформа, можливість подорожувати, бути в центрі уваги)

Аркуш відповідей:

А	Б	В
3	5	1
4	8	2
6	11	7
18	14	9
19	15	10
20	16	12
21	17	13
24	23	22

ДОДАТОК Г

Опитувальник "Визначення провідного типу мотивації"

Загальні відомості про методику оригінального опитувальника щодо діагностики головних мотивів, які впливають на вибір спеціальності або керують при виборі професії. Такі опитувальники базуються на психологічних теоріях, таких як ієрархія потреб Маслоу або теорія мотиваційної гігієни Герцберга, а також можуть містити запитання щодо факторів, які спонукають людину до діяльності, тобто її внутрішні потреби та зовнішні фактори.

Опитаувальник (тест) складається з 20 питань, які охоплюють різні види мотивації: внутрішню та зовнішню.

Інструкція до тесту.

Вам будуть запропоновані твердження, які характеризують будь-яку професію. Прочитайте твердження та оцініть, якою мірою кожне із поданих тверджень вплинуло на Ваш вибір професії.

Тестовий матеріал (питання) опитувальника.

Якою мірою запропоноване твердження вплинуло на Ваш вибір професії?

1. Вимагає спілкування з різними людьми

Дуже сильно вплинуло

Сильно вплинуло

Середньо вплинуло

Слабко вплинуло

Ніяк не вплинуло

2.Передбачає високе почуття відповідальності

Дуже сильно вплинуло

Сильно вплинуло

Середньо вплинуло

Слабко вплинуло

Ніяк не вплинуло

3.Вимагає переїзду на нове місце проживання

Дуже сильно вплинуло

Сильно вплинуло

Середньо вплинуло

Слабко вплинуло

Ніяк не вплинуло

4.Відповідає моїм здібностям

Дуже сильно вплинуло

Сильно вплинуло

Середньо вплинуло

Слабко вплинуло

Ніяк не вплинуло

5.Дозволяє обмежитися наявним спілкуванням

Дуже сильно вплинуло

Сильно вплинуло

Середньо вплинуло

Слабко вплинуло

Ніяк не вплинуло

6.Професія корисна людям

Дуже сильно вплинуло

Сильно вплинуло

Середньо вплинуло

Слабко вплинуло

Ніяк не вплинуло

7.Сприяє розумовому та фізичному розвитку

Дуже сильно вплинуло

Сильно вплинуло

Середньо вплинуло

Слабко вплинуло

Ніяк не вплинуло

8.Високооплачувана праця

Дуже сильно вплинуло

Сильно вплинуло

Середньо вплинуло

Слабко вплинуло

Ніяк не вплинуло

9.Дозволяє працювати недалеко від дому

Дуже сильно вплинуло

Сильно вплинуло

Середньо вплинуло

Слабко вплинуло

Ніяк не вплинуло

10.Престижна робота

Дуже сильно вплинуло

Сильно вплинуло

Середньо вплинуло

Слабко вплинуло

Ніяк не вплинуло

11.Можливість для зростання професійної майстерності

Дуже сильно вплинуло

Сильно вплинуло

Середньо вплинуло

Слабко вплинуло

Ніяк не вплинуло

12.Єдино можлива за обставин, що склались

Дуже сильно вплинуло

Сильно вплинуло

Середньо вплинуло

Слабко вплинуло

Ніяк не вплинуло

13.Дозволяє реалізувати здібності до керівної роботи

Дуже сильно вплинуло

Сильно вплинуло

Середньо вплинуло

Слабко вплинуло

Ніяк не вплинуло

14.Приваблива робота

Дуже сильно вплинуло

Сильно вплинуло

Середньо вплинуло

Слабко вплинуло

Ніяк не вплинуло

15.Близька до будь-якого шкільного предмету

Дуже сильно вплинуло

Сильно вплинуло

Середньо вплинуло

Слабко вплинуло

Ніяк не вплинуло

16.Дозволяє відразу отримати гарний результат праці для інших

Дуже сильно вплинуло

Сильно вплинуло

Середньо вплинуло

Слабко вплинуло

Ніяк не вплинуло

17.Обрана моїми друзями

Дуже сильно вплинуло

Сильно вплинуло

Середньо вплинуло

Слабко вплинуло

Ніяк не вплинуло

18.Дозволяє використовувати професійні вміння поза роботою

Дуже сильно вплинуло

Сильно вплинуло

Середньо вплинуло

Слабко вплинуло

Ніяк не вплинуло

19.Дає більші можливості виявити творчість

Дуже сильно вплинуло

Сильно вплинуло

Середньо вплинуло

Слабко вплинуло

Ніяк не вплинуло

Дослідження зв'язку компонентів особистісних творчих здібностей

№	Спеціальність	Результат (Тест Є.Тунік)	Схильність до ризику	Допитливість	Складність	Уява
1	Готельно-ресторанна справа	65	21	9	18	17
2	Готельно-ресторанна справа	49	11	6	16	16
3	Готельно-ресторанна справа	51	12	17	13	9
4	Готельно-ресторанна справа	74	16	20	20	18
5	Готельно-ресторанна справа	42	11	9	11	11
6	Готельно-ресторанна справа	75	20	20	20	15
7	Готельно-ресторанна справа	47	18	8	13	8
8	Готельно-ресторанна справа	67	19	19	16	13
9	Готельно-ресторанна справа	56	14	10	17	15
10	Готельно-ресторанна справа	39	17	10	5	7

№	Спеціальність	Результат (Тест Є.Тунік)	Схильність до ризику	Допитливість	Складність	Уява
11	Маркетинг	40	12	11	11	6
12	Маркетинг	54	13	12	14	15
13	Маркетинг	58	11	18	12	17
14	Маркетинг	59	16	12	13	18
15	Маркетинг	79	22	19	21	17
16	Маркетинг	81	23	20	20	18
17	Маркетинг	55	18	12	17	8
18	Маркетинг	45	19	12	6	8
19	Маркетинг	44	17	10	10	7
20	Маркетинг	68	21	16	16	15

№	Спеціальність	Результат (Тест Є.Тунік)	Схильність до ризику	Допитливість	Складність	Уява
21	Підприємництво, торгівля та	28	7	5	8	8
22	Підприємництво, торгівля та	80	25	17	20	18
23	Підприємництво, торгівля та	33	11	5	8	9
24	Підприємництво, торгівля та	31	4	13	8	6
25	Підприємництво, торгівля та	75	22	18	18	17
26	Підприємництво, торгівля та	30	11	5	2	12
27	Підприємництво, торгівля та	63	19	16	17	11
28	Підприємництво, торгівля та	57	17	14	12	14
29	Підприємництво, торгівля та	48	15	13	9	11
30	Підприємництво, торгівля та	50	16	8	15	11

№	Спеціальність	Результат (Тест Є.Тунік)	Схильність до ризику	Допитливість	Складність	Уява
31	Професійна освіта	60	16	17	16	11
32	Професійна освіта	37	13	6	11	7
33	Професійна освіта	27	3	7	8	9
34	Професійна освіта	46	13	9	12	12
35	Професійна освіта	51	13	13	12	13
36	Професійна освіта	50	12	12	14	12
37	Професійна освіта	36	12	7	12	5
38	Професійна освіта	88	23	19	22	24
39	Професійна освіта	63	20	16	12	15
40	Професійна освіта	60	15	15	17	13

		Результат	Схильність	Допитливість	Складність	Уява

Результати Тесту "Діагностика мотивації до успіху" (Т. Елер

N	Спеціальність	Результат	Інтерпретація
1	Готельно-ресторанна справа	23	Дуже високий
2	Готельно-ресторанна справа	9	Низький
3	Готельно-ресторанна справа	18	Помірно високий
4	Готельно-ресторанна справа	15	Середній
5	Готельно-ресторанна справа	10	Низький
6	Готельно-ресторанна справа	16	Середній
7	Готельно-ресторанна справа	16	Середній
8	Готельно-ресторанна справа	18	Помірно високий
9	Готельно-ресторанна справа	14	Середній
10	Готельно-ресторанна справа	25	Дуже високий
11	Маркетинг	18	Помірно високий
12	Маркетинг	13	Середній
13	Маркетинг	17	Помірно високий
14	Маркетинг	22	Дуже високий
15	Маркетинг	10	Низький
16	Маркетинг	15	Середній
17	Маркетинг	16	Середній
18	Маркетинг	18	Помірно високий
19	Маркетинг	22	Дуже високий
20	Маркетинг	18	Помірно високий
21	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	22	Дуже високий
22	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	23	Дуже високий
23	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	19	Помірно високий
24	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	20	Помірно високий
25	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	15	Середній
26	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	22	Дуже високий
27	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	14	Середній
28	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	13	Середній
29	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	22	Дуже високий
30	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	10	Низький
31	Професійна освіта	14	Середній
32	Професійна освіта	17	Помірно високий
33	Професійна освіта	18	Помірно високий
34	Професійна освіта	13	Середній
35	Професійна освіта	21	Дуже високий
36	Професійна освіта	13	Середній
37	Професійна освіта	10	Низький
38	Професійна освіта	14	Середній
39	Професійна освіта	10	Низький
40	Професійна освіта	9	Низький
41	Психологія	20	Помірно високий
42	Психологія	12	Середній
43	Психологія	9	Низький
44	Психологія	16	Середній
45	Психологія	18	Помірно високий
46	Психологія	12	Середній
47	Психологія	10	Низький
48	Психологія	16	Середній
49	Психологія	17	Помірно високий
50	Психологія	25	Дуже високий

Результати Тесту "Визначення провідного типу мотивації"

N	Спеціальність	Результат	Інтерпретація
1	Готельно-ресторанна справа	130	Високий
2	Готельно-ресторанна справа	55	Низький
3	Готельно-ресторанна справа	124	Середній
4	Готельно-ресторанна справа	120	Середній
5	Готельно-ресторанна справа	98	Середній
6	Готельно-ресторанна справа	118	Середній
7	Готельно-ресторанна справа	132	Високий
8	Готельно-ресторанна справа	56	Низький
9	Готельно-ресторанна справа	106	Середній
10	Готельно-ресторанна справа	100	Середній
11	Маркетинг	99	Середній
12	Маркетинг	150	Високий
13	Маркетинг	140	Високий
14	Маркетинг	150	Високий
15	Маркетинг	115	Середній
16	Маркетинг	120	Середній
17	Маркетинг	56	Низький
18	Маркетинг	115	Середній
19	Маркетинг	95	Середній
20	Маркетинг	143	Високий
21	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	103	Середній
22	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	150	Високий
23	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	53	Низький
24	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	58	Низький
25	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	95	Середній
26	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	88	Середній
27	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	130	Високий
28	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	127	Середній
29	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	121	Середній
30	Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	101	Середній
31	Професійна освіта	116	Середній
32	Професійна освіта	78	Середній
33	Професійна освіта	46	Низький
34	Професійна освіта	53	Низький
35	Професійна освіта	109	Середній
36	Професійна освіта	108	Середній
37	Професійна освіта	130	Високий
38	Професійна освіта	96	Середній
39	Професійна освіта	148	Високий

40	Професійна освіта	108	Середній
41	Психологія	96	Середній
42	Психологія	124	Середній
43	Психологія	120	Середній
44	Психологія	133	Високий
45	Психологія	136	Високий
46	Психологія	115	Середній
47	Психологія	140	Високий
48	Психологія	111	Середній
49	Психологія	140	Високий
50	Психологія	55	Низький

Результати Тесту "Мотиви вібору сфери трудової діяльності"

Спеціальність	А (престиж професії)	Б (матеріальне благополуччя)	В (суть професії)	Результат	І
Готельно-ресторанна справа	4	7	6	7	Переважає матері
Готельно-ресторанна справа	2	4	5	5	Переважає бажан
Готельно-ресторанна справа	5	4	3	5	Переважає прести
Готельно-ресторанна справа	5	6	8	8	Переважає бажан
Готельно-ресторанна справа	4	3	2	4	Переважає прести
Готельно-ресторанна справа	0	3	2	3	Переважає матері
Готельно-ресторанна справа	3	7	8	8	Переважає бажан
Готельно-ресторанна справа	5	3	6	6	Переважає бажан
Готельно-ресторанна справа	3	6	5	6	Переважає матері
Готельно-ресторанна справа	1	5	4	5	Переважає матері
Маркетинг	4	2	5	5	Переважає бажан
Маркетинг	2	1	4	4	Переважає бажан
Маркетинг	2	4	5	5	Переважає бажан
Маркетинг	6	7	8	8	Переважає бажан
Маркетинг	2	6	4	6	Переважає матері
Маркетинг	2	4	4	4	Переважає матері
Маркетинг	7	8	6	8	Переважає матері
Маркетинг	3	4	4	4	Переважає матері
Маркетинг	3	3	2	3	Переважає прести
Маркетинг	2	5	7	7	Переважає бажан
Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	1	3	4	4	Переважає бажан
Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	3	3	1	3	Переважає прести
Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	1	4	1	4	Переважає матері
Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	5	1	4	5	Переважає прести
Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	4	6	5	6	Переважає матері
Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	1	1	3	3	Переважає бажан
Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	0	7	5	7	Переважає матері
Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	0	0	1	1	Переважає бажан
Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	2	0	1	2	Переважає прести
Підприємництво, торгівля та біржова діяльість	1	1	2	2	Переважає бажан
Професійна освіта	3	4	1	4	Переважає матері
Професійна освіта	4	6	7	7	Переважає бажан
Професійна освіта	3	1	5	5	Переважає бажан
Професійна освіта	2	5	6	6	Переважає бажан
Професійна освіта	1	0	1	1	Переважає прести
Професійна освіта	1	1	5	5	Переважає бажан
Професійна освіта	5	3	4	5	Переважає прести
Професійна освіта	3	1	4	4	Переважає бажан
Професійна освіта	1	0	0	1	Переважає прести
Професійна освіта	0	1	5	5	Переважає бажан
Психологія	4	5	2	5	Переважає матері
Психологія	2	3	7	7	Переважає бажан
Психологія	1	4	7	7	Переважає бажан

Психологія	0	1	6	6	Переважає бажан
Психологія	5	5	5	5	Переважає прести
Психологія	3	5	8	8	Переважає бажан
Психологія	2	4	4	4	Переважає матері
Психологія	0	1	3	3	Переважає бажан
Психологія	0	3	5	5	Переважає бажан
Психологія	1	7	5	7	Переважає матері